

Magali Hawkins

20014855

Prof. Dr. Eric Vanhaute

De evoluties in het ontwikkelingsverhaal van
11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging:
35 jaar spreken over ontwikkelingssamenwerking.

Academiejaar 2006-2007

Universiteit Gent
Examencommissie Geschiedenis
Academiejaar 2006-2007

Verklaring in verband met de toegankelijkheid van de licentiaatsverhandeling

Ondergetekende,

afgestudeerd als Licentiaat/Master Geschiedenis aan de Universiteit Gent in het
academiejaar 2006-2007 en auteur van de verhandeling met als titel

.....
.....
.....

verklaart hierbij dat hij/zij geopteerd heeft voor de hierna aangestipte mogelijkheid in
verband met de consultatie van zijn/haar licentiaatsverhandeling:

- ☐ o de verhandeling mag steeds ter beschikking worden gesteld van elke
aanvrager;
- ☐ o de verhandeling mag enkel ter beschikking worden gesteld met uitdrukkelijke,
schriftelijke goedkeuring van de auteur (maximumduur van deze beperking: 10
jaar);
- ☐ o de verhandeling mag ter beschikking worden gesteld van een aanvrager na
een wachttijd van jaar (maximum: 10 jaar);
- ☐ o de verhandeling mag nooit ter beschikking worden gesteld van een aanvrager
(maximumduur van het verbod: 10 jaar).

Elke gebruiker is te allen tijde verplicht om, wanneer van deze scriptie gebruik wordt
gemaakt in het kader van wetenschappelijke en andere publicaties, een correcte en
volledige bronverwijzing in de tekst op te nemen.

Gent, (datum)

..... (hantekening)

<u>Dankwoord</u>	p. iv
-------------------------------	-------

<u>Inleiding</u>	p. v
-------------------------------	------

<u>Gebruikte bronnen</u>	p. ix
--------------------------------	-------

<u>Bibliografie</u>	p. x
----------------------------------	------

Hoofdstuk 1: De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelings-samenwerking. Van NCOS tot 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging.

1.1. <u>Inleiding</u>	p. 1
1.2. <u>Niet-gouvernementele organisaties: definities en historische achtergrond</u>	p. 3
1.2.1. <i>Wat zijn nu juist ngo's?</i>	p. 3
1.2.2. <i>De evolutie van de ngo-wereld in België</i>	p. 7
1.2.2.1. Eerste generatie ngo's	p. 7
1.2.2.2. Tweede generatie ngo's.....	p. 7
1.2.2.3. Derde generatie ngo's.....	p. 9
1.2.2.4. Vierde generatie ngo's	p. 11
1.2.2.5. Een nieuwe generatie ngo's?	p. 12
1.3. <u>De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, later 11.11.11.- Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging</u>	p. 14
1.3.1. <i>Het ontstaan van de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging</i>	p. 14
1.3.2. <i>Wat is 11.11.11. vandaag?</i>	p. 20
1.3.3. <i>De huidige visie van 11.11.11. op ontwikkeling</i>	p. 23
1.4. <u>Besluit</u>	p. 26
1.5. <u>Bijlages</u>	
Bijlage 1: Erkende ngo's, inclusief de consortia (11/5/2005).....	p. 28
Bijlage 2: Ontstaansgeschiedenis en types van ngo's	p. 32
Bijlage 3: Chronologische lijst van de Belgische ministers van ontwikkelings-samenwerking.....	p. 33
Bijlage 4: Opbrengst van de 11.11.11.-campagnes (1965-2004).....	p. 35
Bijlage 5: Leden van 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging	p. 36
Bijlage 6: De verdeling van de opbrengsten van de campagne.....	p. 39
1.6. <u>Bibliografie</u>	p. 40

Hoofdstuk 2: De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling. De evolutie van het ontwikkelingsdiscours van 1970 tot 2006.

2.1. <u>Inleiding</u>	p. 43
2.2. <u>De jaren zeventig</u>	p. 45
2.2.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren zeventig</i> .p.	45
2.2.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren zeventig</i>	p. 52
2.2.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '70</i>	p. 54
2.2.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren zeventig</i>	p. 56
2.2.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren zeventig</i>	p. 57
2.3. <u>De jaren tachtig</u>	p. 59
2.3.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren tachtig</i> ...p.	59
2.3.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren tachtig</i>	p. 67
2.3.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '80</i>	p. 70
2.3.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren tachtig</i>	p. 72
2.3.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren tachtig</i>	p. 74
2.4. <u>De jaren negentig en het begin van de eenentwintigste eeuw</u>	p. 76
2.4.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling sinds 1990 tot 2005</i> .p.	76
2.4.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling van 1990 tot 2005</i>	p. 85
2.4.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren tussen 1990 en 2005</i>	p. 87
2.4.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS sinds 1990 tot 2005</i>	p. 89
2.4.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren negentig tot 2005</i>	p. 92
2.5. <u>De grote trends en evoluties in het ontwikkelingsdenken van het NCOS/11.11.11. sinds 1970 tot 2005</u>	p. 94
2.5.1. <i>Evoluties in de definities, oorzaken, gevolgen en slachtoffers van de onderontwikkeling</i>	p. 95
2.5.2. <i>Het NCOS/11.11.11. en politieke ontwikkeling in 35 jaar werken rond ontwikkeling</i>	p.101
2.5.3. <i>De invulling van economische ontwikkeling en haar evolutie doorheen de jaren</i>	p.103

2.5.4. <i>De ontwikkeling van een specifieke rol voor de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS/11.11.11</i>	p.105
2.5.5. <i>De plaats die culturele en sociale ontwikkeling innamen in 35 jaar ontwikkelingsdenken</i>	p.107
2.6. <u>Besluit</u>	p.108
2.7. <u>Bijlages</u>	p.110
Bijlage 1: Cartoon. Problematiseren van rijkdom	p.110
Bijlage 2: Het basisbehoeftenmodel	p.111
Bijlage 3: Campagnes 11.11.11. in de jaren zeventig	p.113
Bijlage 4: Campagnes 11.11.11. in de jaren tachtig	p.119
Bijlage 5: Campagnes 11.11.11. in de jaren negentig	p.125
Bijlage 6: Campagnes 11.11.11. 2000-2005	p.131
2.8. <u>Bibliografie</u>	p.135

Hoofdstuk 3: Hoe verhoudt het NCOS verhaal over ontwikkeling zich met het armoedeverhaal van de internationale instellingen.

3.1. <u>Inleiding</u>	p.140
3.2. <u>Definities, oorzaken en gevolgen van armoede en ontwikkeling. Wie geeft welke definitie?</u>	p.140
3.2.1. <i>Enkele definities uit de literatuur om mee te starten</i>	p.140
3.2.2. <i>Korte introductie op het ontstaan van de huidige visie van de Wereldbank</i>	p.144
3.2.3. <i>De vergelijking van definities, oorzaken en gevolgen bij 11.11.11. en de internationale instellingen</i>	p.146
3.3. <u>Politieke ontwikkeling voor 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.151
3.4. <u>De verschillende invulling van ‘economische ontwikkeling’ bij 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.155
3.5. <u>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. vergeleken met de verhouding tussen armoedebestrijding en vrouwen</u>	p.158
3.6. <u>Cultuur en sociale ontwikkeling bij 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.163
3.7. <u>Besluit</u>	p.166
3.8. <u>Bibliografie</u>	p.168

<u>Algemeen Besluit</u>	p.173
--------------------------------------	-------

Dankwoord

Het schrijven van deze thesis is niet steeds van een leien dakje gelopen. Ik had dit onmogelijk kunnen afwerken zonder de steun en de hulp van vele mensen rondom mij.

Eerst en vooral wil ik mijn ouders bedanken voor hun steun tijdens mijn volledige studies en voornamelijk bij het schrijven van deze scriptie. Zij zijn het best op de hoogte van de moeizame weg die het toch af en toe is geweest.

Hiernaast wil ik de rest van mijn familie: mijn zus, broers, nichtjes en neefje bedanken. Zij hebben mij steeds moed ingesproken en bijgestaan met van alles en nog wat.

Ik wil ook professor Van Haute, mijn promotor bedanken om samen met mij naar een interessant onderwerp te zoeken en om mij erbij te helpen het onderzoeksveld af te bakenen. Mijn oorspronkelijke ideeën waren veel te ruim en erg omslachtig, waardoor ze onmogelijk waren uit te werken in een eindverhandeling. Doctor Mestrum wil ik eveneens bedanken om mij op weg te helpen tot een afbakening van het onderzoeksterrein.

Bij het bronnenonderzoek heb ik heel veel steun gekregen van de medewerkers van 'Docent', het informatiecentrum van 11.11.11.. Hier wil ik met name Tinne Lommez en Gerda Suply danken voor de hulp -en de koffie- die ze mij hebben bezorgd tijdens mijn vele bezoeken aan de Vlasfabriekstraat. Alle documenten werden mij zonder enig probleem verschaft en ik kon steeds bij hen terecht met mijn vragen.

Tot slot wil ik Soizik Van Huele bedanken voor de hulp bij het herlezen en verbeteren van de tekst.

Inleiding

Deze scriptie handelt over het NCOS, het latere 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Sinds zijn ontstaan is deze ngo al vele malen het onderwerp geweest van een licentiaatsverhandeling. De ngo is zeer bekend in Vlaanderen en spreekt veel mensen aan. Zowel sociologen, politicologen en historici hebben aspecten van 11.11.11. en zijn werking onderzocht. Zowel de geschiedenis¹ van het NCOS, haar campagnes² als haar lobbywerk³ was het onderwerp van eerdere thesisonderzoeken. Een stevige afbakening van het onderzoeksveld was dus hoogst noodzakelijk om niet in het vaarwater te komen van reeds gedaan onderzoek. Voor het bepalen van mijn onderwerp heb ik mij laten inspireren door het werk van Francine Mestrum. In haar boek “Globalisering en armoede”⁴ analyseert de auteur het ontwikkelings- en armoedevertoog van de internationale instellingen (voornamelijk de Wereldbank en de VN). Mestrum komt tot de constatering dat er heel wat veranderingen in het vertoog zijn opgetreden sinds de jaren '70. Ze gaat verder op zoek naar het waarom en het nut van het door de instellingen gehanteerde discours. In deze thesis wordt een gelijkaardig onderzoek gedaan naar het armoede en ontwikkelingsverhaal van het NCOS. Aan de hand van dossiers, door het NCOS uitgegeven, ga ik op zoek naar hoe het ontwikkelingsdiscours van het Centrum evolueerde in de vijfendertig jaar tussen 1970 en 2005.

Naast het NCOS zijn het de begrippen ‘armoede’ en ‘ontwikkeling’ die het onderwerp uitmaken van deze scriptie. Het zijn beide historische begrippen die sinds de jaren vijftig steeds vaker samen voorkomen. Hun inhoud en betekenis zijn echter vaak veranderd en sterk geëvolueerd doorheen de geschiedenis.

Armoede wordt gezien als de tegenpool van rijkdom, maar *“For long, and in many cultures of the world, poor was not always the opposite of rich. Other considerations such as falling from one’s station in life, being deprived of one’s instruments of labour, the loss of one’s status or*

¹ VAN PETEGEM (M.), ‘Pluralisme boven alles’. *Ontstaan en groei van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking- 11.11.11. 1960-1980*, 2003.

² VANDERSTRAETEN (W.), *Evolutie van de fondsenwervingsacties binnen de Vlaamse NGO-wereld onderzoek naar het succes van de 11.11.11-actie van 1966 tot 2000*, 2006 en MEERSSCHAERT (K.), *Zolang er onrecht is. Analyse van de functies van de campagneaffiches van de 11.11.11. acties binnen het kader van ontwikkelingseducatie*, 2000.

³ DE CLERCK (X.), *Ontwikkelings-NGO’s als lobby in Europa*, 2002 en LECOUTERE (K.), *Lobbyen door derde wereld-ngo’s. Een verkennende studie bij het NCOS*, 1993 en STEURS (D.), *Lobbyen voor de goede zaak. Een verkennend onderzoek naar de lobbyingactiviteiten van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking en Amnesty International Vlaanderen*, 1994.

⁴ MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, 2000.

the marks of one's profession (for a cleric, the loss of his books, for a noble the loss of his horse or arms) lack of protection, exclusion from one's community, abandonment, infirmity, or public humiliation defined the poor."⁵ De invulling van het woord armoede is duidelijk niet voor iedereen op elk moment hetzelfde geweest.

Ontwikkeling wordt vandaag hoofdzakelijk gezien als de tegenpool van onderontwikkeling. Dit is echter niet altijd zo geweest. Volgens Gustavo Esteva begon de 'onderontwikkeling' op de dag van de inauguratie van president Truman op 20 januari 1949. Met zijn openingsspeech startte hij het tijdperk van de ontwikkeling en *"On that day, two billion people became underdeveloped. In a real sense, from that time on, they ceased being what they were, in all their diversity, and were transmogrified into an inverted mirror of others' reality: a mirror that belittles them and sends them off to the end of the queue, a mirror that defines their identity, which is really that of a heterogeneous and diverse majority, simply in terms of a homogenizing and narrow minority."*⁶ Voor de eerste maal werd onderontwikkeling 'geglobaliseerd'. Vanaf dit moment in de geschiedenis is de connotatie 'ontsnappen aan de onachtenswaardige toestand van de onderontwikkeling' steeds verbonden geweest aan het woord ontwikkelen. Men ontwikkelt weg van de onderontwikkelde toestand. Net als armoede zijn ook deze twee termen, tijds- en plaatsgebonden. Het is dus uiterst belangrijk om te weten wat er schuil gaat achter het gebruiken van deze termen. Bij organisaties als 11.11.11. die zich al decennia lang bezig houden met ontwikkeling, is het dus van belang om te weten wat ze nu juist bedoelen met deze termen. Naar deze betekenis ga ik in deze scriptie op zoek.

Deze scriptie bestaat uit drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk geeft een globaal beeld van de hoofdacteur van het onderzoek, het NCOS/11.11.11.. In dit hoofdstuk maak ik u wegwijs in de wereld van de Belgische ngo's. Er worden definities gegeven en een algemene evolutie van het ontstaan van de ngo's in België. Na dit algemeen deel ga ik over op een beschrijving van de geschiedenis van het NCOS. Ik bespreek de ontstaansgeschiedenis en hoe de organisatie is geëvolueerd tot 2005. Hierbij sta ik niet stil bij de interne werking van de organisatie. Ik leg meer de nadruk op het inhoudelijke, de idee, het verhaal van 11.11.11..

In het tweede hoofdstuk onderzoek ik het discours van het NCOS. Ik start mijn onderzoek niet van bij het ontstaan van het NCOS in 1966, maar vier jaar later in 1970. De allereerste jaren

⁵ RAHNEMA (M.), "Poverty", in: SACHS (W.) (ed.), *The development dictionary. A Guide to Knowledge as Power*, 1992, p.158.

⁶ ESTEVA (G.), "Development", in: SACHS (W.) (ed.), 1992, p.6-7.

stond de organisatie nog in haar kinderschoenen en ging de meeste aandacht hoofdzakelijk uit naar het institutionaliseren van de organisatie. Vanaf 1970 kwam er duidelijk meer inhoud.

Dit hoofdstuk is opgedeeld in vier grote punten. De eerste drie delen bevatten per ‘decennium’ het onderzoek naar het ontwikkelingsverhaal van 11.11.11.. Om te beginnen bespreek ik de jaren ’70 (1970-1979), de jaren van de ‘debt-led growth’. Vervolgens wordt het derde ontwikkelingsdecennium van de jaren ’80 (1980-1989), ook wel ‘the lost decade’ voor ontwikkeling genoemd, onder de loep genomen. Tot slot het ‘decennium’ van 1990 tot 2005, het tijdperk van ‘the end of development?’.⁷ Het laatste deel is een recapitulatie van de belangrijkste trends en thema’s in het ontwikkelingsdiscours.

Deze vier delen zijn op hun beurt elk opgesplitst in vijf thematische onderdelen. In het eerste deel ga ik op zoek naar de gangbare definities van armoede en/of ontwikkeling. Ik kijk hierbij naar de gegeven oorzaken, gevolgen en de geopteerde oplossingen. Het volgende puntje gaat over de manier waarop 11.11.11. politieke ontwikkeling invult. Wat is de rol en functie van de staat in het ontwikkelingsdenken? In het derde puntje onderzoek ik hoe economische ontwikkeling wordt ingevuld in de desbetreffende periode. Welk belang heeft economische groei? Hierbij hecht ik ook belang aan de rol die aan de Multi Nationale Ondernemingen wordt toegeschreven. Wat is hun invloed? Hoe worden zij aanzien door de ngo? Het vierde thema dat per ‘decennium’ behandeld wordt is de rol van de vrouw. Hoe komt de vrouw naar voren in het ontwikkelingsverhaal? Wat is haar taak in de ontwikkeling? Is er sprake van een feminisering van de armoede? Ik ging op zoek naar de antwoorden op al deze vragen. Het vijfde onderdeel is een bespreking van de relatie tussen cultuur en ontwikkeling. Hier zal ik ook kijken naar de invulling van sociale ontwikkeling. Wat is de rol van cultuur in het ontwikkelingsproces en hoe wordt sociale ontwikkeling ingevuld?

In het derde en laatste hoofdstuk vergelijk ik de resultaten van het onderzoek uit het tweede hoofdstuk met het ontwikkelingsdiscours van de internationale instellingen. Voor het verhaal van de instellingen, in het bijzonder de Wereldbank, heb ik mij voornamelijk gebaseerd op de werken van Francine Mestrum⁸. Vanzelfsprekend werd er ook ander literatuur in acht genomen. In dit hoofdstuk behoud ik dezelfde thematische indeling als in het vorige

⁷ Deze opdelingen komen ook voor in “Half a century of development.” van Tom Hewitt. De term ‘the end of development’ komt van Wolfgang Sachs die begin jaren 1990 zei: “*The last 40 years can be called the age of development. This epoch is coming to end. The time is ripe to write its obituary*” citaat in HEWITT (T.), Half a century of development”, in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, 2004, p.304.

⁸ MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, Berchem, Epo, 2000 en *De rattenwanger van Hameln. De wereldbank, armoede en ontwikkeling*, Berchem, Epo, 2005.

hoofdstuk. Hierbij leg ik dan het ontwikkelingsverhaal van 11.11.11. naast het discours van de Wereldbank. Ik bekijk de grootste verschillen en gelijkenissen. Wie geeft welke definitie? Zijn de gegeven oorzaken en gevolgen van de onderontwikkeling of armoede hetzelfde bij de instellingen als bij 11.11.11.? Welke rol krijgt de regering in beide discours? Wie kwam er als eerste met de idee van een feminisering van de armoede? Op deze en veel andere vragen geef ik in het derde hoofdstuk een antwoord.

Het laatste deel van deze thesis is een algemeen besluit waarin de hoofdpunten nog eens worden gerecapituleerd.

Gebruikte bronnen

Voor het eerste en derde hoofdstuk van deze scriptie zal ik mij hoofdzakelijk op literatuur baseren. Wanneer men op zoek gaat naar literatuur over het NCOS komt men meestal uit op werken van de eigen NCOS-uitgeverij. Deze hebben meestal geen wetenschappelijk doel voor ogen, maar zijn een grote bron aan informatie. Voor de geschiedenis van de Belgische ngo's kan ik zeer veel halen uit "*Les organisations non gouvernementales de coopération au développement.*" van Stangherling. Hiernaast is vooral "*De Belgische ontwikkelingssamenwerking*" van Develtere zeer belangrijk voor dit hoofdstuk.

Het derde hoofdstuk zou niet mogelijk zijn zonder de twee hierboven genoemde werken van Francine Mestrum. Deze zal ik dan ook als referentie gebruiken wanneer ik het discours van de instellingen bespreek.

Voor het tweede hoofdstuk zal ik voornamelijk gebruik maken van bronnen. De bronnen zijn allemaal publicaties van het NCOS/11.11.11.. Het zijn soms speciale of extra nummers van het vroegere tijdschrift van de ngo 'De Wereld Morgen'. De meeste bronnen zijn NCOS dossiers. Deze werden uitgegeven en verspreid onder de leden en comités van de organisatie en aan alle geïnteresseerden. Het zijn voornamelijk projectendossiers, actiedossiers en basisdossiers. Het geraadpleegde bronnenmateriaal is veelzijdig. De namen van de documenten variëren in de loop van de jaren, waardoor het niet mogelijk is om voor alle jaren dezelfde bronnen te raadplegen. Sommige dossiers waren niet langer voorhanden of ontbraken in het archief van Docent. In de loop van de 35 jaar die hier zullen bestudeerd worden, veranderden de publicaties geregeld van naam. De inhoud bleef echter zeer gelijklopend en het ontbreken of de naamsveranderingen zullen geen hinder vormen voor het onderzoek. Voor sommige jaren kan ik zowel een projectendossier, een basisdossier als een actiedossier raadplegen, terwijl ik het voor andere jaren met slechts één van deze zal moeten stellen. De handvesten van het NCOS zullen ook zeer belangrijke bronnen zijn. 11.11.11. bracht in de loop van de geschiedenis drie Politieke Handvesten uit.

Een overzicht van de geraadpleegde bronnen is te vinden in de algemene bibliografie op pagina x.

Per hoofdstuk werd een bibliografie voorzien om het de lezer gemakkelijk te maken en onnodig bladeren te vermijden.

Bibliografie

Bronnen:

BELGISCH STAATSBLAD, *Wet betreffende de Belgische internationale samenwerking (1) van 25 mei 1999*, 01-07-1999, pp. 24836-24840.

NCOS/11.11.11. bronnen jaren '70:

NCOS, *De Wereld Morgen*, objectief 80: 2^e ontwikkelingsdecennium 1971-1980, oktober 1971 (ekstra nummer).

NCOS, *De Wereld Morgen*, dossier projecten 1972 (speciaal nummer), tweede ontwikkelingsdecennium. 11.11.11. delen, durven, inzien.

NCOS, *De Wereld Morgen*, Politiek Handvest (speciaal nummer), basis-dossier 11.11.11.-1972.

NCOS, *Aktiebrief 11.11.11.*, 1973, 27-28 oktober.

NCOS, "Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld", *NCOS-Dossier*, 11.11.11., 1975.

NCOS, "Werkloosheid en Derde Wereld": *Basisdossier 11.11.11.-actie 1977*, 11.11.11., 1977.

NCOS, *Projectendossier*, 11.11.11. 1977.

NCOS, " 'n uitweg uit de Derde Wereld", *Aktiedossier*, 11.11.11., 1978.

NCOS, "Jongeren in de 3^e Wereld", *Actiedossier*, 11.11.11., 1979.

NCOS, "Jongeren in de Derde Wereld. De 3^e W op school", *Achtergrondinfo bij 11.11.11.-actie 1979*, 11.11.11.

NCOS/11.11.11. bronnen jaren '80:

NCOS, "Laat de armen niet zakken", *Actiedossier*, 11.11.11.-1980.

DE MEYER (R.), "De Derde Wereld in de sneuvellinie", *Basistekst 11.11.11.*, 1981.

NCOS, "Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat", *Actiedossier*, 11.11.11.-1981.

NCOS, *De Wereld Morgen*, "Over vrede en ontwikkeling", 26 april 1982.

NCOS, "Vrede en ontwikkeling. Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 11.11.11.-1982.

NCOS, *De Wereld Morgen*, "11.11.11. respecteert de mensen niet de macht. Basistekst.", 18^e jg, 5 september, 1983.

- NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1983.
- NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 11.11.11., 1984.
- NCOS, “Ontketen-Ontwikkeling”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1984.
- NCOS, “Een knoop in de politieke zakdoek”, *Politieke actie*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Natuurlijk doen wij aan politiek”, *NCOS-dossier*, 1986.
- NCOS, “Honger, dan moeten ze maar harder werken”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1986.
- NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.
- NCOS, *Handvest*, Brussel, NCOS, 1986.
- DE MEYER (R.) en VANGERVEREN (I.), *Over dit soort kleinigheden valt een regering niet. Verkeerd Verbonden? België en de minst ontwikkelde landen*, NCOS, Brussel, 1987.
- NCOS, “Over dit soort kleinigheden valt een regering niet, MOL’s”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, “Een dak boven het hoofd: Het NCOS en het Habitatjaar 1987”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, “Verkeerd verbonden? België en de MOL’s”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, *Werkboek politieke actie 1988*, 1988.
- NCOS, “Het is weer zover: dossier Ethiopië”, *NCOS nieuws*, 11.11.11., 1988.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1988.
- NCOS, “De Derde Wereld en grondstoffenhandel”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1989.
- NCOS, *Werkboek grondstoffen 1989*, Brussel, NCOS, 1989.
- NCOS, *Projectenbijlage*, 1989.

NCOS/11.11.11. bronnen jaren '90 – '05

- NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1990.
- NCOS, *Actiedossier*, 11.11.11., 1990.
- NCOS, “Toelichting bij het politieke actieluik”, *Werkboek 11.11.11.*, 1990.
- NCOS, *Actiedossier*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, *Werkboek politieke actie*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, *Projectenbijlage*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, “Dit is 11.11.11.”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1992.
- NCOS, “Keer de geldstroom”, *Werkboek politieke actie*, 11.11.11., 1992.

- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1992.
- NCOS, “Honger is een aanslag, geen tegenslag”, *Actiekrant*, 11.11.11., 1993
- NCOS, *Krachtvoer voor politieke actie: Campagne voedselveiligheid 1993-1994 Deel I*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1993: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, mei 1993.
- NCOS, “Honger is een aanslag, geen tegenslag”, *Zakboekje voor medewerkers aan de politieke actie*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *Campagne voedselveiligheid 1993-1994 Deel II*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *Alles over het NCOS*, Brussel, NCOS, 1994.
- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1994.
- NCOS, “Campagne Voedselveiligheid ’93-’94. Europa verkoopt honger in Aëfrika”, *Politiek Werkboek*, 11.11.11., 1994.
- NCOS, “Vierkant voor Afrika”, *Actieboek*, 11.11.11., 1995.
- NCOS, *Actieboek*, 11.11.11., 1996.
- NCOS, “Arbeid globaal genomen”, *Vormingstekst*, 11.11.11., 1996.
- NCOS, “Werk aan de winkel”, *Actieboek Deel 2*, 11.11.11., 1997.
- NCOS, *Actieboek*, 11.11.11., 1998.
- NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 11.11.11., 1 mei 1999.
- VANDEPITTE (M.), “*De kloof tussen rijk en arm*”, Colofon, NCOS/11.11.11., Brussel, 1 september 1999.
- 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 11.11.11.-Campagnedienst, 2000.
- 11.11.11., “Tobin Taks Nu!”, *Politiekdossier*, Antwerpen, EPO, 2001.
- VANDEPITTE (M.), “*De kloof tussen arm en rijk*”, Brussel, NCOS/ 11.11.11., 2002.
- 11.11.11., “ ‘De wereld is niet te koop’ GATS en water”, *Politiek dossier*, 11.11.11., 2003.
- 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actiemap campagne 2003*, 11.11.11., 2003.
- 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 11.11.11., 2004.
- 11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, Brussel, 11.11.11., 5 oktober 2004.
- DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 11.11.11., 2005.

Literatuurlijst:

- ACHTERHUIS (H.) e.a., *Het orkest van de Titanic. Werken aan andere Noord-Zuid verhoudingen*, Brussel, VUB press, 1993.
- ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, New-York, Oxford university press, 2004.
- ANDERSSON (C.) UYTENHOVE (I.) en VAN DER VEKEN (M.), “Vrouwen in de ontwikkeling (VIO) binnen de NGO-wereld”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp.32-36.
- ARNDT (H.W.) *Economic Development. The history of an idea*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1987.
- BAECK (L.), “Ontwikkeling: oude en nieuwe stijl”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.19, nr.4, 1994, pp.5-16.
- BASTIAENSEN (J.), “Armoede en ontwikkeling in de jaren '90. Een Noord-Zuid perspectief”, in: *Streven*, jg.69, nr.6, juli 1993, pp.602-613.
- BAUD (I.) en STEENBEEK (G.), “Vrouwen en ontwikkeling”, in: KRUYT (D.) en KOONINGS (K.) (red.), *Ontwikkelingsvraagstukken. Theorie, beleid en methoden*, Muiderberg, Coutinho, 1988, pp.271-289.
- BOSERUP (E.) and LILJENCRAANTZ (C.), *Integration of women in development. Why, when, how.*, United Nations Development Programme, may 1975.
- CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe. 27 september 2006”, op: *Indimedia.be* (10/10/2006).
- COTTENIE (J.), “Het NGO-zoeken in deze tijd”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp. 20-27.
- COPROGRAM & 11.11.11., *Jaarboek 2003 van de Vlaamse niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking*, z.p., Coprogram, 2003.
- COUDERE (H.), “Niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking in een tijd van ontnuchtering”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.19, nr.4, 1994, pp. 69-85.
- DE CLERCK (X.), *Ontwikkelings-NGO's als lobby in Europa*, Gent, UGent (licentiaatsverhandeling), 2002.
- DE CONINCK (D.), *Witte olifanten. De Miljardenschandalen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking*, Leuven, Van Halewyck, 1996.
- DE MEYER (R.), “Te mooi om waar te zijn. De armoedeaanpak van IMF en Wereldbank Doorgelicht”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.23-39.

- DE EKSTERMOLENGROEP, *Don Quichote voorbij. NGO's zoeken het ritme van de globalisering*, Brussel, NCOS/11.11.11., 2000.
- DE EKSTERMOLENGROEP, *Naakte keizers of volwaardige partners ? Rol en plaats van de NGO-beweging in de internationale samenwerking*, Brussel, NCOS, 1994.
- DE MEYER (R.), "PRSP: Nieuwe opdrachten voor ngo's", in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.115-124.
- DEVELTERE (P.), *De Belgische ontwikkelingssamenwerking*, Leuven, Davidsfonds, 2005.
- DIXON (J.) and MACAROW (D.) (ed.), *Poverty. A persistent global reality*, London and New York, Routledge, 1998.
- DOOM (R.), *Derde Wereld Handboek. Deel I: Noord-Zuid en Zuid-Zuid in politiek perspectief*, Brussel, NCOS, 1992.
- ESTEVA (G.), "Development", in: SACHS (W.) (ed.), *The development dictionary. A Guide to Knowledge as Power*, London, Zed Books, 1992, pp.6-15.
- GEORGE (V) and HOWARDS (I.), *Poverty Amidst Affluence*, Aldershot, Edward Elgar, 1991.
- HENDRICKX (R.), "Denken en doen van het NGO-ontwikkelingswerk sedert 1960", in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp. 3-10.
- HEWITT (T.), "Half a century of development.", in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, New-York, Oxford university press, 2004, pp. 289-309.
- HOLVOET (N.) en DE MEYER (R.), "De vos preekt de Passie. Armoedebestrijding door IMF en Wereldbank", in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004.
- INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION, *Meeting basic needs: Strategies for eradicating mass poverty and unemployment*, Genève, ILO, 1976.
- KRUYT (D.) en KOONINGS (K.) (red.), *Ontwikkelingsvraagstukken. Theorie, beleid en methoden*, Muiderberg, Coutinho, 1988.
- LECOUTERE (K.), *Lobbyen door derde wereld-ngo's. Een verkennende studie bij het NCOS*, Gent, UGent (licentiaatsthesis), 1993.
- MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), "The meaning and measurement of poverty", in: DIXON and MACAROW (ed.), *Poverty. A persistent global reality*, London and New York, Routledge, 1998, pp.1-19.
- MEERSSCHAERT (K.), *Zolang er onrecht is. Analyse van de functies van de campagneaffiches van de 11.11.11. acties binnen het kader van ontwikkelingseducatie*, Leuven, KUL (licentiaatsverhandeling), 2000.

- MEILINCK (H.), “Armoedebestrijding hoeft rijke landen weinig te kosten”, in: *Internationale Spectator*, jg.60, nr.2, februari 2006, pp.101-103.
- MESTRUM (F.), *De rattenvanger van Hameln. De wereldbank, armoede en ontwikkeling*, Berchem, Epo, 2005.
- MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, Berchem, Epo, 2000.
- MOLENAERS (N.) en RENARD (R.), “Iets nieuws onder de zon? Hoe ‘nieuw’ is het armoedebestrijdingsbeleid van IMF en Wereldbank?”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.11-22.
- NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.
- NCOS, *Alles over het NCOS*, Brussel, NCOS, 1994.
- NCOS-VROUWENGROEP, *Gender in de praktijk*, Brussel, NCOS, 1998.
- NGO-ADVIESCOMMISSIE, *Strategienota over de evolutie van de rol van de Belgische NGO's*, s.l., oktober 2000, p.4.
- NUSSBAUM (M.) and GLOVER (J.) (ed.), *Women, Culture and Development, A study of Human Capabilities*, Oxford, Clarendon Press, 1995.
- PEARSON (R.), “Rethinking gender matters in development”, in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21th century*, 2004, pp.383-403.
- PEETERS (B.) en CLEYMANS (B.), *Van hulp tot internationale samenwerking: het nationaal centrum voor ontwikkelingssamenwerking van 1966 tot 1990*, Brussel, NCOS, 1990.
- PEETERS (A.F.) en SMETS (J.), *Het ABC van de Derde Wereld. Deel 1: Instellingen*, Wereldwijd-BijEEN-INFODOK, Antwerpen-Leuven-'s-Hertogenbosch, 1990.
- RAHNEMA (M.), “Poverty”, in: SACHS (W.) (ed.), *The development dictionary. A Guide to Knowledge as Power*, London, Zed Books, 1992, pp.158-176.
- RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, London and New Jersey, Zed Books, 1997.
- RAZAVI (S.) and MILLER (C.), *From WID to GAD: Conceptual Shifts in the Women and Development Discourse*, UNRISD, occasional paper 1, February 1995.
- ROSTOW (W.), *The stages of economic growth : a non-communist manifesto*, Cambridge, the Cambridge University Press, 1960.
- SACHS (W.) (ed.), *The development dictionary. A Guide to Knowledge as Power*, London, Zed Books, 1992.

- SCHELLENS (M.), “Omzien in onbegrip?”, in: *De Wereld Morgen*, jg.15, oktober 1990, pp.7-8.
- SEABROOK (J.), *The no-nonsense guide to world poverty*, London, Verso, 2003.
- SIMMONS (P.), “‘Women in development’ : a threat to liberation”, in: RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, 1997, pp.244-255.
- SPEELMAN (B.), *Tussen droom en daad... ? Ontwikkelingssamenwerking als politiek instrument in België*, Antwerpen, Handelshogeschool Antwerpen (proefschrift), 1995.
- STANGHERLIN (G.), “Les organisations non gouvernementales de coopération au développement. Origine, cadre juridique, cofinancement et enjeux.”, in : *Courrier Hebdomadaire*, n°1714-1715, 2001, pp.1-69.
- STEURS (D.), *Lobbyen voor de goede zaak. Een verkennend onderzoek naar de lobbyingactiviteiten van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking en Amnesty International Vlaanderen*, Leuven, KUL (licentiaatsthesis), 1994.
- THOMAS (A.) “Poverty and the ‘end of development’”, in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21th century*, 2004, pp.3-23.
- TINBERGEN (J.), “Zeg mij hoeveel je verdient... ik zal je zeggen wanneer je zal sterven.”, in: *De Wereld Morgen Politiek Handvest*, 1972, pp.6-7.
- TINKER (I.) (ed.), *Persistent Inequalities*, Oxford, Oxford University Press, 1990.
- TOWNSEND (P.), *Poverty in the United Kingdom*, Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf, 1993.
- VAN BILSEN (J.), “Donors: Samenwerking of eigenbelang?”, in: BOSSUYT (J.) en LAPORTE (G.) (red.), *Het labyrint van de ontwikkelingshulp. Samenwerking en ontwikkeling in vijf continenten*, Brussel, NCOS, 1989, pp.147-169.
- VAN DEN BERG (M.) en VAN OJIK (B.), *De goede bedoelingen voorbij. Ontwikkelingssamenwerking van de toekomst*, Novib/Van Gennep, Amsterdam, 1998.
- VANDEPITTE (M.), *De kloof en de uitweg. Een dwarse kijk op ontwikkelingssamenwerking.*, Berchem, Epo, 2004.
- VANDERSTRAETEN (W.), *Evolutie van de fondsenwervingsacties binnen de Vlaamse NGO-wereld: onderzoek naar het succes van de 11.11.11-actie van 1966 tot 2000*, Gent, UGent (licentiaatsthesis), 2006.
- VAN DE VELDE (W.), “De mensen krijgen hun vissen niet verkocht.”, in : *De TIJD* , 8 juni 2005. www.tijd.be.

- VAN DOP-SCHUDDEBOOM (J.) en DEFOUR (P.) (red.), *Encyclopedie*, Utrecht-Antwerpen, Het Spectrum en Standaard Uitgeverij, 2001.
- VAN PETEGEM (M.), *'Pluralisme boven alles'. Ontstaan en groei van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking- 11.11.11. 1960-1980*, Gent, UGent (licentiaatsthesis), 2003.
- WALRAET (A.), *Theorie, Thema's en Trends van ontwikkeling*, Gent, Vakgroep Studie van de Derde Wereld (onuitgegeven cursus), 2006-2007.
- WOODS, (N.), "The challenges of multilateralism and governance", in: GILBERT (C.L.) and VINES (D.) (eds.), *The World Bank: Structure and Policies*, Cambridge, Cambridge University press, 2000, pp.132-158.
- WORLD BANK, *Annual Report*, Washington DC, 1990.

Internetsites en cd-roms:

11.11.11.: Portaal van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging:

- <http://www.11.be/> (20 oktober 2006 en vele andere keren).
- <http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8005&id=8121&Itemid=0> (9 december 2006).
- De site van 11.11.11. heb ik zeer vaak geraadpleegd tijdens dit onderzoek.

DGOS, Website van het Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking:

<http://www.dgcd.be/>:

- http://www.dgcd.be/NL/actoren/indirect_samenwerking/erkende_ngos_lijst.html (20 oktober 2006).

G77: Officiële website van de Groep van 77.

- <http://www.g77.org/doc/> (14 januari 2007)

Indimedia:

- www.Indimedia.be (10 oktober 2006).

MICROSOFT ENCARTA: *Encarta Winkler Prins cd*, Microsoft Corporation/Het Spectrum, 2006 :

- “Niet-gouvernementele organisaties”,
- “Newly Industrialised countries”

UNRISD: Officiële website van United Nations Research Institute for Social Development:

- [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5&parentdoctype=paper&netitpath=80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5/\\$file/opb1.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5&parentdoctype=paper&netitpath=80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5/$file/opb1.pdf) (4 april 2007).

VN: Officiële website van de Verenigde Naties:

- <http://www.un.org/millenniumgoals/> (20 december 2006).

Wikipedia: <http://www.wikipedia.org/>

- <http://nl.wikipedia.org/wiki/NGO> (2 november 2006).
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Illich (2 november 2006).

Hoofdstuk 1:

De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking.

Van NCOS tot 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord- Zuidbeweging.

Hoofdstuk 1:

De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking.

Van NCOS tot 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging.

1.1. <u>Inleiding</u>	p. 1
1.2. <u>Niet-gouvernementele organisaties: definities en historische achtergrond</u>	p. 3
1.2.1. <i>Wat zijn nu juist ngo's?</i>	p. 3
1.2.2. <i>De evolutie van de ngo-wereld in België</i>	p. 7
1.2.2.1. Eerste generatie ngo's	p. 7
1.2.2.2. Tweede generatie ngo's.....	p. 7
1.2.2.3. Derde generatie ngo's.....	p. 9
1.2.2.4. Vierde generatie ngo's	p. 11
1.2.2.5. Een nieuwe generatie ngo's?	p. 12
1.3. <u>De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, later 11.11.11.- Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging</u>	p. 14
1.3.1. <i>Het ontstaan van de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging</i>	p. 14
1.3.2. <i>Wat is 11.11.11. vandaag?</i>	p. 20
1.3.3. <i>De huidige visie van 11.11.11. op ontwikkeling</i>	p. 23
1.4. <u>Besluit</u>	p. 26
1.5. <u>Bijlages</u>	
Bijlage 1: Erkende ngo's, inclusief de consortia (11/5/2005).....	p. 28
Bijlage 2: Ontstaansgeschiedenis en types van ngo's	p. 32
Bijlage 3: Chronologische lijst van de Belgische ministers van ontwikkelingssamenwerking	p. 33
Bijlage 4: Opbrengst van de 11.11.11.-campagnes (1965-2004).....	p. 35

Bijlage 5: Leden van 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbewegingp. 36

Bijlage 6: De verdeling van de opbrengsten van de campagne.....p. 39

1.6. Bibliografiep. 40

Hoofdstuk 1:

De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking.

Van NCOS tot 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging.

1.1. Inleiding

Het doel van dit hoofdstuk is een globaal beeld te geven van het onderwerp van dit scriptieonderzoek. De ontwikkeling van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS), het huidige 11.11.11., wordt hier uit de doeken gedaan.

Aanvankelijk bestonden NCOS en 11.11.11. naast elkaar. Het NCOS was de organisatie die de standpunten verkondigde en 11.11.11. was de campagne van deze organisatie. Deze splitsing zorgde vaak voor verwarring, de actie –en voornamelijk de naam '11.11.11.' was bijna alom gekend in België. Waarvoor de campagne juist diende was echter niet bij iedereen duidelijk. De campagne werd niet altijd aan de organisatie gelinkt. Het NCOS kende men enkel in beter geïnformeerde kringen. Om deze verwarring tegen te gaan en om het centrum meer slagkracht te geven, bestaat sinds 2000 het NCOS niet meer. Organisatie en campagne dragen nu dezelfde naam, namelijk 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. In deze scriptie zal ik de twee namen, 'NCOS' en '11.11.11.', afwisselend gebruiken als het gaat over deze Koepel-ngo. Wanneer ik enkel de campagne beoog zal ik '11.11.11.-campagne' schrijven.

In het eerste deel van dit hoofdstuk schets ik de achtergrond waartegen we het NCOS kunnen duiden. Hiervoor start ik bij de niet-gouvernementele organisaties in het algemeen. Ik geef eerst enkele definities, beschrijf vervolgens de specifieke kenmerken van deze organisaties en geef tot slot de voorwaarden waaraan ngo's moeten voldoen om door de overheid erkend te worden. In dit deel sta ik voornamelijk stil bij de subgroep van de ontwikkelings-ngo's.

Vervolgens komt er in dit hoofdstuk een historisch overzicht aan bod dat de evolutie van de ngo-wereld in België beschrijft. De vier te onderscheiden generaties van Belgische ngo's worden besproken met aandacht voor hun specifieke achtergrond en kenmerken.

Het tweede deel van dit hoofdstuk handelt over de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging op zich. Hierbij geef ik eerst de ontstaansgeschiedenis van deze organisatie en

een beschrijving van hoe de 11.11.11.-campagne uitgroeide tot één van de belangrijkste ontwikkelingsorganisaties in Vlaanderen en in België. Hierbij sta ik stil bij de uniciteit van deze pluralistische organisatie in het verzuilde België.

Vervolgens bespreek ik kort het huidige 11.11.11. waarbij ik specifieke aandacht schenk voor het belang van deze Koepel voor de algemene Vlaamse ontwikkelingssamenwerking en de voordelen die zo'n koepel kan bieden voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. De verdeling van de opbrengsten van de 11.11.11.-campagne wordt ook besproken, evenals de concrete aanpak van de Koepel in België, in het Zuiden en op internationaal vlak.

In het allerlaatste deel wordt heel kort de huidige visie van 11.11.11. op ontwikkeling besproken. Een meer grondige analyse van de visie van 11.11.11. is te vinden in het volgende hoofdstuk.

Als vorm van besluit, bespreek ik waarom 11.11.11. geschikt is als onderwerp voor deze scriptie.

1.2. Niet-gouvernementele organisaties: definities en historische achtergrond

1.2.1. *Wat zijn nu juist ngo's?*

Wikipedia geeft de volgende definitie van een ngo: *“Een niet-gouvernementele organisatie (of ngo, ook wel non-gouvernementele organisatie) is een organisatie die onafhankelijk is van de overheid en zich op een of andere manier richt op het algemeen belang. Over het algemeen gaat het om organisaties die werken aan milieubescherming, gezondheid, ontwikkelingswerk of het bevorderen van de mensenrechten. De term wordt het meest gebruikt voor organisaties die zich met ontwikkelingssamenwerking bezighouden.”*¹ De belangrijkste kenmerken van een ngo die we uit deze definitie kunnen halen zijn:

- onafhankelijk van de overheid
- gericht op het algemeen belang
- organisaties bezig met ontwikkelingssamenwerking

Volgens een andere encyclopedische definitie luidt het begrip ngo: *“in de internationale betrekkingen de aanduiding van particuliere (privaatrechterlijke) organisaties (associaties, federaties, verenigingen, unies, groepen) die door hun activiteiten een rol spelen in internationale aangelegenheden, maar niet door een staat, of tussen staten zijn opgericht. In die zin onderscheiden zij zich van intergouvernementele organisaties, die juist wel door staten zijn opgericht. Veel ngo's zijn non-profit organisaties, met ideële doelstellingen”*².

Hier zijn de belangrijkste ngo-kenmerken:

- niet door staat opgericht
- particuliere organisatie
- rol in internationale aangelegenheden
- veel non-profit organisaties met ideële doelstellingen

Een ontwikkelingsngo heeft enkele meer specifieke karakteristieken. Dit blijkt uit een debat dat op Europees niveau werd gevoerd, betreffende de precieze natuur van ngo's en de principes die de basis vormen van hun werk. Het debat leidde tot het opstellen van het 'charter

¹ Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/NGO> (2 november 2006).

² VAN DOP-SCHUDDEROOM (J.), *Encyclopedie*, 2001, p. 706 idem als de definitie van MICROSOFT ENCARTA, “Niet-gouvernementele organisaties”, *Encarta Winkler Prins cd*, Microsoft Corporation/Het Spectrum, 2006.

van de ontwikkelingsngo's van de EU' in 1997.³ Dit EU charter geeft volgende kenmerken van de ontwikkelingsngo.

De ontwikkelingsngo's geloven in 4 grote waarden⁴:

- 1) 'sociale rechtvaardigheid en respect voor de mensenrechten'
- 2) 'deelname van de bevolkingsgroepen voor wie ze werken'
- 3) 'deelname van de samenleving aan de ontwikkelingssamenwerking'
- 4) 'dienst die verleend wordt aan de partners van het Zuiden. (De ngo's streven er niet naar hun eigen belangen te dienen, maar die van hun partners)'

Naast deze 4 waarden zijn er enkele benaderingen waarin een ontwikkelingsngo gelooft:⁵

- 1) 'een professionele benadering van hun werk'
- 2) 'het versterken van de capaciteiten van benadeelde groepen'
- 3) 'actie om de ongelijkheid tussen man en vrouw te beperken'
- 4) 'het gebruik van gepaste methodes voor fondsenwerving'
- 5) 'de noodzaak om duurzame acties op te zetten'
- 6) 'het engagement ten voordele van de ontwikkelingseducatie'
- 7) 'de sensibilisatie en de beleidsbeïnvloeding in het Noorden'
- 8) 'het gebruik van hun capaciteit om verbanden te leggen tussen de verschillende geledingen van de maatschappij'.

Het Europese charter legde eveneens bepalingen vast over de structuur van een ontwikkelingsngo. Hierin staat: de ngo's hebben hun wortels in de burgermaatschappij en:⁶

- 1) 'zijn vzw 's'
- 2) 'zijn rechtspersonen'
- 3) 'zijn groepen personen'
- 4) 'zijn onafhankelijk opdat ze hun eigen ontwikkelingsdoelen kunnen nastreven'
- 5) 'hebben een raad van bestuur die representatief is voor de samenstelling van de ngo en die onafhankelijk functioneert'
- 6) 'proberen hun financieringsbronnen te diversifiëren'
- 7) 'zijn verantwoordelijk en transparant naar het publiek'.

³ NGO-ADVIESCOMMISSIE, *Strategienota over de evolutie van de rol van de Belgische NGO's*, oktober 2000, p.4.

⁴ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.5.

⁵ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.5.

⁶ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.5.

Welke Belgische ngo's er door de overheid erkend worden en daarbij ook van subsidiëring kunnen genieten, is bepaald door het 'Koninklijk Besluit van 18 juli 1997 betreffende de erkenning en de subsidiëring van niet-gouvernementele ontwikkelingsorganisaties en van hun federaties'. Dit KB werd gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 8 april 2002. In 2005 waren er in België 179 door het DGIS (Directie Generaal voor Internationale Samenwerking) erkende Belgische ngo's.⁷ De voorwaarden waaraan deze ngo's moeten voldoen om erkenning te behalen, worden opgesomd in artikel 10 van de Wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische internationale samenwerking. De belangrijkste voorwaarden zijn:⁸

- 'is een vzw of een vennootschap met sociaal oogmerk'
- 'heeft ontwikkelingssamenwerking als belangrijkste maatschappelijk doel'
- 'moet drie jaar nuttige en actuele ervaring kunnen voorleggen en bereid zijn zich te onderwerpen aan een evaluatie van haar werking'
- 'moet een planmatige aanpak hebben, voortvloeiend uit een meerjarenprogramma, waarin een financieel plan verwerkt zit'
- 'moet autonoom zijn'
- 'moet de continuïteit van haar werking kunnen verzekeren'
- 'de meerderheid van de leden in de bestuursorganen moeten de Belgische nationaliteit bezitten'
- 'moet activiteiten uitvoeren in overeenstemming met de doelstellingen van de Belgische internationale samenwerking'
- 'dient een transparante boekhouding te voeren'.

Uit het aantal erkende Belgische ngo's, namelijk 179, is het eenvoudig te concluderen dat de Belgische ngo-wereld nog steeds wordt gekenmerkt door diversiteit. Er zijn tal van kleine of grote verenigingen van diverse oorsprong. Vele zijn gegroeid uit de typisch Belgische verzuilde samenleving. Deze diversiteit zorgt voor een groot aanbod aan verschillende meningen. Wel hebben ngo's allemaal één iets gemeenschappelijks: de verontwaardiging tegenover uitbuiting, uitsluiting en onrechtvaardigheid. Dit delen ze met groepen mensen elders in Europa en in de ontwikkelingslanden. Hun antwoord op de uitbuiting, uitsluiting en

⁷ Voor een lijst van de erkende Belgische ngo's zie bijlage 1.

⁸ BELGISCH STAATSBLAD, *Wet betreffende de Belgische internationale samenwerking (1) 25 MEI 1999*, 01-07-1999, pp. 24839-24840.

onrechtvaardigheid is het bijdragen tot de opbouw van een veiligere en rechtvaardigere wereld.⁹

Voor hun legitimiteit baseren ngo's zich op twee relaties. Ten eerste de relatie die ze via educatie, campagnes en andere initiatieven onderhouden met hun publiek in Europa. De tweede relatie is deze met hun partners in de ontwikkelingslanden.¹⁰

⁹ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.5.

¹⁰ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.6.

1.2.2. De evolutie van de ngo-wereld in België.¹¹

“Issu du mouvement de décolonisation et structuré durant la guerre froide, les organisations non gouvernementales de coopération au développement (ONG) sont devenues des acteurs fondamentaux de la coopération au développement durant les années 1990.”¹²

Het ontstaan van de ngo's werd sterk beïnvloed door de historische context waarin ze zich manifesteerden en door hun institutionele en sociologische functie in de Belgische samenleving. Historisch kan men, in navolging van Stangherlin, vier opeenvolgende generaties van Belgische ngo's onderscheiden.¹³

1.2.2.1. Eerste generatie ngo's

De eerste generatie Belgische ngo's waren de wegbereiders voor al de volgende. Hun ontstaan moet gezocht worden in de koloniale periode en in de politieke en socio-economische situatie van na de Tweede Wereldoorlog. Voedselhulp, onderwijs en gezondheid zijn de drie activiteiten waarrond de organisaties, opgericht tijdens onze koloniale geschiedenis, actief waren. In de jaren vijftig bestonden er in België al enkele ngo's die werkzaam waren in de derde wereld. Het werkgebied bleef beperkt tot de toenmalige Belgische kolonies Congo, Burundi en Rwanda. Na de Tweede Wereldoorlog werden er veel ngo's opgericht om de naoorlogse miserie in Europa te ledigen. Vele van deze organisaties, oorspronkelijk gericht op het Europese leed, gingen zich in de jaren zestig meer en meer richten op de derde wereld, waaronder Foster Parents Plan, Care en Oxfam.¹⁴

1.2.2.2. Tweede generatie ngo's

De 'echte' derdewereldbeweging ontstond pas in de jaren zestig, na de –bijna volledige– dekolonisering van Afrika. De jaren 1960 werden door de Amerikaanse president J.F. Kennedy uitgeroepen tot het 'ontwikkelingsdecennium'.¹⁵ Nu weten we dat het slechts het eerste ontwikkelingsdecennium was. De VN zullen later nog enkele ontwikkelingsdecennia

¹¹ Bijlage 2 geeft een schematisch overzicht van de ontstaansgeschiedenis en de types ngo's weer.

¹² STANGHERLIN (G.), “Les organisations non gouvernementales de coopération au développement”, in: *Courrier Hebdomadaire*, 2001, p.5.

¹³ STANGHERLIN, 2001, p.6.

¹⁴ STANGHERLIN, 2001, pp.6-9.

¹⁵ DOOM (R.), *Derde Wereld Handboek. Deel I: Noord-Zuid en Zuid-Zuid in politiek perspectief*, 1992, p.182.

nodig hebben en uitroepen. De periode van de jaren zestig werd gekenmerkt door een ‘over’-optimisme. In navolging van het Europese voorbeeld van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog, ging men ervan uit dat het Zuiden het Noorden zou inhalen via een gradueel ontwikkelingsproces. Hierdoor zouden het Noord en het Zuid uitgroeien tot één wereld.¹⁶

De jaren 1960 kenden ook de oprichting van de grote Belgische ontwikkelingsngo's¹⁷, waaronder Broederlijk Delen (1961) en het NCOS (1966). Zij behoren tot de tweede generatie ngo's, die voor het eerst echt ontwikkelingsngo's waren. Ze waren niet geïnspireerd door de Verklaring van Bandung, maar kwamen voort uit de missionering door de kerken, uit de actie van de Food and Agriculture Organization¹⁸ en uit de hulpverleningsidee van het Marshallplan. Ze hadden een krachtige impuls gekregen door de dekolonisatie.

Historisch zijn deze ngo's in de eerste plaats gegroeid als solidariteitsorganisaties die, gebruik makend van de vrijheid van associatie, de solidariteit trachten te mobiliseren met het oog op het verlichten van onmiddellijke noden.¹⁹ De ngo's van deze generatie beginnen de caritatieve aanpak van ontwikkelingshulp te overstijgen en zien ontwikkeling op lange termijn. Ze zien eveneens een steeds grotere rol weggelegd voor de plaatselijke bevolking.²⁰

De belangrijkste discipline van het ngo-werk van deze periode was ‘gemeenschapontwikkeling’. De toenmalige overheden vonden dit eveneens de beste vorm van ontwikkelingshulp. Gemeenschapontwikkeling neemt als vertrekpunt de ‘felt needs’ van de gemeenschap, waaraan met eigen ideeën, eigen krachten en eigen middelen wordt gewerkt (‘self help’).²¹ De ngo's schonken in deze periode veel aandacht aan de specifieke cultuur van elke gemeenschap. In de loop van de jaren zestig bekeken de ngo's ‘gemeenschapswerk’ steeds meer als een naïef harmoniemodel, waarin weinig plaats was voor plaatselijke, nationale en internationale belangentegenstellingen. Ze betwijfelden ook het feit dat ontwikkeling een automatisch model zou volgen.²² Ngo's van de jaren 1960 stelden dit tekort vast en spitsten zich toe op economische activiteiten die voor een continue en zichzelf versterkende ontwikkeling kon zorgen. Aan het eind van de jaren zestig gingen heel wat ngo's over van gemeenschapontwikkeling naar de ontwikkeling van coöperatieven of productie-

¹⁶ SCHELLENS (M.), “Omzien in onbegrip?”, in: *De Wereld Morgen*, 1990, p.7.

¹⁷ Vaak ook derdewereld-ngo's genoemd.

¹⁸ FAO. Dit is de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties die in 1945 werd opgericht.

¹⁹ COUDERE (H.), “Niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking in een tijd van ontzuivering”, in: *Noord-Zuid Cahier*, 1994, p. 70.

²⁰ HENDRICKX (R.), “Denken en doen van het NGO-ontwikkelingswerk sedert 1960”, in: *Noord-Zuid Cahier*, 1990, p.3.

²¹ HENDRICKX (R.), 1990, p.3.

²² HENDRICKX (R.), 1990, p.4.

eenheden. De nadruk kwam te liggen op de continuïteit van de actie en de autonomie van de groep. De meeste ngo-projecten waren kleinschalig en gericht op de plaatselijke doelgroep.²³

1.2.2.3. Derde generatie ngo's

In de jaren zeventig kwam de grote ontnuchtering. Het was al snel duidelijk geworden dat er een Tweede Ontwikkelingsdecennium nodig zou zijn. Onder invloed van de dependenciatheorieën, beseften men dat ontwikkeling niet enkel een probleem was van achterstand die, als men de vooropgestelde weg van Rostow²⁴ doorliep, opgelost werd. Ontwikkeling bleek niet te passen in een simpele evolutieleer, de oorzaken lagen dieper, de startposities van de landen waren verschillend en vaak ongunstig.²⁵ De in 1968 in Leuven opgerichte derdewereldebeweging wees op het verband tussen de onderontwikkeling in het Zuiden en het kapitalisme van de westerse wereld.²⁶ Onderontwikkeling werd nu gezien als een probleem van oneerlijke verdeling van macht en van scheefgetrokken structuren. Deze moesten dus door ontwikkelingswerk worden rechtgetrokken op internationaal, nationaal, plaatselijk en gezinsvlak.²⁷

Belangrijke inzichten voor het denken van ngo's over ontwikkeling dateren uit de jaren zeventig. Ngo's werden er zich van bewust dat macht niet automatisch wordt verdeeld, maar dat het beetje bij beetje moet worden veroverd. De projecten richtten zich bewust op evenwichtigere inkomensverdeling. De Braziliaan Paulo Freire²⁸ beïnvloedde zeer sterk de ngo-wereld in de jaren zeventig. In zijn voetsporen organiseerden ngo's projecten die mensen bewust lieten worden van zichzelf, van hun omgeving en van de machtsverhoudingen rondom hen. Deze projecten probeerden de mensen in groep door zelfgekozen gezamenlijke, participatieve actie, stilaan greep te laten krijgen op hun fysisch en sociaal milieu.²⁹

Een derde inzicht dat de ngo's in die jaren verworven hebben, is de vaststelling dat onrechtvaardige situaties voortvloeien uit schijnbaar onschuldige, neutrale systemen. Hier was de denker Ivan Illich van grote invloed. Hij meende dat het institutionaliseren van menselijke

²³ HENDRICKX (R.), 1990, p.4-5.

²⁴ Rostow schets in zijn werk "The Stages of Economic Growth" uit 1960, vijf fasen in het proces van kapitaalsformatie waar doorheen alle landen moeten gaan om economische groei te bereiken zoals in het Westen. Met name a) the traditional society, b) the preconditions for take-off c) take off d) the drive to maturity en e) the age of high mass-consumption.

²⁵ SCHELLENS (M.), 1990, p.8.

²⁶ STANGHERLIN (G.), 2001, p.15.

²⁷ HENDRICKX (R.), 1990, p.5.

²⁸ Freire (1921-1997) was een Braziliaans onderwijshervormer. Zijn ideeën over het werken met mensen en groepen die arm waren en dus geen macht bezitten, hebben het ontwikkelingsdenken sterk beïnvloed.

²⁹ HENDRICKX (R.), 1990, p.6.

behoefden met behulp van technische ontwikkeling een bedreiging vormde voor de vrije samenleving.³⁰

De jaren zeventig waren dus een periode die vooral werd gekenmerkt door politieke bewustwording en acties. Zo ondersteunde men de politiek van 'self-reliance' van Nyerere in Tanzania en de vrijheidsbewegingen in Palestina en Nicaragua. De organisaties voor eerlijke handel (Wereldwinkels 1972 en vier jaar later Magasins du Monde) zijn als verlengde hiervan opgericht.³¹

Tot vandaag blijft de bijdrage van de jaren zeventig aan het ngo-ontwikkelingswerk zeer belangrijk. De naïviteit en het kinderlijke optimisme van de jaren zestig waren voorgoed in de vuilbak gegooid. Men was gaan inzien dat tegengestelde belangen en de uitoefening van politieke en economische macht een zware rol spelen in ontwikkeling.

Eveneens in de jaren zeventig ontstaat een belangrijke stroming die nog steeds invloed heeft op het ontwikkelingsdenken van de niet-gouvernementele organisaties. Men gaat op zoek naar een 'andere (alternatieve) ontwikkeling' met als kenmerken:

- gerichtheid op basisbehoeften
- uitgaande van de eigen cultuur en de eigen keuzes van de plaatselijke bevolking
- steunend op het eigen denken
- op eigen werk en eigen hulpmiddelen
- ecologische gezondheid en uitgedrukt in structurele veranderingen.³²

De medefinanciering van de Belgische overheid voor de ngo's werd ook voor het eerst bepaald in de jaren zeventig. Dankzij het Koninklijk Besluit van 13 februari 1976³³ konden (en kunnen) ngo's erkend worden door het ABOS (nu DGOS). Het K.B. staat bepaald dat erkende ngo's, projecten kunnen voorleggen aan het ABOS en kunnen rekenen op maximaal 75% medefinanciering.³⁴

De jaren tachtig werden achteraf vaak het verloren decennium voor ontwikkelingssamenwerking genoemd. Welke evoluties hebben de Belgische ngo's in deze periode doorgemaakt?

³⁰ <http://nl.wikipedia.org> (2 november 2006).

³¹ STANGHERLIN (G.), 2001, p.16.

³² HENDRICKX (R.), 1990, p.6.

³³ In 1992 komt er een nieuw KB met striktere bepalingen voor de erkenning van ngo's.

³⁴ DOOM (R.), *Derde Wereld Handboek. Deel I: Noord-Zuid en Zuid-Zuid in politiek perspectief*, 1992, p.211.

Ngo's worden in dit (al het derde) ontwikkelingsdecennium geconfronteerd met twee grote veranderingen. Ten eerste is er een snelle opkomst van lokale, zuidelijke ngo's. Dit was het logische gevolg van de aandacht die westerse ngo's hadden geschonken aan eigen initiatieven, bijscholing en gemeenschapsvorming in de landen waar ze hulp verstrekten. De noordelijke ngo's werden hierdoor vaak voor de pijnlijke problemen van terugplooiën, afstaan van verantwoordelijkheid en aanpassing van taken, gesteld. Dit betekende het ontstaan van het "partnariaat", samenwerking tussen ngo's van het Noorden en ngo's van het Zuiden.³⁵ De projecten en initiatieven bleven kleinschalig, maar werden ingebed in grotere regionale en internationale netwerken.

De tweede grote verandering is de vraag naar steeds meer specifieke en gespecialiseerde projecten.³⁶ Ngo's spitsen zich toe op een welbepaalde sector, zoals op onderwijs, gezondheidszorg of landbouw. Ze gaan zich als het ware specialiseren en professionaliseren.³⁷ Dit zorgde voor een vraag naar meer gespecialiseerde ontwikkelingswerkers en naar meer ervaring.

Veel Belgische ngo's splitsen zich in de jaren tachtig in Franstalige en Nederlandstalige entiteiten. Slechts sommige beslisten om hun activiteiten voort te zetten als nationale ngo. Aan elke kant van de taalgrens kiezen de ngo's er sinds de jaren tachtig ook verder voor om zich te structureren in koepels, die verantwoordelijk zijn voor de politieke dossiers (zoals het NCOS/11.11.11.), en federaties, die belast zijn met de verdediging van hun subsidiebelangen (Coprogram³⁸ en Acodev³⁹).⁴⁰

1.2.2.4. Vierde generatie ngo's

De vierde generatie ngo's worden door Stangherlin de 'techniekers zonder grenzen' genoemd. Zij stellen vanaf het midden van de jaren tachtig de ideologie van de tiers-mondisten in vraag. Deze ngo's hebben zich gespecialiseerd in het verlenen van noodhulp. De bekendste noodhulp organisatie is Artsen Zonder Grenzen.⁴¹ Onder staatssecretaris Reginald Moreels⁴², zelf

³⁵ HENDRICKX (R.), 1990, p.7.

³⁶ HENDRICKX (R.), 1990, p.7.

³⁷ SCHELLENS (M.), 1990, p.8.

³⁸ Coprogram in de federatie van de Vlaamse en tweetalige ngo's voor ontwikkelingssamenwerking, die door de overheid werd erkend als gesprekspartner. Ze behandelt de belangen van de ngo's in gesprekken met de Federale en de Vlaamse overheid over alle regelgeving betreffende ngo's.

³⁹ Acodev is de tegenhanger van Coprogram als federatie van de Franstalige en Duitstalige ngo's.

⁴⁰ NGO-ADVIESCOMMISSIE, 2000, p.8.

⁴¹ STANGHERLIN (G.), 2001, p.17.

⁴² Reginald Moreels was Belgisch staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking voor de CVP van 1995-1999. In 1999 kreeg zijn post de titel van minister, maar hij werd dit zelfde jaar al opgevolgd door Eddy

dokter en voorzitter geweest van de Belgische afdeling van Artsen Zonder Grenzen, werd in de Belgische ontwikkelingssamenwerking sterk de nadruk gelegd op noodhulp.

1.2.2.5. Een nieuwe generatie ngo's?

Tijdens het laatste decennium van de vorige eeuw zijn er grote veranderingen doorgevoerd bij de ngo's. Zowel op vlak van hun werking als op het vlak van hun interventie niveau. De sector moet zijn politieke, economische, culturele en sociale inzet herdefiniëren in het kader van de steeds toenemende globalisering. Ondanks het feit dat ze vaak synoniem staan voor amateurisme en caritatieve organisaties, zijn de ngo's sterk geprofessionaliseerd en zijn ze de bevoorrechte civiele partners geworden van de bilaterale en multilaterale ontwikkelingssamenwerking.⁴³

De Noordelijke ngo's gaan steeds meer hun werking in het Zuiden overdragen aan lokale zuidelijke ngo's. Belgische ngo's gaan zich meer focussen op de educatieve werking bij ons en politieke bewustwording van de wereldproblemen. Ze geven financiële steun aan hun zuidelijke partners die zelf hun ontwikkeling ter handen nemen. De lokale groepen worden steeds belangrijker. Niet enkel als doelgroep, maar ook als "doe-groep". Men begon in de jaren 1990 in te zien dat zij de voornaamste actoren van ontwikkeling zijn aan wie het recht op eigen ontwikkeling behoort en die tegelijk de verantwoordelijkheid, het initiatief, de besluitname, de uitvoering en de beoordeling van die ontwikkeling moeten uitdragen. Hierdoor groeit bij alle ngo's zowel in het Noorden als in het Zuiden de nood om expertise te delen op een efficiënte manier. Het vormen van federaties en koepels wordt onmisbaar.⁴⁴

In de jaren negentig kwam er steeds meer kritiek op de ngo's en hun handelspraktijken. Deze kritieken waren zeker niet enkel een gevolg van de affaire rond de 'witte olifanten' van de Belgische ontwikkelingssamenwerking van het ABOS. De 'witte olifanten'⁴⁵ waren aan het licht gekomen door een artikel in De Morgen waarin men schandalen aan het licht brengt, gedaan in naam van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Het ABOS liet z'n ontwikkelingssamenwerking te veel leiden door commerciële belangen. Door deze affaire werd de hele Belgische ontwikkelingssamenwerking in een slecht daglicht geplaatst, wat de Belgische ngo's voor ontwikkelingssamenwerking van zelfsprekend geen goed deed. De

Boutmans. Voor een chronologisch overzicht van de vele ministers en staatssecretarissen voor ontwikkelingssamenwerking zie bijlage 6.

⁴³ STANGHERLIN (G.), 2001, p.5.

⁴⁴ HENDRICKX (R.), 1990, p.9.

⁴⁵ DE CONINCK (D.), *Witte olifanten. De Miljardenschandalen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking*, Van Halewyck, Leuven, 1996.

kritiek op ngo's kwam echter niet alleen uit deze zaak voort. Enkele ngo-medewerkers begonnen eveneens het belang en de nobele doelen van deze organisaties in twijfel te trekken. Er kwamen verschillende boeken en artikels uit over het nut van de Belgische ngo's in de jaren negentig. Zo had je 'Het orkest van de Titanic'⁴⁶ in 1993 en de publicaties van de Ekstermolengroep⁴⁷ die een kritisch beeld ophingen van de ontwikkelingsideeën van de Belgische ngo's.

Ngo's zijn zelf steeds meer gaan nadenken over hun plaats en rol in de maatschappij en over hun identiteit.⁴⁸ Door de vele kritiek op de ngo's hebben ze hun campagnes vaak over een andere boeg gegooid. Politieke campagnes werden steeds populairder. Verschillende ngo's zetten zich in de jaren negentig samen achter één bepaald campagne thema. Zo had je bijvoorbeeld de 'Schone Kleren Campagne' die een ongelooflijk succes werd. Het toonde aan dat er gelijkgezindheid heerste tussen de verschillende ngo's rond enkele belangrijke maatschappelijke thema's die het onrecht tussen Noord en Zuid versterken. Zo oefenden de ngo's ook druk uit op economische actoren. Waarmee ze aantoonde dat 'koopkracht omgezet kan worden in macht'. De ngo's probeerden meer en meer de rol te spelen van (potentiële) relschopper.⁴⁹

Het hoogtepunt van de samenwerking tussen verschillende ngo's werd in 2005 geboekt toen de grootste Belgische ngo's zich samen achter de Millenniumdoelstellingen (MDG's) van de Verenigde Naties schaarden.⁵⁰ Samen zullen ze tot 2015 de MDG's proberen waarmaken. De ngo's willen door hun medewerking aan dit grootschalig internationaal project hun steun betuigen aan de regeringen en de instellingen die hiervoor streven. De ngo's willen hier ook de rol van waakhond spelen. Door hun campagnes rond de MDG's te voeren, willen ze de regering steeds opnieuw met hun neus op hun beloftes drukken. Vele Belgische ngo's vinden de MDG's echter niet ver genoeg gaand en voeren een MDG+ campagne, waarin ze grotere doelen nastreven dan enkel de halvering van de extreme armoede.

⁴⁶ ACHTERHUIS (H.) e.a., *Het orkest van de Titanic. Werken aan andere Noord-Zuid verhoudingen*, Brussel, VUB press, 1993.

⁴⁷ DE EKSTERMOLENGROEP, *Don Quichote voorbij. Ngo's zoeken het ritme van de globalisering*, Brussel, NCOS/11.11.11., 2000. en DE EKSTERMOLENGROEP, *Naakte keizers of volwaardige partners ? Rol en plaats van de NGO-beweging in de internationale samenwerking*, Brussel, NCOS, 1994.

⁴⁸ HENDRICKX (R.), 1990, p.8.

⁴⁹ DEVELTERE (P.), *De Belgische ontwikkelingssamenwerking*, 2005, p.178.

⁵⁰ 11.11.11, Bevrijde Wereld, Broederlijk Delen, FOS-Socialistische Solidariteit, Oxfam Solidariteit, Oxfam-Wereldwinkels, Vredeseilanden, Wereldsolidariteit, Intal, Noë (Horizon educatief, Alfa en Djapo), Protos, Studio Globo, Mensenbroeders, het Vlaams Guatemala Comité, WIO en Volens.

1.3. De geschiedenis van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, later 11.11.11.- Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging

1.3.1. *Het ontstaan van de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging*

Bogdan Vanden Berghe, algemeen secretaris van 11.11.11., over het ontstaan van het NCOS: *“Het begon in 1966 een eerste grote inzamelactie ten voordele van Afrika. Enkele bekende politici als Spaak en De Schrijver schaarden zich daar achter. Zij hebben aan de jeugdbewegingen gevraagd om op 11 november om 11 uur rond te gaan met vignetjes voor de derde wereld. De actie was een enorm succes en na een tijdje is dat in een structuur gegoten die de acties moest coördineren. Zo is het NCOS ontstaan.”*⁵¹

Zoals hierboven al beschreven is, ontstonden de grote ontwikkelings-ngo's in België in de jaren zestig. Dit is ook het geval voor het NCOS. Op vlak van internationale politiek wordt dit decennium bepaald door president J.F. Kennedy. Kennedy riep het eerste ontwikkelingsdecennium uit en na de Cuba-crisis was er een periode van vreedzame co-existentie gekomen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Men kon nu voor het eerst de volledige aandacht gaan spitsen op de Noord-Zuidproblemen. Overal in het westen worden er diensten of ministeries opgericht die een eigen nationale 'ontwikkelingssamenwerking' bedachten.⁵² In België nam de regering Lefèvre-Spaak in 1961 de beslissing een administratie voor ontwikkelingssamenwerking op te richten.⁵³ Het volgende jaar wordt bij K.B. de Dienst voor Ontwikkelingssamenwerking (DOS) opgestart, die vanaf 1962 onder leiding van secretaris-generaal Jef van Bilsen het terrein gaat verkennen. Van Bilsen wordt in 1965 het eerste regeringslid dat expliciet bevoegd is voor ontwikkelingssamenwerking.⁵⁴ Het Noord-Zuidbeleid beperkt zich in de daaropvolgende jaren tot een bescheiden vorm van hulpverlening.

In het verzuilde België waren de katholieken het eerst aan zet in de ontwikkelingshulp. De door bisschoppen opgerichte organisatie 'Broederlijk Delen' zorgde in 1961 voor de eerste nationale campagne voor bewustmaking en ontwikkelingshulp. De andere zuilen konden niet

⁵¹ CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe” 27 september 2006, in: *Indimedia.be* (10/10/2006).

⁵² PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), Van hulp tot internationale samenwerking: het nationaal centrum voor ontwikkelingssamenwerking van 1966 tot 1990, 1990, p.11.

⁵³ VAN BILSEN (J.), “Donors: Samenwerking of eigenbelang?”, in: BOSSUYT (J.) en LAPORTE (G.), 1989, p.151.

⁵⁴ DE CONINCK (D.), 1996, p.11.

achterblijven en richtten ook solidariteitsacties op. Zo kreeg je het Socialistisch Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking (FOS) en de Liberale Solidariteit.⁵⁵

De Belgische ontwikkelingssamenwerking was en is het nu nog steeds in zekere mate, zeer verdeeld. Ontwikkelingssamenwerking -in het begin ontwikkelingshulp genoemd- was zeer sterk verweven met de politiek en hierdoor erg verzuild. De drie zuilen hadden dus elk hun visie op en programma voor het samenwerken met het Zuiden.

In 1964 kwam hierin voor het eerst verandering met de oprichting van het 'Belgisch Komitee voor het Voluntariaat Overzee'. Het BKVO streefde naar samenwerking over de politieke strekkingen heen. In dit comité werden alle organisaties verenigd die zich bezig hielden met het uitzenden van vrijwilligers. Dit overkoepelen betekende echter niet dat de politiek verdwenen was uit de ontwikkelingssamenwerking. Zo was oud-minister August De Schrijver (CVP) de eerste voorzitter van het BKVO.⁵⁶

Begin jaren zestig deed de FAO⁵⁷ van de VN een oproep om over de hele wereld het grote publiek wakker te schudden voor de honger en de armoede in de derde wereld. Elk land richtte zijn eigen FAO-club op. Dit zorgde in België voor een nieuwe overkoepeling van verschillende ontwikkelingsorganisaties. De Belgische FAO-club richtte in 1964 het 'Belgisch Komitee voor de Bestrijding van de Honger' (BKBH, later SOS-HONGER) op.⁵⁸ Deze organisatie verzamelde geld voor projecten, informeerde de Belgische bevolking en oefende politieke druk uit op de overheid.⁵⁹ De eerste SOS-Honger campagne leverde in 1964 zestigduizend Belgische frank op.⁶⁰ Deze campagne werd later omgedoopt tot de 11.11.11.-campagne.

Men stopte niet bij deze twee koepels. Er kwamen meer plannen voor overkoepeling van de Belgische derdewereldngo's. André Louis wou gelijksoortige ngo's samenbrengen onder leiding van een prominent politicus. Deze laatste zou de achterban kunnen mobiliseren. De onthaalhuizen voor buitenlandse studenten werden gegroepeerd in een 'Nationaal Komitee voor Onthaal' (NKO), met liberaal oud-minister Albert Lilar als voorzitter. De vluchtelingenorganisaties werden dan weer gebundeld in een 'Belgisch Komitee voor Hulp aan Vluchtelingen' (BKHV) met als voorzitter oud-minister August De Schrijver.

⁵⁵ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.12.

⁵⁶ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.12.

⁵⁷ FAO, Food and Agricultural Organisation, is de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties die werd opgericht in 1945.

⁵⁸ NCOS, *NCOS stelt zich voor*, 1986, p.9.

⁵⁹ DEVELTERE (P.), 2005, p.181.

⁶⁰ DEVELTERE (P.), 2005, p.176.

Tegen het midden van de jaren zestig bestonden er dus vier comités/koepels (het BKVO, het BKBH, het NKO en het BKHV) die samen de hele Belgische ontwikkelingssamenwerking overspanden.⁶¹

Het NCOS (of CNCD Centre National de Coopération au Développement) werd op 26 april 1966 het hoogtepunt van de overkoepeling van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Oorspronkelijk functioneerde het NCOS/CNCD als het gezamenlijke secretariaat van de vier grote koepels (BKVO, BKBH, NKO en BKHV).

De eerste voorzitter van het NCOS was Paul Henri Spaak.⁶² Het NCOS was als sterk pluralistisch centrum een uniek fenomeen in het toen sterk verzuilde België. Symbool voor de pluraliteit van dit centrum zijn de drie boegbeelden Spaak, De Schrijver en Lilar. Elk afkomstig uit één van de drie grote politieke partijen van het land.⁶³

Door toedoen van prominente politici als Spaak en De Schrijver, die het initiatief een warm hart toedroegen, werd de SOS-HONGER actie van 1966 een enorm grootschalige actie voor Afrika. Voornamelijk jeugdbewegingen werden aangespoord om te helpen in de inzamelingsactie. De actie werd omgedoopt tot de jaarlijkse 11.11.11.-actie van het NCOS met als onderliggende betekenis ‘vrede door ontwikkeling’. In 2006 was deze actie aan zijn veertigste editie toe.

*“Op 11 november 1966 trokken om 11 uur ’s morgens duizenden vrijwilligers de straat op voor de allereerste gemeenschappelijke actie voor ‘de Derde Wereld’. Ze wilden de herdenking van de wapenstilstand in 1918 een nieuwe invulling geven: “ontwikkelingshulp als investering in wereldvrede”. 11.11.11 was geboren.”*⁶⁴

De eerste ‘echte’ 11.11.11.-campagne bracht tweeëndertig miljoen Belgische frank op.⁶⁵

Het NCOS fungeerde aanvankelijk slechts als een technisch secretariaat voor de samenwerking tussen de vier Comités. Het Centrum kende bij aanvang slechts een tiental leden. Tussen 1968 en 1971 begon het verruimingsproces van het NCOS. In 1968 werd een ‘Permanente Konferentie’ opgericht, dit was een overlegvergadering waarop een 15-tal topfiguren uit de politieke en sociale sector werden uitgenodigd met de bedoeling een gesprek

⁶¹ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.13.

⁶² PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.13.

⁶³ NCOS, *Alles over het NCOS*, 1994, p.13.

⁶⁴ www.11.be (20 oktober).

⁶⁵ www.11.be (20 oktober).

mogelijk te maken over het Belgische ontwikkelingsbeleid. Totaal in de sfeer van 1968 begonnen de jeugdbewegingen en de 'gewestelijke centra' (die instonden voor de mobilisatie van vrijwilligers tijdens het campagneweekend) steeds meer druk uit te oefenen om te komen tot meer dialoog en participatie. In 1970 werd de 'Permanente Konferentie' verruimd met afgevaardigden van de jeugdorganisaties en de gewestelijke centra. Ze kregen slechts een adviserende taak. De Algemene Vergadering van het NCOS telde tegen maart 1970 drieënzeventig extra leden (organisaties). De druk van de basis zorgde ervoor dat de statuten werden gewijzigd en er een nieuwe Raad van Bestuur werd aangesteld. Zo ontstond het 'echte' NCOS, gebouwd op de drie belangrijke pijlers: de derdewereldngo's, de socio-culturele verenigingen en de lokale actiecomités. Tussen 1970-1980 zouden er nog extra leden bijkomen waaronder: Oxfam, Iles de Paix en Frères des Hommes. Het NCOS werd hét verzamelpunt van de operationele organisaties voor de derdewereld.

Sinds de oprichting van het NCOS ging de opbrengst van de 11.11.11.-campagne in stijgende lijn.⁶⁶ Als gevolg van onvrede bij de basis werd 1972 echter een dieptepunt. De jeugdorganisaties en plaatselijke comités waren niet langer tevreden met hun uitsluitend adviserende taak. Volgens hen was het Centrum té Belgisch, té commercieel en té regeringsvriendelijk. Er kwam een breuk tussen de gewestelijke centra en de Raad van Bestuur, die iedereen wou tevreden stellen. Hierdoor gingen in 1972 vele centra en jeugdbewegingen de straat niet op om geld te verzamelen voor 11.11.11.. De opbrengst daalde tot de helft van het jaar voordien. Verschillende jongeren- en studentenbewegingen stelden de caritatieve aanpak van het NCOS aan de kaak en wilden dat er meer nadruk werd gelegd op de bestaande machts- en uitbuitingsstructuren.⁶⁷

Om nog op de steun van de basis te kunnen rekenen, moest deze dringend tevreden worden gesteld en meer betrokken worden bij het algemene bestuur van het NCOS. Er werden vier grote veranderingen doorgevoerd. Ten eerste werd de straatverkoop door kinderen vervangen, door het nog steeds in gebruik zijnde, huis-aan-huisbezoek van de jongeren. Vervolgens werd in elke provincie een provinciale voorzitter gezocht die op nationaal vlak meer werd gehoord. De provinciale teams van vrijwilligers werden eveneens verder uitgebouwd tot er een permanent 11.11.11.-comité bestond dat stevig in het zadel zat. De laatste verandering om de basis beter te betrekken was de invoering van een perfect voorgekauwd actiedossier die de

⁶⁶ Voor een overzicht van de opbrengsten van de 11.11.11.-campagnes zie Bijlage 4.

⁶⁷ DEVELTERE (P.), 2005, p.181.

campagne en de organisatie tot in detail uitlegde aan de lokale comités.⁶⁸ In deze periode werd de ideologische fundering van de actie ook steeds verder uitgewerkt. Deze werd uitgelegd in een reeks basisdossiers. Hiermee trachtte men hen inzicht te laten krijgen op de moeilijke Noord-Zuidproblematiek. De gegroeide inspraak van de basis werd duidelijk op het eerste Vlaamse colloquium in 1976. Naast de grote heren van de nationale organisaties zaten nu ook meer dan honderd vertegenwoordigers van de lokale en provinciale comités én van de Vlaamse jeugd- en sociale organisaties.⁶⁹

De unitaire structuur van het NCOS/CNCD werd in 1977 hervormd tot twee vleugels, een Franstalige en een Nederlandstalige. Vier jaar later kwam de werkelijke scheiding tussen het NCOS en het CNCD. Het NCOS behield de oorspronkelijke basisstructuur en breidde deze verder uit.⁷⁰

De belangrijkste ontwikkeling in het NCOS in de jaren tachtig was het politieke optreden van de Koepel. In 1979 had een tweede Vlaams Colloquium ervoor gezorgd dat er opnieuw grote veranderingen kwamen binnen het centrum. De 11.11.11.-actie zou vanaf dan gekoppeld worden aan de politieke eis. Begin jaren tachtig werd de Politieke Werkgroep opgericht. Het eerste actiethema moest betrekking hebben op de Belgische ontwikkelingspolitiek in het algemeen. ‘Zaire-België, onze eigen Noord-Zuidrelatie’ werd het eerste thema.⁷¹ In zijn eerste politieke actie die drie jaar in beslag nam, van 1982 tot 1984, ging het NCOS frontaal in de aanval.⁷² Het Belgisch Zaire-beleid werd compleet door het slijk gehaald en hiermee schopte het centrum tegen heel wat schenen. Door de enorme kritiek die op deze eerste –soms onbezonnen- politieke actie kwam, werd de strategie in de volgende jaren aangepast. De volgende politieke acties zouden bedachtzamer zijn. Elke politieke actie van het NCOS moest passen in het totale NCOS-programma zoals geformuleerd in het Handvest⁷³. De politieke actie moest zich ontdoen van de stempel ‘oppositiekritiek’. Dit werd opgelost door een ‘Tienpuntenprogramma’ dat door de vijf grootste Vlaamse partijen (CVP, SP, PVV, VU en Agalev) werd onderschreven. Ten slotte moest het NCOS kunnen spreken in naam van al haar leden van verschillende lagen van de samenleving. Hiervoor werd een Algemeen Vlaams Beraad voor ontwikkelingssamenwerking georganiseerd samen met de sociale partners en de

⁶⁸ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, pp. 23-24.

⁶⁹ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p. 25.

⁷⁰ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, pp. 15-17.

⁷¹ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.65.

⁷² PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.79.

⁷³ Het eerste NCOS-Handvest dateert van 1972, het tweede komt er in 1986 en het derde en tot nu laatste in 2004.

universiteiten.⁷⁴ Tegenwoordig noemt Mieke Molemans, voorzitter van 11.11.11., het politieke programma ‘bedachtzaam radicaal’. Om politieke verandering te kunnen bereiken weet de organisatie dat ze met realistische beleidsvoorstellen moet komen bij de Belgische regering.⁷⁵

Lange tijd is het NCOS, dat de zware politieke standpunten formuleerde, weinig of niet gekend bij het grote publiek. De 11.11.11.-actie was wel door iedereen gekend. Hierdoor kregen de NCOS-standpunten bij het grote publiek minder gewicht. De meeste mensen konden de link niet leggen tussen de actie en de organisatie. Om hier verandering in te brengen werd eind jaren negentig een reclamebureau aangesproken. In 2000 verdween de naam NCOS en werd zowel de Koepel als de actie gecombineerd onder één naam: 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Deze naamsverandering betekent in de woorden van Bogdan Vanden Berghe: *“Dat we wel een beetje moeten opletten met wat we zeggen, maar als we iets zeggen heeft dat wel een enorm breed draagvlak.”*⁷⁶

⁷⁴ PEETERS(B.) & CLEYMANS (B.), 1990, p.84.

⁷⁵ CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe” 27 september 2006, in: *Indimedia.be* (10/10/2006).

⁷⁶ CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe” 27 september 2006, in: *Indimedia.be* (10/10/2006).

1.3.2. Wat is 11.11.11. vandaag?

Bogdan Vanden Berghe over 11.11.11.: *“De officiële naam zegt het duidelijk: wij zijn de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Dat is precies wat we willen en moeten zijn. Onze leden zijn enerzijds de lidorganisaties en anderzijds de comités. Dat zorgt uiteraard voor spanningen. De lidorganisaties hebben soms andere verwachtingen dan de vrijwilligers, maar dat geeft ook een unieke dynamiek die ik nog nergens elders in Europa heb gezien. 11.11.11. is qua draagvlak ongeëvenaard. Als wij een standpunt innemen wordt dat gedragen door al die, vaak grote, lidorganisaties – niet alleen de typische Noord-Zuidorganisaties, maar ook bijvoorbeeld de vakbonden en de milieubeweging – en door de 25.000 vrijwilligers.”*⁷⁷

11.11.11. is dus de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, waarin zij de krachten bundelt van de 375 gemeentelijke 11.11.11.-comités -bestaande uit vrijwilligers- en bijna alle (een negentigtal) Vlaamse ngo's en actiegroepen werkzaam rond de derdewereldproblematiek en de grote sociale bewegingen zoals vakbonden en de jeugdwerking.⁷⁸ De ngo's en de andere leden van 11.11.11. die zich in de campagnes hebben geëngageerd, vertegenwoordigen evenwel niet de hele derdewereldbeweging en vertolken niet alle opinies die daarbinnen circuleren.⁷⁹ De meerwaarde bestaat er wel in dat ze via 'krachtenbundeling meer politieke impact' krijgen.

Dankzij het onderlinge overleg tussen de organisaties, dat de Koepel mogelijk maakt, worden de activiteiten beter op elkaar afgestemd en hebben ze zo ook meer effect. De ngo's en de andere civiele maatschappij-organisaties kunnen zo beter samenspannen en acties plannen dankzij hun lidmaatschap in de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Een duidelijke uiting van deze samenwerking is de gezamenlijke langdurige campagne van verschillende leden van 11.11.11. rond de 'Millenniumdoelstellingen voor Ontwikkeling'. Ze willen deze meer bekendheid geven en tegelijk de nodige druk zetten op onze regering en de EU zodat deze hun aanpak over een andere boeg gooien.⁸⁰

⁷⁷ CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe” 27 september 2006, in: *Indimedia.be* (10/10/2006).

⁷⁸ Voor een overzicht van de leden van 11.11.11. zie Bijlage 5.

⁷⁹ DEVELTERE (P.), 2005, p.184.

⁸⁰ <http://www.11.be/index.php?option=content&task=view&id=258>

Naast Koepel is 11.11.11. ook zelf een ngo met een financiële campagne en eigen projecten in het Zuiden. Deze laatste worden meestal uitgevoerd door de zuidelijke partners. De jaarlijkse geldinzamelingsactie die plaatsvindt op elf november is de grootste pluralistische deur-aan-deur actie in België. 11.11.11. is dan ook de meest gekende ngo in Vlaanderen. Tijdens het campagneweekend in november komen er jaarlijks meer dan vijftientigduizend vrijwilligers op straat om de ontwikkelingsproblematiek in de verf te zetten.

De opbrengsten van deze inzamelingen worden over drie stukken verdeeld. Het merendeel (ongeveer 55%) gaat naar de lidorganisaties en gemeenschappelijke initiatieven. Een ruime 20 procent gaat naar de eigen partnerorganisaties van 11.11.11. in het Zuiden en een laatste kwart van de opbrengst wordt geïnvesteerd in educatie en studiewerk gericht op de beleidsbeïnvloeding in het Noorden.⁸¹ Door een zodanig ruim deel van haar opbrengsten naar educatie en beleidsbeïnvloeding te laten gaan, heeft 11.11.11. zich volledig kunnen profileren als de Koepel die ervoor zorgt dat de politieke dossiers van de ontwikkelingsorganisaties gehoord worden bij de overheid. Elk jaar schrijft 11.11.11. een jaarrapport over de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Hierin wordt zowel het Belgische als Europese ontwikkelingsbeleid kritisch bekeken en becommentarieerd. 11.11.11. vervult hiermee de rol van waakhond van het Belgische ontwikkelingsbeleid. Als studiedienst is de afdeling Docent van de Koepel een zeer belangrijk centrum voor iedereen die informatie nodig heeft over ontwikkelingssamenwerking.⁸²

11.11.11. meent dat de oorzaken voor de onderontwikkeling in de derde wereld vooral structureel zijn en verbonden met de internationale economie en politiek. De mensen in de derde wereld moeten hun eigen ontwikkeling in handen kunnen nemen en hier bij ons moet de samenleving grondig hertekend worden. De kerntaken van 11.11.11. liggen in het Zuiden dus bij de projectwerking van de partnerorganisaties en in België bij de educatiewerking en de politieke actie.⁸³ Het is duidelijk dat dit een enorm uitgebreid takenpakket is. Enkele concrete voorbeelden van de aanpak van 11.11.11. maken deze mooie woorden een beetje tastbaarder. In eigen land probeert 11.11.11. al meer dan vijftientig jaar de overheid ertoe te brengen om 0,7 procent van haar BNP aan ontwikkelingssamenwerking te spenderen. Ondanks vele beloftes is dit nog steeds niet gebeurd. Hiernaast wil 11.11.11. de rol van waakhond van de overheden op zich nemen door op de voet te volgen welke beslissingen er worden genomen

⁸¹ Een voorbeeld voor de verdeling van de campagne opbrengst vind je in Bijlage 6 van het jaar 2005.

⁸² www.11.be (20 oktober 2006).

⁸³ SPEELMAN (B.), Tussen droom en daad... ? Ontwikkelingssamenwerking als politiek instrument in België, 1995, p.172-173.

die impact hebben voor de mensen in het Zuiden en hun suggesties aan te bieden voor een beter ontwikkelingsbeleid. De belangrijkste taak in België is de publiekscampagne waarin 11.11.11. enkele belangrijke thema's in het maatschappelijk debat en de politieke arena tracht te brengen.

In het Zuiden is de concrete aanpak van 11.11.11. vooral te vinden in haar projecten. Deze dekken een enorme lading. Het opkomen voor de mensenrechten is een grote brok, velen werken rond de 'integrale mensenrechten' maar ook sociale, economische en culturele rechten worden niet vergeten. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met AREDS om in Zuid-India te streven naar emancipatie van kastelozen en vrouwen.

Op internationaal vlak speelt de Koepel ook een belangrijke rol door haar lidmaatschap in tal van internationale organisaties. Voor 11.11.11. als Koepel van de Vlaamse ngo's is internationale vertegenwoordiging en netwerking een vast onderdeel van de opdracht. De organisatie draagt ook een steentje bij tot sommige internationale projecten. Zo stond 11.11.11. (toen nog NCOS) mee aan de wieg van ACORD⁸⁴. De internationale werking van 11.11.11. situeert zich vooral op het politieke domein.⁸⁵ Via zijn lidmaatschap in Social Alert probeert 11.11.11. een rol te spelen in het afdwingen van internationaal erkende rechten. De schuldkwijtschelding wordt eveneens op internationaal vlak aangekaart net als het streven naar meer voedselzekerheid.⁸⁶

⁸⁴ ACORD is een internationaal consortium dat een antwoord wil formuleren op de enorme problemen waar Afrika in de postkoloniale periode mee wordt geconfronteerd.

⁸⁵ DE EKSTERMOLENGROEP, *Don Quichote voorbij. Ngo's zoeken het ritme van de globalisering*, 2000, p.109.

⁸⁶ www.11.be

1.3.3. De huidige visie van 11.11.11. op ontwikkeling

Het NCOS werd opgericht in 1966. Het behoort tot de tweede generatie Belgische ngo's. Deze hadden voor het eerst oog voor de lange termijn van ontwikkelingssamenwerking. We zijn nu veertig jaar verder en de visie van 11.11.11. op ontwikkeling, armoede en ontwikkelingssamenwerking is uiteraard geëvolueerd. Deze evolutie wordt in het volgende hoofdstuk besproken. Hier zal ik mij beperken tot een korte duiding bij de huidige visie van 11.11.11. de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Ik beperk mij in dit deel voornamelijk tot het Handvest uit 2004⁸⁷, waarin deze visie sterk naar voren komt.

*“Voor 11.11.11., de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, is ontwikkeling geen gunst voor enkelen maar een recht voor iedereen. Ontwikkeling betekent een waardig leven in al zijn aspecten, en gaat veel verder dan armoedebestrijding of een minimale bevrediging van materiële basisbehoeften.”*⁸⁸

De manier waarop 11.11.11. tegen armoede en ontwikkeling aankijkt zit vervat in de bekende slogan *“11.11.11.: vecht mee tegen onrecht”*.

Deze slagzin zet al onmiddellijk de toon van de organisatie. 11.11.11. is een actieve organisatie met een dynamisch karakter. Ze vecht een strijd tegen het onrecht. Het is ook direct duidelijk dat de organisatie er een ruime visie op ontwikkeling op na houdt. Het onrecht dat hier bedoeld wordt, bestaat uit vele koppen. Het is het totale recht op ontwikkeling dat wordt ontnomen aan een groot deel van de wereldbevolking. Ontwikkeling is voor 11.11.11. dan ook veel meer dan enkel armoedebestrijding of een minimale bevrediging van materiële basisbehoeften. De oorzaken van het onrecht zijn eveneens talrijk. De belangrijkste zijn de ongelijke machtsverhoudingen, lokaal en globaal, en de economische uitbuiting via militaire, politieke en culturele dominantie. Deze onrechtvaardigheid leidt tot extreme armoede en ellende voor meer dan één miljard mensen.

De manier waarop 11.11.11. tegen dit onrecht wil strijden is via massale mobilisatie van vrijwilligers, lidorganisaties en de partners uit het Zuiden. Samen wordt er gebouwd aan een tegenmacht. Hiervoor is het belangrijk om internationale netwerken op te richten en samen te werken met alle civiele maatschappijorganisaties.

⁸⁷ Dit is het derde handvest van 11.11.11. sinds haar ontstaan. Dit laatste handvest werd door de Algemene Vergadering goedgekeurd op 5 oktober 2004. Op de site van 11.11.11. (www.11.be) worden af en toe enkele aanvulling gedaan op het Handvest.

⁸⁸ 11.11.11., *Het Handvest van 11.11.11.*, 5 oktober 2004, p.2.

Het doel van deze strijd is het uitbouwen van democratische alternatieven op de huidige scheve internationale, nationale en regionale machtsverhoudingen. Deze uitbouw moet van de mensen zelf komen. Mensen en landen moeten autonoom hun ontwikkeling uitteken en realiseren.

De strijd die 11.11.11. voert tegen het 'onrecht' heeft verschillende uitgangspunten. Onrechtvaardige situaties maken het voor 11.11.11. noodzakelijk om te werken en strijden voor een nieuwe samenleving.

Het belangrijkste uitgangspunt voor de ontwikkelingsvisie van 11.11.11. is dat ontwikkeling een recht is voor iedereen. Men moet de mogelijkheid hebben om de rechten van de mens zoals ze door de Verenigde Naties zijn vastgelegd⁸⁹, te laten gelden en desnoods af te dwingen. Voor 11.11.11. beperkt ontwikkeling zich dus niet tot het bekomen van een minimum aan materiële welvaart of armoedebestrijding. *“Ontwikkeling gaat om een waardig leven voor individu en groep, én over hun plaats in een open, democratische en vreedzame maatschappij.”*⁹⁰

Deze visie op ontwikkeling vereist een geheel nieuwe samenleving. Zowel regionaal als internationaal. 11.11.11. meent dat er nood is aan een rechtvaardig beleid en andere nieuwe maatschappijmodellen. De Koepel begrijpt dat een alternatieve maatschappij een moeilijk doel is en misschien zelfs aan utopie grenst, maar via tal van eisenprogramma's en principeverklaringen moet men hiernaar streven. De maatschappijmodellen, beleidsvoorstellen en concrete initiatieven moeten van lokaal tot internationaal niveau worden getoetst. Hierin ziet 11.11.11. het als zijn plicht om de ontwikkelingssamenwerking van de Belgische en Europese regeringen streng te controleren en op haar plichten te wijzen.

Om tot een verbeterde maatschappij te komen moeten er tal van veranderingen worden doorgevoerd, zowel op het niveau van individuele landen (de nationale maatschappijen moeten voldoende materiële welvaart voor iedereen, recht op arbeid, gelijkwaardigheid tussen mensen, openheid en tolerantie en vele andere zaken garanderen) als op het internationale niveau (herverdeling van macht en middelen tussen Noord en Zuid, overheden moeten greep hebben op multinationale ondernemingen, de internationale instellingen moeten worden geïnstitutionaliseerd,...).

⁸⁹ 11.11.11. denkt hierbij aan de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948, aan het Verdrag over economische, sociale en culturele rechten en het verdrag over politieke en burgerrechten, beide uit 1966 en het Verdrag over de Rechten van het Kind uit 1989.

⁹⁰ 11.11.11., 5 oktober 2004, p.3.

In het volgend hoofdstuk wordt het armoede- en ontwikkelingsdiscours van de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging grondig besproken en haar evolutie doorheen de jaren toegelicht.

1.4. Besluit

Uit wat hierboven staat is het duidelijk dat het NCOS/11.11.11. niet zomaar één van de vele Belgische ngo's is. Als Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging is de organisatie representatief op het veld van de ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen. Als ngo van de tweede generatie kent het NCOS een speciale ontstaansgeschiedenis. De organisatie is gestart als secretariaat van de vier grote koepels (BKVO, BKBH, NKO en BKHV). Ze groeide al snel uit tot een 'echte' ngo-koepel met de grootste jaarlijkse campagne in België. In het begin van de jaren tachtig liet de federalisering zich ook bij het NCOS voelen en werd de organisatie gesplitst. Het NCOS ging verder als Koepel voor de Vlaamse ngo's. Momenteel telt de organisatie meer dan negentig leden en bundelt ze 375 gemeentelijke 11.11.11.-comités. Het NCOS bleef naast haar functie als Koepel ook een onafhankelijke ngo. *"11.11.11. wordt nog vaak gezien als een NGO als een andere, en dat zijn we niet. We zijn voor alles een beweging en moeten dat ook blijven. Elk jaar brengen we 20.000 tot 25.000 mensen op de been voor onze inzamelacties op 11 november."*⁹¹

Met de eeuwwisseling verwisselde de Koepel van naam. 11.11.11. werd zowel de naam van de campagne als de organisatie. De naamsverandering had als hoofddoel meer bekendheid voor de politieke acties te krijgen en veranderde niets aan de feitelijke werking.

2006 was het jaar van '50 jaar ontwikkelingssamenwerking' van de Belgische regering. Ook de ngo's hebben er ondertussen een lange strijd voor ontwikkeling op zitten. 11.11.11., vierde in 2006 zijn veertigste verjaardag. Omdat de organisatie al zo lang bestaat is het dan ook een dankbaar onderwerp voor dit historisch onderzoek.

Zoals hierboven sterk opvalt, is de Belgische ngo-wereld steeds gekenmerkt gebleven door diversiteit. Er zijn enorm veel ngo's die elk een andere oorsprong hebben en sterk bepaald zijn door de periode waarin ze zijn opgericht. De vele ngo's vormen een waaier van verschillende meningen. 11.11.11. biedt als organisatie antwoord op deze vele verschillende meningen. Dankzij haar zeer uitgebreide ledenlijst is 11.11.11. representatief voor de gehele Vlaamse ontwikkelingsngo-wereld. Alle belangrijke ngo's zijn lid van 11.11.11., denk maar aan Broederlijk Delen, Oxfam Solidariteit, Vredeseilanden en vele anderen.

⁹¹ Interview met Bogdan Vanden Berghe in VAN DE VELDE (W.), "De mensen krijgen hun vissen niet verkocht.", in : *De TIJD* , 8 juni 2005. www.tijd.be

Uit het historische overzicht is duidelijk geworden dat een ngo niet buiten zijn historische, culturele en politieke context valt te zien. Als maatschappelijke organisatie is een ngo steeds het kind van zijn omgeving. De verzuiling van de ngo-wereld in Vlaanderen is typisch voor de Belgische maatschappelijke verzuiling. Door haar pluraliteit en neutraliteit, waarvoor het NCOS sinds haar ontstaan bekend staat, is deze Koepel een mooi alternatief op deze verdeeldheid in de ngo-wereld. Als Koepel met meer dan negentig leden representeert ze bijna alle stemmen uit de Vlaamse wereld van ontwikkelingssamenwerking. Dit zorgt er opnieuw voor dat 11.11.11. als onderwerp voor dit thesisonderzoek zeer geschikt is. Door de visie van deze ene organisatie te bestuderen, krijg je een goed beeld van hoe de gehele Vlaamse ngo-wereld denkt en schrijft over ontwikkeling en onderontwikkeling.

Als Koepel vertegenwoordigt 11.11.11. zijn leden in de communicatie met de overheid. Zoals hierboven gezien werpt de Koepel zich sinds de jaren 1980 eveneens op als waakhond van de Belgische federale ontwikkelingssamenwerking. De grote en pluraliteit van 11.11.11. hebben ook positieve gevolgen op de impact van de organisatie. Hierdoor kan 11.11.11. lid zijn van grote internationale organisaties en zo ook een rol van betekenis spelen op internationaal vlak.

11.11.11. is als grote pluralistische Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging zonder twijfel het beste onderwerp als men op zoek wil gaan naar het discours van de Vlaamse ngo-wereld. Door haar lange geschiedenis heb je de kans om vele bronnen te raadplegen en zo evoluties in de tijd op het spoor te komen.

Hoofdstuk 1.

Bijlage 1: Erkende ngo's, inclusief de consortia (11/5/2005):

- o 11.11.11
- o 6 NOV.
- o Association pour l'action de développement communautaire
- o Association pour aide aux populations du Kivu
- o Association Belgique - Bolivie
- o Amitiés belgo - chiliennes
- o Association Belgique - Rwanda
- o Aide et Coopération au Développement d'Aréquipa
- o Agence de coopération au développement - Liège
- o ACODEV - Fédération francophone & germanophone des Ong
- o ACORD
- o Association for cultural, technical & educational cooperation
- o Alliance pour un Développement durable
- o Aide au Développement Gembloux
- o AFNS
- o Les Amis de Gatagara
- o ALFA
- o Alians
- o Alternative Sud
- o Association Pluridisc. Recherche-Action Développement
- o Association protestante Volontaires de la Coopération
- o AQUADEV
- o ATD / WM - Terre de Demain
- o ATIFA
- o ATOL - Aangepaste Technologie voor Ontwikkeling
- o Autre Terre
- o Artsen Zonder Vakantie
- o Balkanactie van de Gemeenten
- o Boliviacentrum Antwerpen
- o Broederlijk Delen
- o Bindteken
- o BOLO
- o Brugs Fonds voor Ontwikkeling en Samenwerking
- o Comité d'Aide aux Calaminois du TM
- o Comité pour l'Annulation de la Dette du TM
- o CARAES - Caritate Aegrorum Servi
- o CaraesCo
- o Caritas International Belgique
- o Comité Belge de Secours à l'Erythrée
- o Conseil des Communautés africaines
- o CCMK
- o Chaîne de l'Espoir - Belgique
- o C.D.I. Bwamanda - België
- o CDIBWA Cons
- o Coopération par l'Education & la Culture
- o CEMUBAC - Centre sc. & méd. ULB pour activités coopération

- o CEMUVO - Centurm voor Mundiale Vorming
- o Centre Tricontinental
- o CHAKA
- o Centre Int. de Formation Cadres du développement
- o CIRE - Coord. & Init. pour Réfugiés & Etrangers
- o Commission Justice et Paix
- o Comité National d'Accueil
- o CNCD - Centre National de Coopération au Développement
- o Coopération Développement Artisanat
- o COMIDE / DMOS - Service de Coopération missionnaire au Développement
- o COOIBO
- o Coprogram - Vlaamse Federatie van ngo's
- o Collectif d'Echanges pour Technologies
- o Coopération et Progrès (en liquidation)
- o Croix-Rouge de Belgique Communauté francophone
- o Collectif Stratégies Alimentaires
- o CUNINA
- o Défi Belgique Afrique
- o DELIPRO - Centre Aide au Développement dans Liberté & Progrès
- o DISOP - Dienst voor Internationale Samenwerk. Ontwikkelinspr
- o Disop/Simfr
- o Djapo
- o DTS
- o Dynamo International
- o Echos Communication
- o Entraide et Fraternité
- o Esmeraldas
- o Enfance Tiers-Monde
- o FADO
- o Fond. pour l'Aide et les Echanges au Développement
- o Fondation André Rijckmans
- o Solidarité Soc. - Fonds de Coop. au Développement
- o Frère des Hommes
- o FDH Cons
- o FoodFirst Information & Action Network
- o Fonds Ingrid Renard
- o Foundation for Developpement
- o Fonds Médical Tropical
- o Fond. Cath. Bourses d'études - Africains
- o Fondation Damien
- o Fondation Père Damien
- o FORM - Vereniging voor Vorming & Zelfstandige Ontwikkeling
- o FOS - Social. Solidariteit, Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking
- o Fondat. Rotary Clubs belge pour coop au développement
- o Fonds de Soutien au Tiers-Monde
- o FUCID - Fondation universitaire pour la Coopération au Développement
- o GAPE
- o GENAGRO
- o Atelier Graphoui
- o GRESEA - Groupe Recherche Stratégie Econom. Alternat.

- o Handicap International
- o Horizon 2007 - Liberalen voor Ontwikkelingssamenwerking
- o IDEES
- o INTAL
- o Les Iles de Paix
- o IPIS - Internationale Vredesinformatiedienst
- o Ingénieurs sans frontières
- o ITECO - Coopération Technique Internationale
- o ITINERAN
- o Ieder Voor Allen
- o Japabel
- o Juste Terre
- o KOMYUNIT
- o KinderWereldatelier
- o KWIA, Steungroep voor Inheemse Volkeren
- o Le Coron (Village du Monde)
- o Louvain Développement - Association
- o LouvDev-Cons
- o Max Havelaar België
- o Mensenbroeders
- o Mission Evangélique contre la Lèpre
- o Memisa België
- o Medicus Mundi Belgium
- o Miel Maya Honing
- o Médecins du Monde
- o Médecins Sans Frontières - Section belge
- o Le Monde selon les Femmes
- o Médecine pour le Tiers Monde
- o Muzieklabyrint
- o Ninafri
- o NOE
- o Netwerk Rechtvaardigheid & Vrede
- o Oeuvre Belgo - Colombienne de l'Enfance
- o Les Magasins du Monde Oxfam
- o Oxfam - Solidarité
- o Oxfam WereldWinkels
- o Partenaire Libéral pour le Développement
- o Petits Pas
- o Platform Handicap & Ontwikkeling
- o Pôles Sud
- o PROTOS - "Projectgroep voor Technische Ontwikkelingssamenwerking
- o ProtosCo
- o Peuples Solidaires Belgique
- o Quinoa
- o Fondation Roger Riou - Aide aux PVD
- o Rode Kruis-Vlaanderen Internationaal
- o Solidarité Afghanistan Belgique
- o SAERP
- o Sago
- o SALTO

- o Service civil international
- o Solidarité et Coopération Médicale au TM
- o Sedif, Maison de l'Amérique latine
- o Sensorial Handicap Cooperation (Irsa)
- o Solidarité Int. Maisons Famil. rurales
- o Service Laïque de Coopération au Développement
- o Solidarité Libérale Internationale
- o Solidarité Protestante
- o Soutien des Ong à l'Est et au Sud
- o Sos Layettes Solidarité et développement
- o Sos Faim
- o Sos / Per Gentes - Pro Gentibus
- o SOS Village Enfants Belgique Aide Monde
- o Socialisme Sans Frontières
- o Studio Globo
- o Ter&Cult
- o Tear Fund België - Evang. Hulp- en Ontw.
- o Terre Nouvelle
- o TRIAS - Vereniging voor Technische Samenwerking
- o TRIAS Co
- o UCOS - Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking
- o UMUBANO - Vlaams-Ruandese Vereniging UMUBANO
- o Unicef Belgique
- o Veco - Vredeseilanden
- o VIC - Vlaams Internationaal Centrum
- o Vic Cons
- o VOLENS / VRIJOND - Volontaires de l'Enseignement
- o Vétérinaires Sans Frontières
- o WAAW
- o Wereldmediatheek
- o Fonds de Solidarité Mondiale
- o Withuis Volontariaat
- o Wereldwijd Mediahuis

Bron: http://www.dgcd.be/NL/actoren/indirect_samenwerking/erkende_ngos_lijst.html

(15 oktober 2006).

Hoofdstuk 1

Bijlage 2: Ontstaansgeschiedenis en types van ngo's.

	1 ^e generatie : Voorlopers en humanitaire ngo's 1950-1960	2 ^e generatie: Ontwikkelingssamenwerkings-ngo's 1960-1970	3 ^e generatie: Derdewereld-ngo's 1970-1985	4 ^e generatie: Techniekers zonder grenzen 1985-...
<i>Context</i>	Koloniale periode, naoorlogs Europa	Dekolonisering (+schuldgevoel), ervaring in kolonies, economische boom, internationale campagnes (V.N., Kennedy, Kerk),	Mei '68 (radicalisering), koude oorlog, Derde Wereld-ideologie, 2 ^e Vaticaanse concilie	Kritiek op Derde Wereld-ideologie, post Koude Oorlog, pragmatisme (apolitiek en professioneel), nefaste elites, oorlogen en natuurrampen, neoliberale globalisering
<i>Actoren</i>	Universiteiten, missie-organisaties, Jeugd- en volwassenenbewegingen	Missie-organisaties, federaties van ngo's, politieke en syndicale ngo's, gespecialiseerde organisaties	Studentenorganisaties, solidariteitscomités, bevrijdingsbewegingen	Takken van grote internationale "boîtes" en ngo's rond nieuwe thema's
<i>Thema's</i>	Integrale aanpak van gemeenschaps- ontwikkeling, inzet van vrijwilligers	Leren vissen, kleinschalige aanpak, technische vorming	Ondersteunen van revoluties, studiewerk en politieke acties, sensibiliseren van Noorden	Pragmatisch partneriaat, kortlopende inzet van coöperanten, lobbywerk en deelname aan internationale debatten, noodhulp, taakverdeling
<i>Regio's</i>	Kongo, Rwanda, Burundi	Afrika	Afrika, Azië en Latijns-Amerika	Afrika, Latijns-Amerika, Azië
<i>ngo's</i>	Coopibo (nu in Vredeseilanden), Damiaanactie, Medicus Mundi Universiteits-NGO's (Cemubac, Fomulac, Fulreac), Volens, KBA/Foncaba, Plan International, Oxfam (Oxford Committee), Caritas	DMOS/Comide, Careas, Tromefo/fometro, Fado (nu in Vredeseilanden), Les Amis de Gatagara, CDI-Bwamanda, Protos, SOS Faim, Broederlijk Delen, Tear Fund, CNCD, NCOS (nu 11.11.11), Ieder Voor Allen, Wereldsolidariteit, Delipro, Fos	Sago, Commissie voor Rechtvaardigheid en Vrede, Kwia, Atol, Cota, Kinderwereldatelier, Ipis, Cemuvo, Wereldwinkels, GDW	Artsen Zonder Grenzen, Handical International, Dierenartsen Zonder Grenzen, Artsen Zonder Vakantie

Bron: STANGHERLIN (G.), *Les organisations non gouvernementales de coopération au développement*, Courrier Hebdomadaire, nr. 1714-1715, 2001.

Hoofdstuk 1.

Bijlage 3: Chronologische lijst van de Belgische ministers van Ontwikkelings-samenwerking.

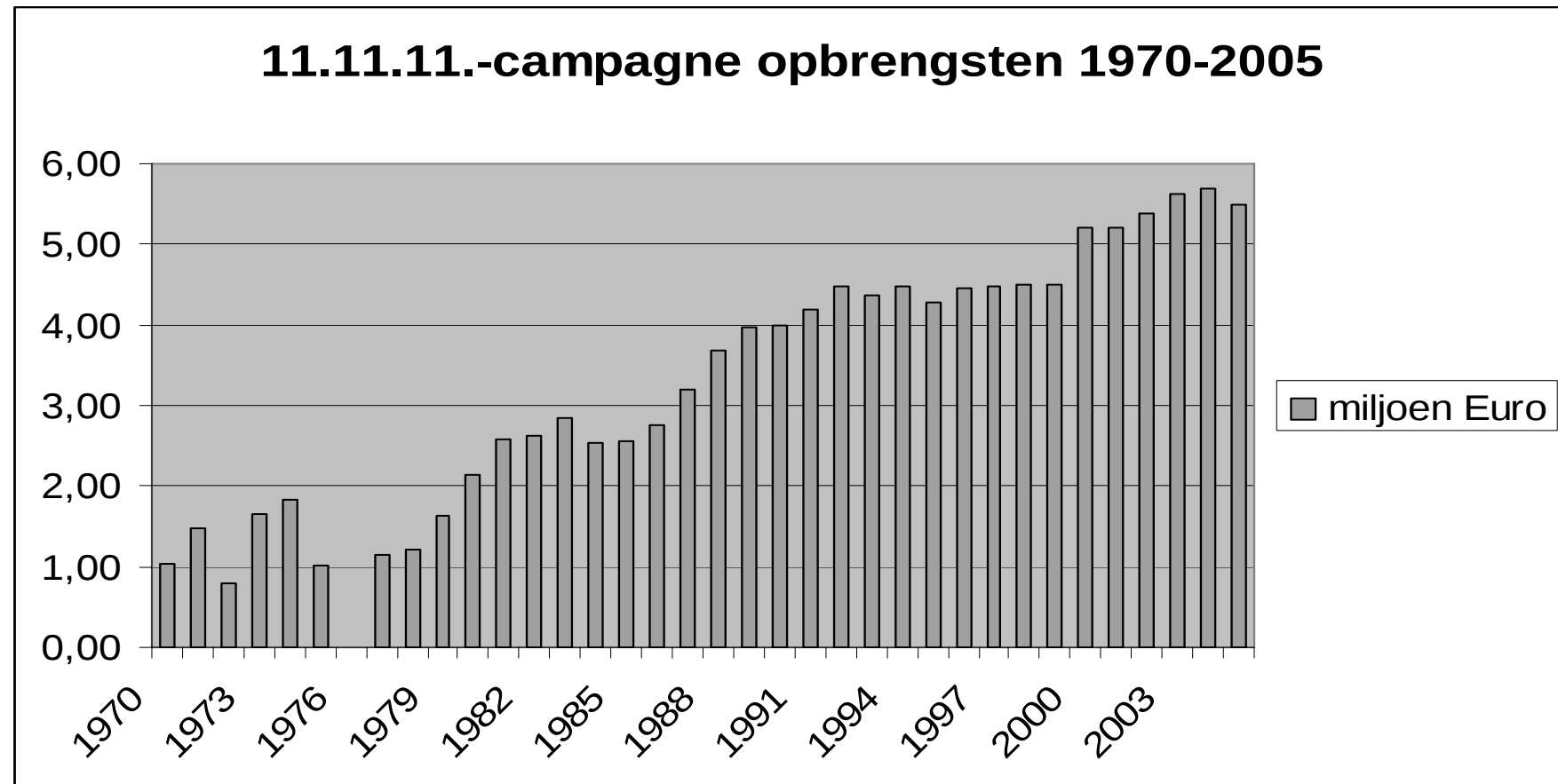
- 1) 1960-1961: Harold d'Aspremont Lynden (PSC) : Afrikaanse zaken
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P. Wigny (PSC)
- 2) 1961-1965: Maurice Brasseur (PSC): buitenlandse handel en technische bijstand
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P.H. Spaak (PSB)
- 3) 1965: Paul-Henri Spaak (PSB): buitenlandse handel en technische bijstand
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P.H. Spaak (PSB)
- 4) 1965-1966: Ernest Adam (PSC): minister-staatssecretaris van ontwikkelings-samenwerking en van buitenlandse handel, toegevoegd aan de minister van buitenlandse zaken.
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P.H. Spaak (PSB)
- 5) 1965-1966: Jef van Bilsen : Koninklijk Commissaris ontwikkelingssamenwerking
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P.H. Spaak (PSB)
- 6) 1966-1968: Pierre Harmel (PSC): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P. Harmel (PSC)
- 7) 1968-1972: Raymond Scheyven (PSC): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P. Harmel (PSC)
- 8) 1972-1973: L. Harmegnies (PSB): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: P. Harmel (PSC)
- 9) 1972-1973: Irène Pétry (PSB): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: R. van Elslande (CVP)
- 10) 1973-1974: G. Cudell (PSB): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: R. van Elslande (CVP)
- 11) 1973-1977: Renaat van Elslande (CVP): buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: R. van Elslande (CVP)
- 12) 1977-1979: Lucien Outers (FDF): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: H. Simonet (PSB)
- 13) 1979-1980: Mark Eyskens (CVP): minister

- a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: H. Simonet (PSB) en vanaf 1980 C.F. Notomb (PSC)
- 14) 1980-1981: Daniel Coens (CVP): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: C.F. Notomb
- 15) 1981-1985: Jacqueline Mayence-Goossens (PRL): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: Leo Tindemans (CVP)
- 16) 1983-1985: François-Xavier de Donnea (PRL): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: L. Tindemans (CVP)
- 17) 1985-1988: André Kempinaire (PVV): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: L. Tindemans (CVP)
- 18) 1988-1991: André Geens (Volksunie): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: L. Tindemans (CVP) en vanaf 1989 M. Eyskens
- 19) 1991-1995: Eric Derycke (SP): minister, vanaf 1992 staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: M. Eyskens (CVP), vanaf 1992 Willy Claes (SP) en vanaf 1994 Frank Vandenbroucke
- 20) 1995-1999: Reginald Moreels (CVP): staatssecretaris, vanaf 1999 minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: Eric Derycke (SP)
- 21) 1999-2003: Eddy Boutmans (Agalev): staatssecretaris
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: Louis Michel (MR)
- 22) 2003-2004: Marc Verwilghen (VLD): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: Louis Michel (MR)
- 23) 2004- heden: Armand De Decker (MR): minister
 - a. Onder minister van Buitenlandse Zaken: Karel de Gucht (VLD)

Bronnen: http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_Belgische_ministers_van_Ontwikkelingssamenwerking en DEVELTERE (P.), *De Belgische ontwikkelingssamenwerking*, 2005, pp. 93-94.

Hoofdstuk 1.

Bijlage 4: Opbrengst van de 11.11.11.-campagnes (1965-2004)

Bron: http://www.11.be/index.php?option=com_akogallery&Itemid=0&func=viewcategory&catid=8200 (27 oktober 2006).

Hoofdstuk 1.

Bijlage 5: Leden van 11.11.11.-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging

Ngo-leden:

1. ATOL
2. Balkanactie
3. Basisprojecten Haïti
4. Belgisch Comité voor Vluchtelingen
5. Bevrijde Wereld
6. BKH Eritrea
7. Boliviacentrum
8. Broederlijk Delen
9. C.D.I. Bwamanda
10. Caritas International
11. Christen Democraten Europa
12. Christenen vh Socialisme
13. Comité Missionerende Instituten
14. Damiaanactie
15. Dierenartsen Zonder Grenzen
16. Djapo
17. FGB
18. Fos
19. Ieder voor Allen
20. Intal
21. KBA
22. KWIA – inheemse volken
23. Medicus Mundi
24. Memisa
25. Miel Maya Honing
26. NKO
27. Oxfam-Werelwinkels
28. Oxfam-Solidariteit

- 29. PHOS
- 30. Protos
- 31. Rode Kruis
- 32. Studie Globo
- 33. Trias
- 34. UCOS
- 35. VIC ngo
- 36. Volens
- 37. Vredeseilanden
- 38. Wereldmediatheek
- 39. Werelsolidariteit
- 40. YMCA

Koepels:

- 1. 11.11.11.
- 2. Sociaal Forum van België
- 3. Vluchtelingenwerk Vlaanderen

Derdewereldorganisaties:

- 1. Fair Trade Original
- 2. Solidariteitsfonds

Landencomités:

- 1. Vlaams Guatemala Comité
- 2. VPK
- 3. VRV Umubano

Vakbonden:

- 1. ABVV Solidariglobe

Vormingsorganisaties volwassenen:

1. NBV

Jeugdorganisaties:

1. Chiro
2. Federatie van Jeugdhuisen
3. Globelink
4. Vlaamse Jeugdraad

Studiecentra:

1. sp.a-studiedienst

Politieke jongerenbewegingen:

1. Animo, jong links
2. Jong CD&V
3. Jong Groen!
4. Jong VLD
5. Prego

Vredesbewegingen:

1. IKOVE
2. Pax Christi
3. Vrede
4. Vredesactie

Bron: http://www.11.be/index.php?option=com_11overzicht&actie=leden (27 oktober 2006).

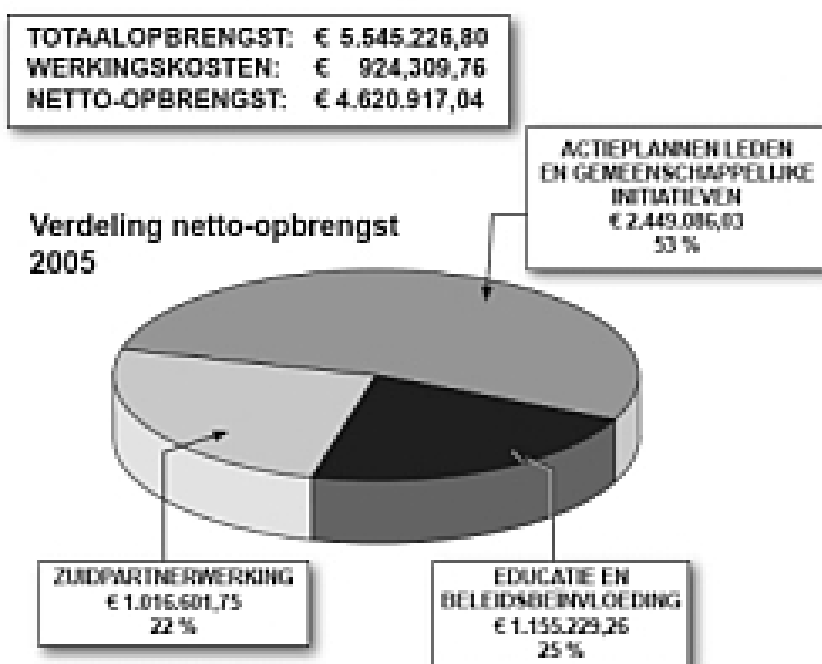
Hoofdstuk 1.

Bijlage 6: De verdeling van de opbrengsten van de campagne

De totaalopbrengst van 11.11.11. bedroeg in 2005 5,54miljoen euro:

- 75% gaat naar partners in het Zuiden en lidorganisaties
 - 22% voor directe partnerorganisaties in het Zuiden
 - 53% naar lidorganisaties en gemeenschappelijke initiatieven
- 25% gaat naar educatie en beleidsbeïnvloeding

Opbrengsten 2005

Bron: <http://www.11.be/index.php?option=content&task=view&id=260> (27 oktober 2006).

1.6. Bibliografie

Bronnen:

BELGISCH STAATSBLAD, *Wet betreffende de Belgische internationale samenwerking (1) van 25 mei 1999*, 01-07-1999, pp. 24836-24840.

Literatuur:

11.11.11., *Handvest van 11.11.11.*, Brussel, 11.11.11., 5 oktober 2004.

ACHTERHUIS (H.) e.a., *Het orkest van de Titanic. Werken aan andere Noord-Zuid verhoudingen*, Brussel, VUB press, 1993.

CALLEWAERT (Ch.), “Veertig jaar 11.11.11.. Interview met Bogdan Vanden Berghe. 27 september 2006”, op: *Indimedia.be* (10/10/2006).

COUDERE (H.), “Niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking in een tijd van ontzuivering”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.19, nr.4, 1994, pp. 69-85.

DE CONINCK (D.), *Witte olifanten. De Miljardenschandalen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking*, Leuven, Van Halewyck, 1996.

DEVELTERE (P.), *De Belgische ontwikkelingssamenwerking*, Leuven, Davidsfonds, 2005.

DOOM (R.), *Derde Wereld Handboek. Deel I: Noord-Zuid en Zuid-Zuid in politiek perspectief*, Brussel, NCOS, 1992.

DE EKSTERMOLENGROEP, *Don Quichote voorbij. NGO's zoeken het ritme van de globalisering*, Brussel, NCOS/11.11.11., 2000.

DE EKSTERMOLENGROEP, *Naakte keizers of volwaardige partners ? Rol en plaats van de NGO-beweging in de internationale samenwerking*, Brussel, NCOS, 1994.

HENDRICKX (R.), “Denken en doen van het NGO-ontwikkelingswerk sedert 1960”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp. 3-10.

NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.

NCOS, *Alles over het NCOS*, Brussel, NCOS, 1994.

NGO-ADVIESCOMMISSIE, *Strategienota over de evolutie van de rol van de Belgische NGO's*, s.l., oktober 2000, p.4.

PEETERS (B.) & CLEYMANS (B.), *Van hulp tot internationale samenwerking: het nationaal centrum voor ontwikkelingssamenwerking van 1966 tot 1990*, Brussel, NCOS, 1990.

ROSTOW (W.), *The stages of economic growth : a non-communist manifesto*, Cambridge, the Cambridge University Press, 1960.

SCHELLENS (M.), “Omzien in onbegrip?”, in: *De Wereld Morgen*, jg.15, oktober 1990, pp.7-8.

SPEELMAN (B.), *Tussen droom en daad...? Ontwikkelingssamenwerking als politiek instrument in België*, Antwerpen, Handelshogeschool Antwerpen (proefschrift), 1995.

STANGHERLIN (G.), “Les organisations non gouvernementales de coopération au développement. Origine, cadre juridique, cofinancement et enjeux.”, in: *Courrier Hebdomadaire*, n°1714-1715, 2001, pp.1-69.

VAN BILSEN (J.), “Donors: Samenwerking of eigenbelang?”, in: BOSSUYT (J.) en LAPORTE (G.) (red.), *Het labirint van de ontwikkelingshulp. Samenwerking en ontwikkeling in vijf continenten*, Brussel, NCOS, 1989, pp.147-169.

VAN DE VELDE (W.), “De mensen krijgen hun vissen niet verkocht.”, in : *De TIJD* , 8 juni 2005. www.tijd.be.

VAN DOP-SCHUDDERBOOM (J.) en DEFOUR (P.) (red.), *Encyclopedie*, Utrecht-Antwerpen, Het Spectrum en Standaard Uitgeverij, 2001.

Internetsites en cd-roms:

11.11.11.: Portaal van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging:

- <http://www.11.be/> (20 oktober 2006 en vele andere keren).

DGOS, Website van het Directie-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking:
<http://www.dgcd.be/>:

- http://www.dgcd.be/NL/actoren/indirect_samenwerking/erkende_ngos_lijt.html (20 oktober 2006).

Indimedia:

- www.Indimedia.be (10 oktober 2006).

MICROSOFT ENCARTA, "Niet-gouvernementele organisaties", *Encarta Winkler Prins cd*, Microsoft Corporation/Het Spectrum, 2006.

Wikipedia: <http://www.wikipedia.org/>

- <http://nl.wikipedia.org/wiki/NGO>. (2 november 2006).
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Ivan_Illich (2 november 2006).

Hoofdstuk 2:

De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling.

De evolutie van het ontwikkelingsdiscours van 1970 tot 2006.

Hoofdstuk 2:
De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling.
De evolutie van het ontwikkelingsdiscours van 1970 tot 2006.

2.1. <u>Inleiding</u>	p. 43
2.2. <u>De jaren zeventig</u>	p. 45
2.2.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren zeventig</i> .	p. 45
2.2.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren zeventig</i>	p. 52
2.2.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '70</i>	p. 54
2.2.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren zeventig</i>	p. 56
2.2.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren zeventig</i>	p. 57
2.3. <u>De jaren tachtig</u>	p. 59
2.3.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren tachtig</i> ...	p. 59
2.3.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren tachtig</i>	p. 67
2.3.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '80</i>	p. 70
2.3.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren tachtig</i>	p. 72
2.3.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren tachtig</i>	p. 74
2.4. <u>De jaren negentig en het begin van de eenentwintigste eeuw</u>	p. 76
2.4.1. <i>De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling sinds 1990 tot 2005</i> .	p. 76
2.4.2. <i>Het NCOS en politieke ontwikkeling van 1990 tot 2005</i>	p. 85
2.4.3. <i>Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren tussen 1990 en 2005</i>	p. 87
2.4.4. <i>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS sinds 1990 tot 2005</i>	p. 89
2.4.5. <i>Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren negentig tot 2005</i>	p. 92

2.5. <u>De grote trends en evoluties in het ontwikkelingsdenken van het NCOS/11.11.11. sinds 1970 tot 2005</u>	p. 94
2.5.1. <i>Evoluties in de definities, oorzaken, gevolgen en slachtoffers van de onderontwikkeling</i>	p. 95
2.5.2. <i>Het NCOS/11.11.11. en politieke ontwikkeling in 35 jaar werken rond ontwikkeling</i>	p.101
2.5.3. <i>De invulling van economische ontwikkeling en haar evolutie doorheen de jaren</i>	p.103
2.5.4. <i>De ontwikkeling van een specifieke rol voor de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS/11.11.11</i>	p.105
2.5.5. <i>De plaats die culturele en sociale ontwikkeling innamen in 35 jaar ontwikkelingsdenken</i>	p.107
2.6. <u>Besluit</u>	p.108
2.7. <u>Bijlages</u>	
Bijlage 1: Cartoon. Problematiseren van rijkdom	p.110
Bijlage 2: Het basisbehoeftenmodel	p.111
Bijlage 3: Campagnes 11.11.11. in de jaren zeventig	p.113
Bijlage 4: Campagnes 11.11.11. in de jaren tachtig	p.119
Bijlage 5: Campagnes 11.11.11. in de jaren negentig	p.125
Bijlage 6: Campagnes 11.11.11. 2000-2005	p.131
2.8. <u>Bibliografie</u>	p.135

Hoofdstuk 2:

De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling.

De evolutie van het ontwikkelingsdiscours van 1970 tot 2006.

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk ga ik op zoek naar het ontwikkelingsdiscours van het NCOS. Ik beschrijf hoe deze organisatie tussen 1970 en 2005 de begrippen ‘armoede’ en ‘ontwikkeling’ definieerde en invulde. De periode werd opgesplitst in drie delen. Het eerste deel strekt zich van 1970 tot 1979, het tweede deel beslaat het volgende decennium en in het derde deel bespreek ik de jaren 1990 tot 2005.

Voor het onderzoek naar het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11., heb ik mij gefocust op de publicaties van de organisatie. Dit zijn voornamelijk actiedossiers, projectendossiers en basisdossiers. Het bestudeerde bronnenmateriaal is zeer veelzijdig. De namen van deze documenten variëren vaak in de loop van de jaren. Het was voor deze scriptie niet mogelijk om voor alle bestudeerde jaren dezelfde bronnen te gebruiken. Soms waren de dossiers niet meer voorhanden en niet langer te vinden in de archieven of waren ze in de loop der tijd van naam veranderd. De inhoud bleef echter zeer gelijklopend en het veranderen van naam of ontbreken van enkele exemplaren vormde geen hinder voor het onderzoek naar het ontwikkelingsdiscours van het NCOS. Voor sommige jaren heb ik zowel een projectendossier, een basisdossier als een actiedossier. Andere jaren was er slechts één van deze drie documenten bewaard.¹ De inhoud van de verschillende dossiers is echter gelijklopend dus dit was niet echt een probleem.

Één van de belangrijkste bronnen voor de visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling zijn de Politieke Handvesten. Sinds haar ontstaan in 1966 bracht het NCOS drie Politieke Handvesten uit. Het eerste werd geschreven en gestemd door de Algemene Vergadering in 1972, de tweede in 1986 en de laatste in 2004. Een handvest opstellen is voor 11.11.11. een zware onderneming want alle leden moeten volledig achter de tekst staan. Het bekomen van een consensus was één van de redenen waarom het tussen 1986 en 2004 zolang duurde om een nieuw geactualiseerd handvest op te stellen. De inhoud van het meest recente handvest is ook veel beknopter dan de voorgaande.

¹ Een overzicht van de bronnen is te vinden in de bibliografie achteraan dit hoofdstuk.

In dit hoofdstuk geef ik per decennium eerst het globale beeld op armoede en ontwikkeling van de organisatie. Hierbij ga ik op zoek naar welke definitie er door het NCOS wordt gegeven aan ‘ontwikkeling’. De besproken oorzaken, gevolgen en oplossingen voor de ontwikkelingsproblematiek worden onder de loep genomen. Vervolgens ga ik na hoe enkele belangrijke ontwikkelingsconcepten, zoals de feminisering van de armoede, sociale en culturele ontwikkeling, politieke ontwikkeling en economische ontwikkeling ingevuld worden door het NCOS.

2.2. De jaren zeventig

2.2.1. *De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren zeventig*

In dit onderdeel ga ik op zoek naar hoe het NCOS armoede en ontwikkeling definieerde en beschreef tijdens het tweede ontwikkelingsdecennium. Hiervoor heb ik alle mogelijke publicaties van de organisatie uit de periode 1970 tot 1979 bestudeerd. Al snel bleek dat het bronnenmateriaal uit deze periode veel lacunes bevatte. Zo heb ik niet van alle jaren de volledige publicaties kunnen bekijken. Het materiaal bestaat uit zowel actiedossiers, projectendossiers, documentatie mappen, basisdossiers als achtergrondinformatie bij de campagnes. De visie van het NCOS komt in deze werken duidelijk naar voor en de verschillende dossiers zijn vaak gelijklopend en complementair. De dossiers die ik niet heb bestudeerd, zijn niet bewaard bij 'Docent', het informatiecentrum van 11.11.11.. Voor mijn onderzoek heb ik me verdiept in de collectie van dit centrum. Daar zijn alle bewaarde publicaties van het NCOS en 11.11.11. te consulteren.

Tijdens de doorgedreven studie van de bronnen werd snel duidelijk dat het NCOS in de jaren '70 de problemen van de derde wereld voornamelijk ziet in termen van ontwikkeling en onderontwikkeling. Armoede wordt slechts zelden besproken als 'hét' probleem van de ontwikkelingslanden. De grootste uitdaging voor het NCOS is dan ook de bestrijding van onderontwikkeling en haar uiteenlopende oorzaken en gevolgen.

Het NCOS ziet in dit decennium twee substantieel verschillende benaderingen voor het ontwikkelingsprobleem.

De eerste benadering is die van de verschijnselen: als een probleem zich voordoet, moet er een oplossing voor gevonden worden. Honger wordt zo bijvoorbeeld opgelost door meer voedsel te verdelen. 11.11.11. zag deze benadering voornamelijk bij de ontwikkelingssamenwerking van de grootmachten² en van de internationale instellingen.

De tweede benadering van de ontwikkelingsproblematiek was de erkenning van de onderliggende structurele oorzaken. Hierbij is onderontwikkeling het gevolg van een

² De jaren zeventig worden op het vlak van internationale politiek en daardoor ook op het vlak van ontwikkelingssamenwerking, volledig bepaald door de bipolaire scheiding van de Koude Oorlog. Naast deze tweedeling van de wereld in Oost en West, ziet het NCOS in deze periode nog een andere bipolariteit in de wereld namelijk de scheiding tussen de economisch onderontwikkelde en de ontwikkelde landen, Zuid tegenover Noord.

scheefgetrokken verdeling die haar oorzaken heeft zowel in de commerciële, economische, politieke, culturele, sociale en militaire structuren van het wereldsysteem.³ Deze holistische opvatting duidt internationale oorzaken aan als oorzaak van de ontwikkelingsproblemen van de derde wereld. Het NCOS volgde deze tweede visie, wat resulteerde in haar veronderstelling dat er geen eenduidig antwoord was voor de ontwikkelingsproblematiek. In tegenstelling tot de internationale instellingen geloofde het NCOS niet in economische groei als wondermiddel voor de onderontwikkeling. Zowel in het Noorden als in het Zuiden waren structurele veranderingen nodig om de onderontwikkeling op te lossen.

Het is vanzelfsprekend dat deze twee benaderingen voor het ontwikkelingsprobleem een verschillende visie op armoede en ontwikkeling voortbrengen. Dit mondt eveneens uit in verschillende manieren om armoede en onderontwikkeling te berekenen. Het NCOS vond in de jaren zeventig dat de internationale instellingen niet langer mochten uitgaan van arme landen met een nationaal armoede-inkomen beneden de 200 dollar, maar meer rekening moesten houden met een individuele of beter nog, familiale armoede-grens.⁴

In de jaren '70 zag het NCOS één overkoepelend probleem: de verhoudingen tussen arm en rijk. De wereld kende een onrechtvaardige verdeling van het inkomen en van de gelijke kansen. Het NCOS zag het ontwikkelingsprobleem dan ook niet als een onafhankelijke, afzonderlijke of nationale kwestie, maar merkte een sterke interdependentie op tussen de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden. De wereld had nood aan verandering, zowel in de ontwikkelde landen als in de derde wereld. Het Centrum zag de oplossing noch in de kapitalistische ordening op winst en de vrije markt, noch in het sovjet alternatief. Het stelde dat er nood was aan een volledig nieuwe ingesteldheid.⁵

Voor het NCOS was ontwikkeling voor alle mensen en van ieder mens.⁶ Het Centrum schreef dat armoede en onderontwikkeling ook het rijke Noorden voor problemen stellen.

Door de onderlinge afhankelijkheid van alle landen en de verwevenheid van de ontwikkelingsproblemen, vormde de armoede en onderontwikkeling uit de derde wereld een bedreiging voor de ontwikkelde landen.

³ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, p.7.

⁴ NCOS, "Werkloosheid en Derde Wereld": *Basisdossier*, 1977, p. 12.

⁵ NCOS, "Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld", *NCOS-Dossier*, 1975, p.26.

⁶ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, p.9 .

*“De armoede in ontwikkelingslanden is zo groot dat wij ons aan enorme rampen blootstellen als wij niet zeer binnenkort tenminste een deel van de problemen oplossen.”*⁷, stelt Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen in het Politiek Handvest van het NCOS uit 1972.

Het NCOS legde in de jaren ‘70 dus sterk de nadruk op de interdependentie van alle staten in de wereld. De ‘onderontwikkeling’ was niet enkel een probleem voor ontwikkelingslanden in het Zuiden, maar ook voor de ontwikkelde landen van het Noorden.⁸ Ondanks deze sterke interdependentie vond het NCOS dat ieder volk het recht had zelf te bepalen langs welke weg het ‘ontwikkeling’ zou bereiken. Zonder voorschrift opgelegd door de ontwikkelde landen.

Naast de sterke interdependentie tussen alle landen waarschuwde het NCOS ook voor de sterke samenhang tussen de ontwikkelingsproblemen. Het stelde dat armoede vaak gepaard ging met onwetendheid. *“In hongergebieden is er vaak analfabetisme en alfabetisering is een zeer belangrijke schakel in het bewustwordingsproces van landen en volkeren in ontwikkeling.”*⁹

In de jaren zeventig werd honger vaker geproblematiseerd dan armoede. Het was de honger die de aanleiding gaf tot veel andere problemen. Zo had ondervoeding als gevolgen: onbekwaamheid tot inspanning, stopzetting van de groei, snelle veroudering, ontvankelijkheid voor ziekten en veel meer.¹⁰ Het NCOS merkte een oneerlijke verdeling van voedsel over de wereld op. Deze verdeling was verbonden met de verdeling van het inkomen. Herverdeling van het inkomen stond dan ook bovenaan het ‘to-do’-lijstje van de internationale gemeenschap.

In de jaren ‘70 werd het inkomen zeer vaak geproblematiseerd. Het Centrum meende dat geboortecijfers en verdeling van voedsel direct verband hielden met het inkomen. Een hoger inkomen zou automatisch tot een lager geboortecijfer leiden.¹¹

In de teksten van het NCOS uit de jaren ‘70 vond ik een hele reeks oorzaken voor de falende ontwikkeling en de onderontwikkeling van de derdewereldlanden. De vermelde oorzaken zijn zowel van hedendaagse als historische aard. Zo problematiseerde het NCOS het koloniale

⁷ TINBERGEN (J.), “Zeg mij hoeveel je verdient... ik zal je zeggen wanneer je zal sterven.”, in: *De Wereld Morgen Politiek Handvest*, 1972, p.7.

⁸ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, p.9.

⁹ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.18.

¹⁰ NCOS, “Één wereld één tafel:...” , *NCOS-Dossier*, 1975, p. 8.

¹¹ NCOS, “Één wereld één tafel:...” , *NCOS-Dossier*, 1975, p.17.

verleden en de directe gevolgen¹² daarvan. Ook de huidige machtsverdelingen in de wereld met een machtsconcentratie in het Noorden, het imperialisme van de machtsblokken en de toegenomen invloed van de Multi Nationale Ondernemingen (MNO's) werden als oorzaken van onderontwikkeling genoemd. Hiermee is het rijtje nog niet af. Het NCOS sprak in de jaren zeventig ook over de corruptie van de lokale elites -bondgenoten van het rijke Noorden-, de enorme energie- en voedselconsumptie van het Noorden en de algemene verkwisting van hulpbronnen aan bewapening. Er diende volgens het NCOS ook rekening gehouden te worden met een reeks geografische en demografische factoren die op de ontwikkeling drukken.¹³

Volgens het NCOS bestond er dus een zeer sterke onderlinge relatie tussen alle ontwikkelingsproblemen. Ze waren allen met elkaar verweven in een ingewikkeld internationaal proces. Zo was onderontwikkeling vaak oorzaak van een voedseltekort. Dat moest worden opgelost met een hogere productie en een vertraging van de bevolkingsgroei. Betere levensomstandigheden zouden op hun beurt leiden tot een daling van het geboortecijfer.¹⁴ Het NCOS bracht in deze periode niet één enkel hoofdprobleem van de onderontwikkeling van de derdewereldlanden naar voor. Elk probleem was zowel gevolg als oorzaak van een ander probleem. 'Hét' derdewereldprobleem bestond niet voor het NCOS. Onderontwikkeling was een gevolg van verschillende verkeerde situaties. Het was niet alleen een probleem van economische betrekkingen tussen Noord en Zuid, maar ook een sociaal probleem van inkomensverdeling in de landen van de derde wereld.¹⁵ Naast voedsel waren er de problemen als huisvesting, werkgelegenheid, opvoeding, gezondheidszorg, economische en sociale verhoudingen. Deze waren slechts één aspect van de armoede en de onderontwikkeling, één item van de verdrukking en de onmacht.¹⁶

In haar discours zag het NCOS ontwikkeling als een holistisch fenomeen. Ontwikkeling was een geheel aan oorzaken en problemen. Ontwikkeling betekende niet alleen economische verandering. Het hield op de eerste plaats de ontwikkeling van de mens in, ieder met zijn eigen verantwoordelijkheden.¹⁷ De mens moest voorrang krijgen in het ontwikkelingsproces

¹² Enkele opgenoemde gevolgen van de kolonisering en dekolonisering zijn: de monoculturen, de landvlucht, de culturele misgroei en de neokoloniale gebondenheid van de economie.

¹³ NCOS, "Werkloosheid en Derde Wereld": *Basisdossier*, 1977, pp.13-14.

¹⁴ NCOS, "Één wereld één tafel:...", *NCOS-Dossier*, 1975, p.14.

¹⁵ NCOS, "Werkloosheid en Derde Wereld": *Basisdossier*, 1977: p.12 .

¹⁶ NCOS, "Één wereld één tafel:...", *NCOS-Dossier*, 1975, p.25.

¹⁷ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, p. 19.

en zelf op zoek gaan naar oplossingen.¹⁸ Ieder volk had het recht zelf te bepalen langs welke weg het ontwikkeling wou bereiken. Het Noorden moest de ontwikkelingslanden niets voorschrijven. *“Het komt ons niet toe te bepalen welke vorm beter of minder goed is. Wij moeten immers niet voorschrijven hoe ontwikkelingslanden het moeten aan boord leggen. Zij moeten zelf autonoom de weg kiezen die zij willen bewandelen om tot ontwikkeling te komen.”*¹⁹

Het was niet verwonderlijk dat het NCOS een relatieve invulling van armoede voorop stelde. In de jaren zeventig was het basisbehoeftenmodel de maatstaf om armoede te meten. Dit betekende dat men niet keek naar het uiterste minimum om in leven te blijven, maar wel naar *“het absoluut minimum dat overeenstemt met het fundamentele recht van de mens op een menswaardig bestaan. Het is relatief in die zin dat het rekening kan houden met het klimaat en de cultuur waarin men leeft.”*²⁰ Men bepaalde zowel een minimum verbruik van een gezin inzake voeding, kleding, huisvesting en wooninrichting als het minimum aan collectieve voorzieningen door de gemeenschap ten dienste gesteld, zoals water, sanitaire voorzieningen, medische zorgen, opleidingsmogelijkheden en openbaar vervoer.²¹

Omdat het NCOS niet één probleem zag van de onderontwikkeling, zag het ook geen eenduidige oplossing voor de moeilijkheden van de derde wereld. Zoals hierboven reeds vermeld, vond het de oplossing voor deze onderontwikkeling noch in de kapitalistische noch in de sovjet modellen van deze periode. Veel hoop werd er aanvankelijk gesteld in de VN, maar het NCOS was geen voorstander van de structurele aanpassingen van de UNCTAD III akkoorden.²² Economische groei, het wondermiddel van de internationale instellingen, betekende niet automatisch minder armoede of minder werkloosheid. Vanuit de internationale gemeenschap was hulpverlening het enige antwoord op alle problemen van de ontwikkelingslanden. Het NCOS meende echter dat via hulpverlening enkel sommige gevolgen van de onderontwikkeling werden weggewerkt, maar er niets fundamenteel gebeurde aan de oorzaken hiervan.²³

¹⁸ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, pp.25-26.

¹⁹ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.10.

²⁰ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p.13.

²¹ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p.13. Meer uitleg over het basisbehoeftenmodel is te vinden in Bijlage 2.

²² NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p. 22.

²³ NCOS, “ ‘n uitweg uit de Derde Wereld”: *Actiedossier*, 1978, p.7.

Het eigen antwoord van het NCOS op de onderontwikkeling en armoede bestond in deze periode uit drie belangrijke 'sleutels tot ontwikkeling'. Dit zijn plattelandsontwikkeling, selfreliance en de NIEO²⁴.

In de jaren '70 probeerden de derdewereldlanden voornamelijk via industrialisering het ontwikkelingspeil van het Noorden te behalen. Zware pogingen tot industrialisering leidden bijna overal tot verwaarlozing van de landbouw. Het NCOS meende dat zo de echte 'zwijgende meerderheid' van de derdewereldbevolking werd verwaarloosd. Het grootste deel van de armen leefde namelijk op het platteland. Het NCOS wou een echte plattelandseconomie op punt stellen waarin de economische hulpmiddelen voornamelijk naar de kleine boeren gingen. Voor deze kleine boeren moesten er gezondheidszorg en onderwijs voorzien worden. Economische groei zoals ze door de internationale instellingen werd voorgesteld, zou volgens het NCOS niet ten voordele zijn van de arme boeren, maar zoals altijd de elites bevoordelen.²⁵ Het stelde plattelandsontwikkeling voor om de oorzaken van onderontwikkeling weg te werken. *"Een grootscheepse politiek van plattelandsontwikkeling, met de volle steun van de rijke landen, is in staat een kettingreactie tot stand te brengen, waarvan de schakels zijn: werkverschaffing, betere voeding, meer gezondheid en hogere levensstandaard voor een massa landproletariërs, en tenslotte een daling van het te snel aangroeiend geboortecijfer."*²⁶ In elke ontwikkelingsvisie zou de mens centraal moeten staan. Dit is de arme mens die nu politiek onmondig is, economisch geen kansen heeft en sociaal in erbarmelijke omstandigheden leeft.²⁷ *"De strijd voor de rechten van de mens, overal ter wereld, valt samen met de strijd tegen de honger."*²⁸

De tweede sleutel was die van selfreliance. Hiermee bedoelde het NCOS dat men op de eerste plaats moest rekenen op de eigen mogelijkheden, de eigen natuurlijke en culturele rijkdom en dat men moest werken met de middelen en mensen die voorhanden zijn. *"Ontwikkeling is niet alleen: voedsel, kleding en een huis krijgen, een school en een medisch centrum ter beschikking hebben. Het betekent ook en vooral: zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor je eigen leven en voor de samenleving, inzicht hebben in de werking van die samenleving*

²⁴ De Nieuwe Internationale Economische Orde. De voorstellen voor deze NIEO werden naar voren gebracht in 1973 tijdens een bijeenkomst van de niet-gebonden landen.

²⁵ NCOS, "Jongeren in de 3e Wereld", Actiedossier, 11.11.11.-1979, pp.9-10.

²⁶ NCOS, "Één wereld één tafel:", NCOS-Dossier, 1975, p.17.

²⁷ NCOS, *Projectendossier*, 1977, p.7.

²⁸ NCOS, "Jongeren in de 3e Wereld", Actiedossier, 11.11.11.-1979, p.10.

en verantwoordelijkheid opnemen voor de beslissingen die je aanbelangen.”²⁹ Opnieuw is dit een voorbeeld van hoe het individu centraal stond in de ontwikkelingsvisie van het NCOS. Ontwikkeling begint onderaan op lokaal vlak met de basisbehoeftenbevrediging. Dit uitte zich in de zelforganisatie van de landbouw, de verkoop van de producten en de deelname aan het bestuur van de gemeenschap. *“Selfreliance betekent dat de ontwikkeling onderaan begint bij de mens zelf; echte ontwikkeling kan niet aangekocht of ingevoerd worden.”*³⁰ Dit duidt erop dat het NCOS niet zelf met enorme ontwikkelingsprojecten uitpakte, maar dat de lokale mensen grotendeels zelf hun projecten organiseren. De lokale selfreliance zou zich over het regionale en nationale niveau moeten verspreiden tot het ook internationaal voet aan wal zou krijgen. Internationaal betekende selfreliance: *“Interdependentie op basis van gelijkheid en gelijkwaardigheid.”*³¹ Het vereiste dus het einde van de afhankelijkheidsrelaties tussen Noord en Zuid op politiek en militair vlak.

De derde en laatste sleutel tot ontwikkeling van het NCOS uit de jaren zeventig was de Nieuwe Internationale Economische Orde (NIEO). Het NIEO-concept dateert van de top van de “Niet-Gebonden Landen” te Algiers in 1973. Dit was een radicalisering van het eisenpakket van de Groep van 77³². Deze NIEO was geïnspireerd door het ontwikkelingsparadigma van de centrum-periferietheorie. Het was in de eerste plaats een kritiek op de vrije markteconomie en het pleitte voor regulering en correcties teneinde de situatie van het Zuiden te verbeteren.³³ Voor het NCOS was zonder de NIEO ontwikkeling of een betere inkomensverdeling tussen Noord en Zuid onmogelijk. Het NCOS stelde samen met de G77 enkele eisen aan de internationale gemeenschap. Zo wilden ze een stabilisering van de grondstofprijzen, een oplossing voor de schuldenlast, 0,7% van het BNP voor hulpverlening, voedselbevoorrading voor de armste landen, ruimte op de markt voor industriële producten uit het Zuiden, openheid van wetenschappelijke kennis en technologie voor het Zuiden en een bindende gedragscode voor de multinationale ondernemingen.³⁴

²⁹ NCOS, “Jongeren in de 3^e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.9.

³⁰ NCOS, “Jongeren in de 3e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.9.

³¹ NCOS, “Jongeren in de 3e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.9.

³² De Groep van 77 werd in 1964 opgericht door 77 ontwikkelingslanden bij de eerste bijeenkomst van de UNCTAD in Genève. De groep telt nu 130 leden, maar de naam “Groep van 77” blijft behouden door haar historische waarde. De Groep van 77 is lid van de Verenigde Naties, waar hij de economische noden van het Zuiden promoot. Door hun gezamenlijk optreden kunnen deze arme landen hun onderhandelingscapaciteiten uitbreiden met oog op meer slaagkansen. <http://www.g77.org/doc/> (14 januari 2007).

³³ WALRAET (A.), *Theorie, Trends en Thema's van ontwikkeling*, 2006-2007, p.44.

³⁴ NCOS, “Jongeren in de 3^e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.10.

2.2.2. *Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren zeventig*

Naar het einde van de jaren zeventig toe zag het NCOS ontwikkeling voornamelijk als een politiek proces. De mens bevrijden van de onderdrukking stond centraal in het ontwikkelingsdiscours van deze periode. Onderontwikkeling werd gezien als een politiek probleem met oplossingen zowel in de regionale als internationale politieke sfeer. De drie sleutels tot ontwikkeling konden alle drie verandering in het politieke landschap teweeg brengen. Via de plattelandsontwikkeling zou de mens politiek mondiger worden, terwijl de selfreliance moest leiden tot emancipatie en bewustmaking van de mens en hem aanzetten tot sociaal en politiek optreden.³⁵ De derde sleutel, de NIEO, was gericht op het bekomen van meer politieke macht voor de derde wereld.

De interdependentie die het NCOS opmerkte tussen alle landen, waarbij ook alle problemen met elkaar verbonden zijn, had natuurlijk een invloed op de manier waarop het Centrum de rol van de staat in de ontwikkelingslanden en de ontwikkelde landen invulde. Aan de ene kant legde het NCOS zeer sterk de nadruk op selfreliance. Dit zou tot nationale soevereiniteit moeten leiden. Aan de andere kant was het Centrum er zich heel duidelijk van bewust dat het moeilijk was om buiten het kader van de internationale politiek te werken. Het zag in dat alle landen verbonden waren in het wereldsysteem en niet volledig onafhankelijk konden werken. Deze gebondenheid botste met het ideaal van zelfbeschikking dat het NCOS voor ogen had: *“aan ieder volk het recht toekennen om zelf de weg te bepalen langs waar het die ontwikkeling wil bereiken”*³⁶. Zo steunde het NCOS zowel de ideeën van de Ujamaa van Nyerere in Tanzania, de socialistische en industrialiseringskeuze van Boumedienne in Algerije als het kapitalistische diversifiëringsplan van Houphouet-Boigny in Ivoorkust.

De regeringen van zowel de ontwikkelingslanden als van de ontwikkelde landen hadden volgens het NCOS een grote rol te spelen in het bereiken van ontwikkeling. Het zag voor hen vooral een interventionistische rol weggelegd. Ontwikkelingsstaten zouden de binnenlandse privé-investeringen moeten stimuleren. Ze hebben tevens belang bij strenge wetten op investeringen van buitenlandse bedrijven. Hiernaast hebben ze ook nood aan een strenge

³⁵ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p.18.

³⁶ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.10.

fiscaliteit opdat buitenlandse bedrijven hun winsten zouden herinvesteren. Op deze manier zou de regering kunnen zorgen voor nationale herverdeling.³⁷

De ontwikkelde landen hadden volgens het NCOS eveneens een belangrijke politieke rol te spelen. Zij moesten ervoor zorgen dat er meer werd geïnvesteerd in ontwikkelingssamenwerking en moesten het de ontwikkelingslanden mogelijk maken hun plannen van herverdeling door te voeren.³⁸ Het NCOS vergat niet om in haar vertoog “de staat” te problematiseren. Het vroeg zich vaak af of de regeringen, zowel hier als in de ontwikkelingslanden, hun werk wel goed zouden doen als ze daarvoor de mogelijkheden hadden. Zouden ze op hun beurt de reeds bevoordeelden niet nog meer begunstigen? Onderwijs is traditioneel een sector waarop een regering haar pijlen richt. Het NCOS merkt op dat er in vele ontwikkelingslanden veel geld naar onderwijs ging, maar dat dit niet resulteerde in goede resultaten. Het NCOS vroeg zich dan ook af “*Doet de regering dan wel goed zijn werk?*”³⁹

Het NCOS zag onderontwikkeling als een uitgesproken politiek probleem. De internationale politiek moest grondig worden veranderd om te komen tot een nieuwe sociaal-economische orde. Er was nood aan echte soevereine gelijkheid van alle staten, met zelfbeschikkingsrecht. Samenwerking tussen alle landen was onontbeerlijk om de ongelijkheid weg te werken opdat elk land op een gelijkwaardige manier kon meewerken om de internationale economische problemen op te lossen.⁴⁰ De politiek moest de weg wijzen naar een nieuwe economische ontwikkeling, waarin de ontwikkelingslanden economisch onafhankelijk waren van de ontwikkelde landen.

³⁷ NCOS, “’n uitweg uit de Derde Wereld”: *Actiedossier*, 1978, p.8.

³⁸ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.30.

³⁹ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.18.

⁴⁰ NCOS, “Één wereld één tafel:...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.17 .

2.2.3. Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '70

Het NCOS zette zich in haar documenten heel sterk af van de idee dat ontwikkeling gelijkstaat aan economische verandering en vooruitgang. Die idee leidde tot een ontwikkelingsbeleid gericht op economische groei, waarvan men meende dat de armen automatisch zouden mee profiteren. Het NCOS oordeelde dat economische groei niet automatisch een daling in armoede en werkloosheid betekent. *“De rijken worden rijker, de armen armer.”*⁴¹ Het Centrum zag dat de graadmeter van deze economische groei, het BNP per capita, positieve cijfers kon aangeven, terwijl het voor de armen in het desbetreffende land enkel negatief evolueerde. Tegenover deze ‘ontwikkeling als economische groei’ stelde het NCOS haar ‘ontwikkeling van de mens’ voor. Waarbij hun projecten en hun visie gericht waren op menselijke ontwikkeling.

Ondanks, of dankzij, de enorme interdependentie tussen alle landen stonden de economisch onderontwikkelde landen recht tegenover de ontwikkelde landen.⁴² De derde wereld was voor het NCOS te sterk afhankelijk van de in het Noorden gevoerde (economische) politiek. In het Noorden waren er enorme voedseloverschotten om de prijs stabiel te houden en in het Zuiden was er hongersnood.⁴³ Voor het NCOS was de liberale markteconomie geen oplossing voor deze slechte verdeling van producten: *“Hoe meer de vraag stijgt, hoe meer ook de prijs stijgt en hoe meer de arme mensen uit de markt worden gestoten.”*⁴⁴ De meedogenloze handelspraktijken in deze markteconomie waren voor het NCOS één van de oorzaken van armoede en onderontwikkeling in de wereld.⁴⁵

Een andere reden van de onderontwikkeling van vele derdewereldlanden was hun gerichtheid op de export. De industrialisering moest meer gericht worden op de eigen nationale behoeften en niet langer enkel op de export.⁴⁶ Het NCOS zag de Multi Nationale Ondernemingen als belangrijke protagonisten van de vrije markt en de export. Hun ongebreidelde macht en beslaglegging op de economische grondstoffen vormde volgens het NCOS een groot gevaar voor de selfreliance.⁴⁷

⁴¹ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p. 11.

⁴² NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.5.

⁴³ NCOS, “Één wereld één tafel: ...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.3.

⁴⁴ NCOS, “Één wereld één tafel: ...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.5.

⁴⁵ NCOS, “Één wereld één tafel: ...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.25.

⁴⁶ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p. 18.

⁴⁷ NCOS, “Één wereld één tafel:...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.18.

Veranderingen in de internationale economische verhoudingen waren volgens het NCOS dus nodig, maar niet zaligmakend. Ook maatschappelijke verhoudingen zowel tussen de mensen als de landen onderling moesten gewijzigd worden. Dit alles past binnen de holistische visie die het NCOS in de jaren 1970 huldigde.⁴⁸

⁴⁸ NCOS, “Één wereld één tafel:...”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.26.

2.2.4. *De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren zeventig*

Een specifieke rol voor de vrouw is in het discours van het NCOS in de jaren zeventig niet op te merken.

De vrouwen werden slechts gezien als vijftig percent van de armen. Niet armer of rijker dan de mannen. Het waren de politiek onmondige boeren die als ‘armsten van de armen’ werden aangeduid. Ze werden doorheen alle documenten van de jaren zeventig gezien als de grootste slachtoffers van de ongelijkheid en de onderontwikkeling.

De emancipatie van de vrouw werd door het NCOS in deze periode wel besproken. Net als de andere armen moest de vrouw de mogelijkheid krijgen tot zelfbeschikking, tot zelfstandig werken en tot stemrecht. Het zag het gebrek aan geboorteregeling als één van de problemen van de derde wereld. Het geboortecijfer was namelijk gecorreleerd aan het inkomen. Een laag inkomen leidde tot een hoog geboortecijfer. “*Ontwikkeling is de beste pil*” schreef het NCOS in het dossier “*Één wereld één tafel*” uit 1975.⁴⁹

De ontwikkelingsprojecten van het NCOS waren voornamelijk gericht op: “*de armste landen en (...) de armste bevolkingsgroepen*”⁵⁰. Dit resulteerde dan ook in de peiler van de plattelandsontwikkeling en had als gevolg dat er vele projecten waren voor de boeren in het Zuiden.

⁴⁹ NCOS, “*Één wereld één tafel: ...*”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.19.

⁵⁰ NCOS, “*’n uitweg uit de Derde Wereld*”: *Actiedossier*, 1978, p.11.

2.2.5. Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren zeventig

In de jaren zeventig kan je in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS niet buiten de rol van cultuur. Er werd zeer sterk de nadruk gelegd op het belang van de lokale culturen bij het slagen van een ontwikkelingsproject. Het Centrum meende dat als ontwikkeling werd opgelegd van bovenuit of van buitenaf, zonder rekening te houden met de cultuur, deze gedoemd was te mislukken. *“Zo zijn alle regels over geboortebeperving nutteloos als zij niet de consensus dragen van de eigen cultuur en levensbeschouwingen.”*⁵¹

De idee van selfreliance was ook verweven met cultuur. Ontwikkeling van binnenuit houdt rekening met de herwaardering van de eigen cultuur. Het NCOS stelde een menselijke ontwikkeling voor. Deze was per definitie zeer relatief en variërend van mens tot mens. Ontwikkeling moest rekening houden met de eigen mogelijkheden, de eigen natuurlijke en culturele rijkdom.⁵² *“In veel ontwikkelingslanden bestaat er het gevaar dat men de eigen cultuur gaat verwaarlozen om het rijke noorden in te halen en na te bootsen”*: merkte het NCOS op.⁵³

*“We zitten in dezelfde boot”*⁵⁴ schreef het NCOS in z’n basisdossier bij de actie van 1977. Deze uitdrukking geeft zeer goed de visie van het NCOS uit de jaren zeventig op sociale ontwikkeling weer. Het Centrum vond dat de ontwikkelingslanden en de ontwikkelde landen dezelfde wereld delen, dus moeten ze ook dezelfde mogelijkheden, rechten en plichten delen. Het NCOS droomde van een internationaal solidariteitsmechanisme. In de ontwikkelde landen zou men gesensibiliseerd moeten worden voor de problemen en voornamelijk voor de oorzaken van de onderontwikkeling van de derde wereld. In Noord en Zuid moesten de regeringen hun taak doen om de weg tot ontwikkeling glad te strijken voor alle mensen. In het discours van het NCOS in de jaren zeventig werd rijkdom evenveel geproblematiseerd als armoede.

Het NCOS meende dat zowel de internationale als de lokale structuren verkeerd waren en op hun geheel moesten veranderen. Er moest een einde komen aan de situatie waarin enkelen profiteren en de massa lijdt.

⁵¹ NCOS, “Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.19.

⁵² NCOS, “Jongeren in de 3e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.29.

⁵³ NCOS, “Jongeren in de 3e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1979, p.7.

⁵⁴ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p.4.

Veel van de oorzaken van het derdewereldprobleem lagen voor het NCOS bij het samentrekken van bezit, macht en kennis bij een klein deel van de mensen, terwijl de anderen onderworpen bleven aan armoede, verdrukking, onderontwikkeling en honger.⁵⁵ Deze ongelijke verdeling in de wereld moest volgens het NCOS worden aangepakt.

Aan deze veranderingen en aan de ontwikkeling hoefde de mens te participeren.⁵⁶ Participatie en selfreliance waren twee zeer sterk verwante begrippen in het discours van het NCOS. De mens moest zelf zijn ontwikkeling waarmaken. Voor het NCOS had elk volk het recht zelf te bepalen langs welke weg het ontwikkeling wou bereiken. Het Noorden zou het de ontwikkelingslanden niet voorschrijven.⁵⁷ Daarnaast hoorde elk individu zijn eigen weg te bepalen. De mens moest in het ontwikkelingsbeleid voorrang krijgen op de staat en zelf zijn verantwoordelijkheden opnemen. Hij hoefde zelf op zoek te gaan naar een oplossing voor zijn eigen onderontwikkeling.⁵⁸ Het NCOS legde dus zeer sterk de nadruk op de wil van de mensen zelf. Het was de mentaliteit die diende te veranderen, zowel hier als daar, voor er aan ontwikkeling kon gedaan worden. *“Het volstaat niet om structuren te wijzigen om essentiële veranderingen in de ontwikkelingslanden te brengen MAAR op de eerste plaats moet de geestesgesteldheid van de mens zelf gewijzigd worden.”*⁵⁹

⁵⁵ NCOS, “Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld”, *NCOS-Dossier*, 1975, p.20.

⁵⁶ NCOS, *De Wereld Morgen*, oktober 1971, p.7.

⁵⁷ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.10.

⁵⁸ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.10, p.19 en pp. 25-26.

⁵⁹ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.30.

2.3. De jaren tachtig

2.3.1. *De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling in de jaren tachtig*

De jaren tachtig worden door velen beschreven als “de verloren jaren voor ontwikkeling”. De meningen over dit verloren decennium zijn in de ontwikkelingswereld echter verdeeld. In Sub-Sahara Afrika kon je niet om de mislukking van de ontwikkelingssamenwerking heen. In Azië had je in deze periode echter de opkomst van de vier Aziatische Tijgers¹, die sinds de jaren tachtig een enorme economische groei kenden. Het NCOS stelde in haar documenten uit de jaren tachtig ook dat dé derde wereld niet bestaat.²

In dit deel bekijk ik net zoals voor de jaren zeventig hoe het NCOS armoede en ontwikkeling definieerde maar nu tussen 1980 en 1989, het derde ontwikkelingsdecennium. De publicaties van 11.11.11., voorhanden in Docent³, zijn ook nu de belangrijkste bronnen. Het zijn opnieuw actiedossiers, basisteksten, politieke dossiers, NCOS-dossiers en speciale uitgaven van de Wereld Morgen. In 1986 werd het handvest uit 1972 herbekeken en het vormt dan ook belangrijk uitgangspunt in deze bespreking. Dit nieuwe handvest toonde namelijk een verandering in de visie van het NCOS die sterk gekleurd werd door de internationale politieke context van de Koude Oorlog.

Bij het bronnenonderzoek werd al snel duidelijk dat er in de jaren tachtig enige veranderingen op te merken zijn in het discours over ontwikkeling en armoede. De drie sleutels die al in de jaren zeventig voorkwamen bleven in het begin van de jaren tachtig in het discours terug komen. “*Ze bieden nog steeds een aanvaardbaar alternatief voor de op de machtsleest geschoeide wereldorde*”.⁴ Met de NIEO wou het NCOS een aantal maatregelen bekomen voor een meer planmatige aanpak van de wereldhandel. De selfreliance (‘het bouwen op eigen, sociale, economische en culturele mogelijkheden’) bleef volgens het NCOS een sleutelbegrip in elke poging tot echte ontwikkeling. De nadruk in de ontwikkelingssamenwerking moest voor het NCOS nog steeds liggen bij de plattelandsontwikkeling⁵ en de basisbehoeftenstrategie. Hoewel de drie sleutels nog werden

¹ Zuid-Korea, Taiwan, Singapore en Hongkong.

² NCOS, “Over dit soort kleinigheden valt een regering niet, MOL’s”, *Actiedossier*, 1987, p.3.

³ Informatiecentrum en bibliotheek van 11.11.11..

⁴ NCOS, “Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat”, *Actiedossier*, 1981, p.12.

⁵ Het NCOS meende dat in de eerste ontwikkelingsdecennia de landbouw te veel verwaarloosd werd en dat men teveel keek naar de markt en industrialisering. NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.45.

opgenomen in het handvest uit 1986 bleek duidelijk uit het onderzoek dat ze hun dominante positie verliezen in de dossiers van midden en eind jaren tachtig.

Het discours van het NCOS werd steeds harder en ongeduldiger. Men wou de nadruk niet meer alleen op een inhoudelijke visie (zoals de drie sleutels) leggen, maar deze visie toegepast zien op het Belgische federale ontwikkelingsbeleid.⁶ De jaren tachtig kenden de eerste politieke acties van het NCOS. De organisatie ontdeed zich van haar vriendelijke imago ten opzichte van de overheid en begon steeds militanter op te treden. Ook de campagneslogans werden harder en bitsiger. Zoals: *‘Honger, dan moeten ze maar harder werken’*⁷, *‘Laat de armen niet zakken’*⁸, *‘Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat’*⁹ en *‘Over dit soort kleinigheden valt een regering niet, MOL’s’*¹⁰.

Vanaf het begin van de jaren tachtig werden de campagnes steeds meer gericht op één welbepaald ontwikkelingsthema¹¹. Deze jaarthema’s bepaalden heel sterk de inhoud van de NCOS-dossiers. Dit kwam in alle bestudeerde bronnen heel duidelijk naar voren.

Een VN-rapport uit 1982 gaf volgens het NCOS een droge, maar vrij volledige omschrijving van wat ‘ontwikkeling’ zou moeten zijn.

“Ontwikkeling, in de ruime zin, is het op gang brengen van economische en sociale veranderingen die moeten leiden tot een verbetering van de kwaliteit van het leven van elke mens. In zijn meest simpele vorm wil dit zeggen dat elke mens de middelen moet hebben of binnen zijn bereik hebben om een productief en waardig bestaan te leiden. Dat wil zeggen, dat de mens in staat moet zijn om zich sociaal en cultureel te ontplooien. Economische groei, het opvoeren van productie, is een voorwaarde voor een volgehouden ontwikkeling, maar ontwikkeling mag absoluut niet verward en herleid worden tot economische groei. Ontwikkeling duidt op veel meer. Het betekent dat elkeen in staat moet zijn, en meteen ook de verantwoordelijkheid moet kunnen opnemen om volop deel te nemen aan het economische en sociaal proces en om te delen in de vruchten daarvan. Ontwikkeling is de bevrijding van de

⁶ <http://www.11.be>

⁷ NCOS, *Actiedossier*, 1986.

⁸ NCOS, *Actiedossier*, 1980.

⁹ NCOS, *Actiedossier*, 1981.

¹⁰ NCOS, *Actiedossier*, 1987. MOL is de afkorting voor de Minst Ontwikkelde Landen.

¹¹ NCOS thema’s van de jaren tachtig. 1980: ontwikkelingsstrategie, 1981: economische crisis, 1982: ontwapenen om te ontwikkelen, 1983: cultuur, 1984: beslissingsmacht, door ontwikkelen tegenmacht opbouwen, 1985: voedselstrategie tegen honger in de Derde Wereld, 1986: eerlijk gebruik van grond tegen armoede en voor milieu, 1987: de armste landen, 1988: handel, 1989: grondstoffen.

mens, ontvoogding, van alles wat de mens hindert om zich economisch, sociaal, politiek en cultureel te ontplooien. In strikte zin is ontwikkeling dan ook een proces dat de totale menselijke persoon in al zijn uitingen omvat."¹²

De VN geeft hier een zeer ruime definitie van ontwikkeling. In deze definitie vinden we bijna alle strijdpunten van het NCOS terug. Zowel de sociale, culturele, politieke en economische kenmerken van ontwikkeling komen hier naar voren. Net als in de jaren zeventig stond het NCOS in de jaren tachtig nog steeds achter een holistische benadering van de ontwikkelingsproblematiek. *"Ontwikkeling is gericht op de totale ontplooiing van de mens en van alle mensen."*¹³

Voor het NCOS was ontwikkeling *"een proces van sociale verandering, dat in eerste instantie gericht is op de bevrediging van de materiële en niet-materiële basisbehoeften van de mens en op het versterken van de sociale positie van de zwakste groepen"*¹⁴. Nog steeds was het NCOS niet gelukkig met de bepalingen die enkel een tekort aan inkomen als armoede beschreven. Ontwikkeling was veel meer dan economische ontwikkeling. Het is ook de ontvoogding van de mens. *"Ontwikkeling vereist dikwijls de opbouw van een tegen-macht tegen de heersende machtsgroepen en ter bestrijding van vormen van anti-ontwikkeling."*¹⁵

In het actiedossier uit 1983 beschreef het NCOS *"het vormen van een tegenmacht tegen datgene wat mensen verhindert om zich harmonisch te ontplooien"* als de kern van ontwikkeling.¹⁶

Het NCOS meende dat een door de mens gedreven ontwikkeling gevolgen had op alle maatschappelijke velden. Cultureel, economisch, politiek en sociaal moest de mens zijn eigen leven in handen nemen. *"In het ontwikkelingsproces moeten personen en groepen in de eerste plaats kunnen steunen op eigen krachten en op de eigen sociale, economische en technische mogelijkheden en op de eigen culturele, filosofische en/of religieuze inspiratie en dynamiek"*.¹⁷ De verantwoordelijkheid voor ontwikkeling zoals ze hier beschreven werd, lag bij de mens zelf: 'selfreliance'. Het NCOS meende dit in de jaren zeventig en tachtig ook, maar de mens moest wel in staat worden gesteld om zelf zijn ontwikkeling in handen te nemen. Hieruit kan men concluderen dat in de visie van het NCOS de mens niet aan zijn lot

¹² NCOS, "Vrede en ontwikkeling. Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 1982, p.11.

¹³ NCOS, *Handvest*, 1986, p.15.

¹⁴ NCOS, *Handvest*, 1986, p.15.

¹⁵ NCOS, *Handvest*, 1986, p.15.

¹⁶ NCOS, "Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen", *Actiedossier*, 1983, p.10.

¹⁷ NCOS, *Handvest*, 1986, p.15.

werd overgelaten om zijn eigen boontjes te doppen. De mens diende wezenlijk geholpen te worden om zichzelf te ontwikkelen en moest de mogelijkheden hiervoor krijgen.

Één aspect van de visie van het NCOS op ontwikkeling uit de jaren '80 kwam niet voor in de definitie van de VN. Het NCOS vond ook dat ontwikkeling duurzaam hoorde te zijn, er moest *“rekening worden gehouden met de grenzen van het leefmilieu”*.¹⁸

Ontwikkeling moest van onderuit komen via de selfreliance en via de plattelandsontwikkeling met haar basisbehoeftenstrategie. De idee dat men moet strijden voor ontwikkeling, *‘vecht mee tegen onrecht’* van het NCOS kwam ook in deze definitie van de VN naar voor. De mensen moeten zich bevrijden van al wat hun hindert. Deze ontvoogdingsidee was bij het NCOS in de jaren tachtig sterk aanwezig. Vandaag zit deze bevrijdingsidee ook nog sterk in het discours van 11.11.11., de slogan voor de vrijwilligers is: *‘jij vecht tegen onrecht’*.

Voor het NCOS bestond er niet slechts één enkel ideaal ontwikkelingsmodel. *“Het is veleer een basisprincipe een streefdoel”*.¹⁹ *“Ontwikkeling als de som van pogingen van de ‘onmachtigen’ om meer en meer greep te krijgen op hun eigen omgeving: leefbaar houden van het eigen milieu, inspraak bevechten in de eigen groep, in het eigen bedrijf, maar ook bijvoorbeeld, het afwentelen van de dreiging van atoomraketten door goed gecoördineerde nationale en internationale acties.”*²⁰ De invulling van ontwikkeling verschilde volgens het NCOS van kleur, smaak en geur naargelang de plaats en de omstandigheden waarin het moest worden waargemaakt.

Ontwikkeling was een proces voor het NCOS. *“Echte ontwikkeling is nooit af, het moet steeds opnieuw via moeizame strijd worden waargemaakt. De kern van ontwikkeling is een tegenmacht vormen tegen datgene wat mensen verhindert om zich harmonisch te ontplooien”*.²¹ De idee van bevrijding van de mensen kwam hier opnieuw aan bod. Ook moest ontwikkeling rekening houden met de mogelijkheden en beperkingen van de mensen. Anders was ze gedoemd te mislukken. Dit was de idee van basisgerichte ontwikkeling. Hierin moesten mensen zichzelf ontwikkelen en het heft in eigen handen nemen. Mensen in de derde wereld moesten volgens het NCOS aangespoord worden om te participeren in de ontwikkeling. Hoewel de mens zijn eigen ontwikkeling in handen moest nemen, was ontwikkeling voor het NCOS geen louter individuele aangelegenheid. Ontwikkeling vroeg om

¹⁸ NCOS, *Handvest*, 1986, p.15.

¹⁹ NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 1983, p.8.

²⁰ NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 1984, p.32.

²¹ NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 1983, p.10.

een maatschappelijke en structurele aanpak van de gestelde problemen.²² Volgens het NCOS was er nood aan een globale strategie voor de bestrijding van de onderontwikkeling. *“Er moet zowel in het Zuiden als in het Noorden worden gewerkt aan verandering en aan nieuwe rechtvaardige onderlinge verhoudingen”*.²³

In haar handvest uit 1986²⁴ sprak het NCOS over de sinds de dekolonisatie ontstane verdeling van de wereld in ontwikkelde (geïndustrialiseerde) en onderontwikkelde (derde wereld) landen. ‘Ontwikkeling’ verwijst naar het materieel welvaartspeil en de structuren en instituties in de hooggeïndustrialiseerde landen. Onderontwikkeld zijn dan de landen die dit welvaartspeil niet halen en niet over dergelijke structuren en instituties beschikken. In de sfeer van haar steeds hardere kritiek wou het NCOS in de jaren tachtig niet spreken over onderontwikkeling, maar over anti-ontwikkeling. Het NCOS meende dat ‘onderontwikkeling’ door zijn algemeenheid een misleidend begrip was. Alle problemen van de derdewereldlanden werden hieronder samengebracht. Daardoor verhulde het begrip volgens het NCOS een verscheidenheid aan situaties: zowel inzake culturele en politieke achtergrond als inzake het peil van de technologische en industriële ontwikkeling of de financiële mogelijkheden van de verschillende derdewereldlanden. Hiernaast meende het NCOS dat het begrip ‘onderontwikkeling’ ook suggereerde dat gebieden of groepen zomaar aan hun lot werden overgelaten en enkel daardoor geen aanvaardbaar ontwikkelingspeil konden bereiken. Dit onderkende de kracht van de inschakeling in de nationale of/en in de internationale economie, waarin het hen ontbrak aan macht om hun rechtmatig aandeel in de sociale en economische vooruitgang te verkrijgen. Het NCOS sprak liever over ‘anti-ontwikkeling’ omdat pogingen tot ontwikkeling vaak bewust tegengewerkt of gefnuikt werden op alle gebieden van de samenleving.²⁵

Net als in de jaren zeventig beschreef het NCOS in haar dossiers en in het handvest uit de jaren tachtig de sterke interdependentie van het Noorden en het Zuiden. De oorzaken en mogelijke oplossingen voor het probleem van de onder- of anti-ontwikkeling waren geen zuiver interne derdewereldaangelegenheid. Internationale machtsstructuren en noordelijke beslissingscentra waren minstens gedeeltelijk verantwoordelijk voor de huidige

²² NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 1984, p.10.

²³ NCOS, *Handvest*, 1986, p.19.

²⁴ NCOS, *Handvest*, Brussel, NCOS, 1986.

²⁵ NCOS, *Handvest*, 1986, p.11.

moeilijkheden.²⁶ Deze wederzijdse afhankelijkheid was voor het NCOS echter een eenzijdige en ongelijke dependentie van de derde wereld ten opzichte van het Noorden. Deze kwam volgens het NCOS tot uiting op veel vlakken: in de politieke en militaire inschakeling in één van de machtsblokken, in de financiële afhankelijkheid door leningen aan private banken en aan officiële instellingen uit het Noorden, in de prioriteit die gegeven werd aan de door multinationale ondernemingen gecontroleerde uitvoer en in de neiging het Noorden te willen imiteren.²⁷ De zware schuldenlast was een andere factor die volgens het NCOS het Zuiden sterk economisch afhankelijk hield van het Noorden.

In haar handvest uit 1986 somde het NCOS een aantal voorwaarden op voor echte ontwikkeling, wat direct alle belangrijke elementen van het ontwikkelingsdiscour van het NCOS op een rijtje zet:²⁸

- 'ontwikkeling moet sociale verandering mogelijk maken.'
- 'ontwikkeling moet in eerste instantie gericht zijn op de bevrediging van de basisbehoeften en de versterking van de sociale positie van de bevolking. Hiervoor is herverdeling een must.'
- 'ontwikkeling is geen louter individuele aangelegenheid, maar betekent ook promotie van de gemeenschap in haar geheel. Hiervoor is er nood aan een structurele aanpak van de problemen.'
- 'het begrip ontwikkeling is voor elke groep anders en iedereen geeft het een andere concrete inhoud.'
- 'de mogelijkheid om te steunen op de eigen sociale, economische en technische mogelijkheden evenals op de eigen culturele, filosofische en/of religieuze inspiratie of dynamiek. (Met andere woorden 'Selfreliance').'²⁹
- 'ontwikkeling moet ecologisch verantwoord zijn.'
- 'er moet bijzondere aandacht worden geschonken aan de plaats en de rol van de vrouw.'
- 'ontwikkeling betekent ook het opbouwen van een tegenmacht om de vormen van anti-ontwikkeling op te heffen.'

²⁶ NCOS, *Handvest*, 1986, p.8.

²⁷ NCOS, *Handvest*, 1986, p.12.

²⁸ NCOS, *Handvest*, 1986, pp.16-17.

²⁹ NCOS, *Handvest*, 1986, p.20.

Net zoals in het discours van NCOS in de jaren 1970, bleef in de jaren 1980, honger aangeduid als grootste probleem van de derde wereld. De slogan: *‘Omdat honger een onrecht is’*, prijkte zowel in 1981, 1982, 1985 en 1988 op de dossiers van het NCOS. Het NCOS meende dat de armste bevolkingsgroepen steeds marginaler, armer en kwetsbaarder werden. De sociale tegenstellingen en ongelijkheid werden door de honger verscherpt.³⁰ Armoede en honger kwamen volgens het NCOS steeds samen voor: *“Honger en armoede leven onder hetzelfde dak.”*³¹ *“Ondervoeding is een grote handicap voor de ontwikkeling”*.³²

Één van de verklaringen die het NCOS naar voren schoof voor het voortbestaan van honger en ondervoeding was de inkomenskloof. Het NCOS problematiseerde in de jaren tachtig heel sterk de ongelijkheid op alle niveaus³³. In haar discours over armoede en ontwikkeling problematiseerde het NCOS ook de voedingsgewoontes van het Noorden. Op de cover van het actiedossier uit 1985 stond een cartoon³⁴ met de tekst *“Het vervelende is, dat als TE WEINIG een onrecht is. TE VEEL er ook één is”*. Het NCOS zag de overvloedige consumptie van het rijke Noorden als één van de oorzaken van de tekorten in het Zuiden. Het Centrum wees op de paradox dat uit het honger lijdende Zuiden veevoedergewassen werden uitgevoerd om de veestapel in het Noorden vet te mesten.³⁵ Het Centrum stond ook stil bij het feit dat armoede en ondervoeding over heel de wereldbol te vinden waren. Het waren dus niet enkel problemen van de derde wereld, iedereen kreeg ermee te maken.³⁶

De oplossing die het NCOS naar voren schoof om de voedselproblemen in het Zuiden aan te pakken was een evolutie van voedselhulp naar voedselstrategie. Hierdoor zal de derde wereld er op termijn in slagen zichzelf te voeden.³⁷ Hiernaast ijverde het NCOS ook voor een betere verdeling van het inkomen.³⁸

Voor het NCOS was het antwoord op de onderontwikkeling niet ontwikkelingshulp. *“Hulp vermindert niet de ondervoeding. Alles hangt af van het gevoerde politieke en economische*

³⁰ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.11.

³¹ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.27.

³² NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.30.

³³ NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 1980, p.5. Het NCOS spreekt in dit en andere dossiers niet alleen over economische ongelijkheid, maar ook over sociale en culturele discriminatie (zoals op vlak van godsdienst en ras). De man-vrouw ongelijkheid werd in het begin van de jaren tachtig nog niet uitdrukkelijk geproblematiseerd door het NCOS.

³⁴ Zie bijlage 1.

³⁵ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1985, p.6.

³⁶ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1985, p.30.

³⁷ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1985, p.8.

³⁸ NCOS, “Honger, dan moeten ze maar harder werken”, *Actiedossier*, 1986, p.7.

beleid.”³⁹ Deze denkpiste wijst op het stijgende belang van de politieke actie in het beleid van het NCOS. De jaren tachtig waren dan ook de jaren van de eerste politieke acties. Het NCOS meende dat zonder politieke verandering alle andere inspanningen slechts druppels op een hete plaat waren. *“Als een ngo het probleem van onderontwikkeling wil oplossen, is er nood aan politieke en structurele maatregelen.”*⁴⁰ Men moest meer ontwikkeling brengen en minder hulp. Vanaf de jaren tachtig begon het NCOS ook steeds meer aandacht te leggen op eerlijke handel. *“Hulpverlening is zeer belangrijk, vooral voor de armste landen, maar het blijft veredelde bedelarij. Handel is loon.”*⁴¹

³⁹ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.58.

⁴⁰ NCOS, *Projectenbijlage*, 1989, p.3.

⁴¹ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1988, p.E2.

2.3.2. *Het NCOS en politieke ontwikkeling in de jaren tachtig*

De drie sleutels tot ontwikkeling die het Centrum in de jaren tachtig nog steeds naar voren bracht bleven verankerd in de politieke sfeer. Het NCOS streefde nog steeds voor politieke emancipatie van de derde wereld en al haar inwoners. In de jaren tachtig begon het NCOS heel actief politieke actie te voeren om *“onze politici onder druk te zetten om iets wel te doen (bijvoorbeeld een vooruitstrevend buitenlands beleid ten voordele van de kleine man in de ontwikkelingslanden voeren) of iets niet te doen (steun verlenen aan corrupte derde wereld-regeringen).”*⁴² Elk jaar kwam er naast de straatactie nu ook een politieke actie rond een welbepaald thema.⁴³

Net als in de jaren zeventig, legde het NCOS in zijn dossiers uit de jaren tachtig nog steeds sterk de nadruk op de rol van regeringen in het ontwikkelingsproces. Het meende dat derdewereldregeringen moesten kunnen rekenen op de internationale steun van overheden en particuliere organisaties. Ze moesten bovendien beschermd worden tegen ongewenste buitenlandse inmenging. Deze steun hoorde volgens het NCOS voornamelijk te gaan naar regeringen die een beleid voerden dat gericht was op de bevrediging van de basisbehoeften en op het versterken van de participatie van de armste bevolkingsgroepen.⁴⁴ Ook in z'n voedselstrategie legde het Centrum een grote rol weg voor de regeringen. Het Centrum eiste van hen een gecoördineerde aanpak waarbij zowel de voedselproductie, distributie en consumptie als algemeen economisch herstel, inkomensherverdeling, strijd tegen ontbossing en woestijnvorming,... dienden betrokken te worden.⁴⁵ De ontwikkelingsstaten hadden nood aan meer inspraak in de besteding van de hulp.

Het NCOS zag het als een plicht voor de staten om het belastingsstelsel, het prijsbeleid, het onderwijs, de gezondheidszorg en het bestuursbeleid te richten op het voorzien in de fundamentele menselijke behoeften van allen. De regeringen moesten hun economie diversifiëren en de overschotten herinvesteren.⁴⁶ Hun rol bestond er voor het NCOS niet zo zeer in de landbouwproductie aan te wakkeren of de verwerking, verschepping en verhandeling van gewassen uit te voeren, maar wel om wettelijke reglementeringen, afremmende en stimulerende maatregelen te treffen. Het NCOS zag twee soorten maatregelen die de

⁴² NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 1980, p.23.

⁴³ In hoofdstuk ... worden de politieke thema's van het NCOS belicht en bekeken in hun functie als waakhond van het Belgische ontwikkelingsbeleid.

⁴⁴ NCOS, *Handvest*, 1986, p.27.

⁴⁵ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1985, p.8.

⁴⁶ NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 1980, p..

regeringen moesten treffen. De eerste maatregel was het uitwerken van een ingrijpend structuurbeleid dat diende te leiden tot een verhoging van de productie. Het voeren van een marktbeleid waarin ze de prijsvorming beïnvloedden via het vastleggen van prijsgrenzen, het bepalen van productiemaxima of het instellen van heffingen op de import was de tweede maatregel.⁴⁷ Het NCOS kaartte in de jaren tachtig ook de invloed van het IMF op de regeringen in het Zuiden aan, waardoor deze werden gedwongen om te snoeien in de overheidsuitgaven. Men sneed toen meestal in de subsidies voor voedsel en andere basisvoorzieningen.⁴⁸

Het thema van de herverdeling, waar regeringen voor moeten instaan, is natuurlijk sterk politiek geladen. Het was volgens het NCOS zowel aan het Zuiden als aan het Noorden om de welvaart beter te delen en te herverdelen. Door de opbouw van een tegenmacht kon er meer inspraak komen van de armste bevolking in de politieke besluitvorming, die dan op zijn beurt aangewend hoorde te worden om de herverdeling te bewerkstelligen. Deze herverdeling was een belangrijke taak van de staten in Noord en Zuid. In België pleitte het NCOS ervoor om de internationale macht en middelen te herverdelen.⁴⁹

Met name in 1984 kwam het politieke aspect van ontwikkeling sterk naar voren. Het jaarthema was toen “Macht-tegenmacht. Ontketen ontwikkeling”. Het NCOS stelde in de dossiers van 1984 en volgende jaren dat ontvoogding een belangrijk aspect was van ontwikkeling. Het derdewereldprobleem werd zelfs een uitgesproken politiek probleem genoemd.⁵⁰ De mensen uit ontwikkelingslanden moesten volgens het NCOS het heft in eigen handen nemen en zich bevrijden van de hun onderdrukkende politieke machtsstructuren.

De Koude Oorlog met haar oost-west tegenstellingen werd volgens het NCOS steeds meer via economische, politieke en militaire inmenging naar het zuidelijke halfrond geëxporteerd. Met rampzalige gevolgen voor een onafhankelijke ontwikkeling van de derde wereld.⁵¹ De uitgevoerde Koude Oorlog zorgde er in de jaren tachtig voor dat vele regeringen werden gedwongen een kamp te kiezen. Landen uit het Zuiden werden zo geforceerd om zich te bewapenen. *“De neiging van de grootmachten om zoveel mogelijk andere landen in de eigen*

⁴⁷ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.32.

⁴⁸ NCOS, “Ontketen-ontwikkeling”, *Actiedossier*, 1984, p.6.

⁴⁹ NCOS, *Handvest*, 1986, p.41.

⁵⁰ NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 1984, p.3.

⁵¹ NCOS, “Vrede en ontwikkeling. Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1982, p.3.

invloedssfeer te krijgen of te behouden en om interne conflicten te beschouwen als een bedreiging voor hun invloed, tilt zelfs beperkte binnenlandse derde wereldconflicten boven hun oorspronkelijk niveau uit."⁵² De meeste derdewereldlanden zaten financieel al zeer krap, maar door de bewapeningswedloop meende het NCOS dat het hen onmogelijk werd gemaakt om zich volwaardig te ontwikkelen.⁵³

Het NCOS waarschuwde in zijn teksten uit de jaren tachtig over de politieke inmenging van noordelijke landen in interne derdewereldaangelegenheden. Ze zagen verschillende niveaus van politieke inmenging variërend van zachte diplomatieke druk, over openlijke economische boycot, tot brutale militaire interventie.⁵⁴

⁵² NCOS, *Handvest*, 1986, p.8.

⁵³ NCOS, "Vrede en ontwikkeling. Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 1982, p.8.

⁵⁴ NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Basistekst*, 1985, p.51.

2.3.3. Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren '80

In de jaren tachtig maakte het NCOS een balans op van de groeistrategie van de eerste internationale ontwikkelingsdecennia en kwam het tot de conclusie dat deze op een fiasco waren uitgedraaid. *“Zelfs de landen met een behoorlijk of snel stijgend nationaal inkomen zagen een steeds groter deel van hun bevolking wegzinken onder de armoedegrens.”*⁵⁵

De visie van het NCOS op vlak van economische ontwikkeling verschilde in de jaren tachtig niet veel van die van de jaren zeventig. De organisatie was er nog steeds van overtuigd dat niet iedereen mee profiteerde van de economische groei, zoals gepromoot door de internationale gemeenschap. De prijzen voor de export stegen en de ruilvoet bleef verslechteren. Hiervan waren voornamelijk de derdewereldlanden het slachtoffer. De economische afhankelijkheid van de arme landen bleef toenemen.⁵⁶ Zeker van de grondstofafhankelijke landen die de grondstofprijzen zagen kelderen. Dit gebeurde terwijl de rol van de MNO's steeds groter werd. Iets wat het NCOS in de jaren tachtig met argusogen volgde. Deze transnationale ondernemingen beheersten en controleerden een steeds belangrijker deel van de beschikbare economische middelen en economische macht ten koste van de nationale regeringen.⁵⁷ De vrije markt van deze MNO's werd als een gevaar gezien waarbij de armsten steeds uit de boot vielen.⁵⁸

In de jaren tachtig kampte de wereldeconomie met een zware crisis. Door de gevolgen hiervan, zoals een stijgende schuldenlast, inflatie en werkloosheid, werd de economische afhankelijkheid tussen Noord en Zuid eens te meer duidelijk.⁵⁹ Voornamelijk op basis van de grondstoffen en de fluctuerende prijzen probeerde het NCOS de scheefgetrokken afhankelijkheid ten nadele van het Zuiden aan te tonen. In 1989 werkte het NCOS een heel jaar rond het thema van de grondstoffenproblematiek.⁶⁰ De weggeefprijzen van de grondstoffen waren echter een jaarlijks terugkerend item. Het NCOS meende dat de derdewereldlanden te sterk afhankelijk waren van de export om een degelijk inkomen te

⁵⁵ NCOS, “Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat”, *Actiedossier*, 1981, p.3.

⁵⁶ NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 1980, p.4.

⁵⁷ NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 1984, p.13.

⁵⁸ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.46.

⁵⁹ NCOS, “Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat”, *Actiedossier*, 1981, p.9.

⁶⁰ NCOS, “De Derde Wereld en grondstoffenhandel”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1989. NCOS, *Werkboek grondstoffen 1989*, Brussel, NCOS, 1989.

vergaren.⁶¹ Het oordeelde dat de derde wereld economisch werd gewurgd. Je had het zakken van de grondstoffenprijzen tot een absoluut minimum, het verslechteren van de ruilvoet, het strakker worden van de internationale dwangbuis en de opstapeling van de schulden dankzij de vele herstelprogramma's van het IMF en de internationale banken.⁶² Het NCOS zag in dat door de schuldenlast de afhankelijkheid van de derde wereld op verschillende vlakken verhoogde in plaats van verminderde. Daardoor moesten regeringen steeds meer ruimte geven aan MNO's om toch maar inkomsten binnen te rijven.⁶³

Ook de internationale handel werd door het NCOS aangekaart als gevaarlijk voor de derdewereldlanden. Hun handelspartners uit het Noorden waren meer ervaren, rijker, machtiger en bepaalden daarenboven de internationale spelregels. Dit zorgde voor het drijven van handel op ongelijke voet.⁶⁴

⁶¹ NCOS, "De Derde Wereld en grondstoffenhandel", *Actiedossier*, 1989, p.2.

⁶² NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Basistekst*, 1985, p.52.

⁶³ NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Basistekst*, 1985, p.53.

⁶⁴ NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 1988, p.E2.

2.3.4. *De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS uit de jaren tachtig*

In het discours van het NCOS uit de jaren tachtig kwam de vrouw stilaan meer naar voor. Vooral sinds het midden van de jaren tachtig werd er door het NCOS specifiek aandacht gegeven aan de vrouw in ontwikkelingslanden. Sinds 1986 had het Centrum een ‘vrouwenwerkgroep’, waarin men specifiek de noden van de vrouwen in het Zuiden bekeek. Haar rol werd meer en meer omschreven en ze werd vaker gezien als aparte entiteit. De nadruk werd verschoven van de mensen, voornamelijk boeren, in de jaren zeventig naar mannen en vrouwen naast elkaar. Dat men steeds meer een tegenstrijdigheid tussen mannen en vrouwen zag, komt duidelijk naar voren in het rubriekje van Rudy De Meyer in 1987 ‘mannenpolitiek in vrouwenland’. Dit stond naast rubrieken als ‘stadspolitiek in boerenland’. Het NCOS zag dus ook vrouwen naast boeren als meest hulpbehoevende groepen.⁶⁵

Het NCOS meende in de jaren tachtig dat er iets moest worden veranderd aan de officiële ontwikkelingsprogramma's. Deze waren meestal gericht op de mannelijke plattelandsbevolking. Dit ondanks het feit dat volgens het FAO vijftig procent van alle voedsel wereldwijd geproduceerd werd door vrouwen die minder betaald werden. De vrouwen staan overal in voor de verwerking en het koken van voedsel. De positie en taak van vrouwen verschilt enorm van de ene tot de andere cultuur, maar het aandeel van de vrouwelijke plattelandsbevolking in de productie, verwerking en vermarkting van voedsel werd volgens het NCOS vaak onderschat door beleids mensen en ontwikkelingsplanners.⁶⁶ Het NCOS oordeelde dat de onderwaardering van de vrouw vaak toe te schrijven was aan cultureel bepaalde taboes en geplogenheden.⁶⁷ Zo beschreef Nussbaum dit fenomeen: *“Armoede alleen bepaald niet dat vrouwen in grotere getale sterven dan mannen. Als er schaarste heerst, bepaald de cultuur/gewoonte wie er eet en wie er naar de dokter wordt gebracht. Gewoontes zijn dus duidelijke oorzaken van de ellende en sterfte van vrouwen.”*⁶⁸

In haar handvest achtte het NCOS het noodzakelijk om in het ontwikkelingsproces een bijzondere aandacht te schenken aan de plaats en de rol van de vrouw. Dit was volgens de

⁶⁵ DE MEYER (R.) en VANGERVERN (I.), *Over dit soort kleinigheden valt een regering niet. Verkeerd Verbonden? België en de minst ontwikkelde landen*, 1987, p.8.

⁶⁶ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, pp.16-17.

⁶⁷ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p. 28.

⁶⁸ NUSSBAUM (M.), *Introduction*, p.3. in NUSSBAUM en GLOVER (ed.), *Women, Culture and Development, A study of Human Capabilities*, Oxford, 1995. (Eigen vertaling)

organisatie één van de voorwaarden om tot echte ontwikkeling te komen. Het Centrum meende dat de vrouw één vierde van de industriële arbeid en bijna de helft van de arbeid in landbouw en diensten verrichtte. Ze leverde daarnaast ook het grootste deel van de activiteiten die sociaal en economisch onmisbaar waren, zoals de zorg voor kinderen en ouderen, het verbouwen en verwerken van voedsel en huishoudelijke arbeid. Deze activiteiten werden slechts zelden in statistische gegevens uitgedrukt. Het NCOS meende dus dat de officiële en de niet-gouvernementele ontwikkelingssamenwerking meer aandacht moesten hebben voor de belangen van de vrouw.⁶⁹

⁶⁹ NCOS, *Handvest*, 1986, p.17.

2.3.5. Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren tachtig

Cultuur nam ook in het ontwikkelingsdiscours van de jaren tachtig een belangrijke positie in. In 1983 werd er zelfs een heel jaar campagne gevoerd rond dit concept: “*Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen*”.⁷⁰ Ook in haar handvest van 1986 bewaarde het NCOS een speciale plaats voor cultuur en waarschuwde voor de culturele globalisering. “*Het respect voor de culturele eigenheid en mogelijkheden van de derde wereldvolkeren is een fundamenteel kenmerk van de ontwikkelingsvisie en activiteiten van het NCOS.*”⁷¹

Het NCOS stond net als in de jaren zeventig nog steeds achter een basisgerichte ontwikkeling, waarin het belangrijk was dat de mensen zelf aan hun ontwikkeling werkten, vanuit hun eigen aanvoelen van de problemen, met hun eigen middelen, in hun eigen tempo, volgens hun eigen verwachtingen, in hun eigen culturele context.⁷² Hiermee legde het NCOS het initiatief en het beslissingsrecht over de ontwikkelingsweg in de handen van de mensen in de derde wereld zelf. Men moest oor hebben voor wat de derde wereld over zichzelf te zeggen had. Het Centrum zag cultuur ook als de laatste reddingsboei die de derde wereld had om zichzelf uit de moeilijkheden te halen.⁷³ Het culturele aspect was in de jaren tachtig dus voor het NCOS van levensbelang voor de ontwikkelingsmogelijkheden van het Zuiden.

“*Het mogelijk maken van sociale veranderingen*” vond het NCOS een voorwaarde om van echte ontwikkeling te spreken. Mensen moesten in staat worden gesteld om aan hun armoede te ontsnappen. Ontwikkeling moest in de eerste instantie gericht zijn op de bevrediging van de basisbehoeften en de versterking van de sociale positie van de bevolking. Sociale verandering kon er enkel komen via een politiek van herverdeling.⁷⁴

Participatie was in de jaren tachtig steeds aanwezig als een belangrijk aspect in het ontwikkelingsdiscours. Er moest ontwikkeling worden gebracht, geen hulp. De mensen hoorden de middelen te krijgen om zelf meer voedsel te produceren, om een beter inkomen te verwerven en om voedsel te kopen. De derde wereld moest de kans worden gegeven om zichzelf te behelpen. Bij ons diende er geijverd te worden voor een rechtvaardigere verdeling

⁷⁰ NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1983.

⁷¹ NCOS, *Handvest*, 1986, p.7, citaat p.15.

⁷² NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 1983, p. 10.

⁷³ NCOS, *De Wereld Morgen*, “11.11.11. respecteert de mensen niet de macht. Basistekst.”, 1983, p.3.

⁷⁴ NCOS, *Handvest*, 1986, p.16.

van het wereldinkomen, voor afschaffing van de schuldenlast en voor stabiele grondstofprijzen.⁷⁵ Het NCOS waarschuwde in de jaren tachtig voor een cultureel imperialisme, waarbij kleurrijke lokale gebruiken en tradities verbleekten en er van culturele uitwisseling geen sprake was.⁷⁶

⁷⁵ NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Basistekst*, 1985, p.54 en NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 1985, p.8.

⁷⁶ NCOS, "Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen", *Actiedossier*, 1983, p. 5.

2.4. De jaren negentig en het begin van de eenentwintigste eeuw

2.4.1. *De visie van het NCOS op armoede en ontwikkeling sinds 1990 tot 2005*

Ik heb om verschillende redenen bewust gekozen in deze analyse om de ‘jaren negentig’ door te trekken tot 2005. De eerste reden is voornamelijk praktisch van aard. Die vijf laatste jaren bieden niet zoveel stof voor onderzoek en kunnen daardoor gemakkelijk worden toegevoegd aan het voorgaande decennium. Een tweede reden is dat er in de jaren negentig geen vernieuwd handvest werd geschreven. Dit is te wijten aan het feit dat het steeds moeilijker werd om tot een consensus te komen tussen de vele ngo-leden van het NCOS.¹ Het was wachten tot 2004 alvorens het handvest van 1986 werd geactualiseerd. Een derde reden is meer inhoudelijk van aard. Het ontwikkelingsdiscours dat momenteel nog steeds gehanteerd wordt door 11.11.11. vormde zich in de loop van de jaren negentig. Het begin van het nieuwe millennium bracht tot nu weinig inhoudelijke veranderingen t.o.v. de jaren negentig. De periode van 1990 tot 2005 vormt op zich dus een mooi geheel. In 2000 kwam er wel een grote verandering, het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking kreeg vanaf dan dezelfde naam als de campagne. Het NCOS werd 11.11.11.- Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. In het verloop van deze tekst zal ik NCOS en 11.11.11. door elkaar gebruiken wanneer ik het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking later de Koepel van de Noord-Zuidbeweging beschrijf.

Het voorhanden zijnde bronnenmateriaal uit de jaren negentig en het begin van het nieuwe millennium, verschilt sterk van dat van de voorgaande twee decennia. Vele dossiers houden op met bestaan. Zo verdwijnen de basisteksten en krijgen de actiedossiers verschillende invullingen en namen. Het ene jaar is het een actiedossier dan actiekraant of actieboek. Ook de opbouw van de dossiers is anders dan in de voorgaande decennia. Het wordt steeds moeilijker om het discours uit de teksten te halen. Veel publicaties zijn ondertussen vervangen of worden aangevuld door de informatiesite van 11.11.11.. De politieke actie werd steeds belangrijker voor het NCOS. Dit blijkt uit de nieuwe bronnen (‘werkboeken’ of ‘krachtvoer’ voor de politieke actie) die specifiek de politieke actie van het Centrum belichten. Een andere nieuwe bron is de Vormingstekst uit 1996, een eenmalige uitgave ter compensatie van het niet

¹ Gesprek met Tinne Lommez, medewerkster van Docent, informatiecentrum van 11.11.11., 13 juni 2006.

doorgaan van de politieke actie in dit jaar. 1996 was een overgangsjaar in de aanloop naar de campagne over arbeid in 1997.

Uit de publicaties blijkt duidelijk dat het NCOS in de jaren negentig van strategie veranderde. De nadruk lag niet langer op haar vele projecten in het Zuiden, maar op de steeds aan belang winnende politieke campagne hier in België. Het Centrum oordeelde dat het zijn politieke opdracht op de voorgrond moest stellen. Er was nood aan politieke verandering in het Noorden om het derdewereldprobleem op te lossen.² In 1992 werd de politieke actie voor het eerst losgekoppeld van de financiële straatactie.³

Het verhaal over armoede en ontwikkeling van het NCOS lijkt in de jaren '90 te veranderen. Naast de traditionele aspecten als selfreliance, respect voor de culturele eigenheid en de basisbehoeftenstrategie komen er nieuwe accenten te liggen in de projectenkeuze. Er kwam meer aandacht voor de rol van de vrouw, voor de ecologische context, voor de informele sectoren en voor de alternatieve manieren van projectfinanciering.⁴

De specifieke vermelding van de drie sleutels tot ontwikkeling, zowel in de jaren zeventig als tachtig centraal in het discours van het NCOS, was verdwenen. Hun naklank is echter nog sterk te horen in het verhaal van de jaren '90. De oplossingen die het Centrum in deze periode voorstelde zijn echter niet zo verschillend aan deze sleutels.

Zoals hierboven al vermeld, bleef de nood aan ontwikkeling van onderuit sterk benadrukt. Selfreliance werd sinds de jaren negentig vergezeld door de term 'emancipatie'.

De sleutel van de Nieuwe Internationale Economisch Orde (NIEO) werd achterwege gelaten, maar de inhoud hiervan bleef sterk in het discours aanwezig. Zo zag 11.11.11. de noodzaak in vier stappen naar het Zuiden: het stoppen van de schuldenlast, het geven van een inkomen en geen aalmoes (ontwikkeling, geen hulp), de noodzaak van meer en betere ontwikkelingssamenwerking en een beveiliging van de voedselvoorziening.⁵

De derde sleutel, de plattelandsontwikkeling werd in deze periode niet langer genoemd als belangrijke prioriteit. Het NCOS meende dat armoede overal aanwezig was en dat men zich nu ook diende te richten op de ontwikkeling in het stedelijke milieu, zonder de

² NCOS, "Dit is 11.11.11.", *Actiedossier*, 1992, p.2.

³ NCOS, "Honger is een aanslag, geen tegenslag", *Actiekrant*, 1993, p.2.

⁴ NCOS, *Actiedossier*, 1990, p.13.

⁵ NCOS, *Werkboek politieke actie*, 1991, p.9.

plattelandsontwikkeling hierdoor te verloochenen.⁶ De nadruk lag niet langer enkel op de arme boeren⁷, maar steeds meer op vrouwen en ook jongeren⁸ en kinderen.

Het uitgangspunt van 11.11.11. over ontwikkeling is: *“Ontwikkeling is een recht voor iedereen: voor 11.11.11. is ontwikkeling geen gunst die naar believen door machtige landen of bevolkingsgroepen aan mensen wordt verleend. Het is een basisrecht dat voor elke mens moet worden gegarandeerd. Iedereen moet dat recht kunnen laten gelden, en desnoods afdwingen voor zichzelf en de groep waartoe hij of zij behoort. (...) Ontwikkeling is veel meer dan armoedebestrijding of het halen van een minimum aan materiële welvaart. Het gaat om een waardig leven voor individu en groep, én over hun plaats in een open, democratische en vreedzame maatschappij.”*⁹

Vele ideeën van vroeger bleven in deze beschrijving van ontwikkeling aanwezig: ontwikkeling als een strijd, ontwikkeling als een recht, ontwikkeling als meer dan een inkomen, het blijft een ‘totaal’ fenomeen, ontwikkeling als verandering, Het NCOS zag onderontwikkeling nog steeds als een zeer holistisch fenomeen. Dat overal op te merken valt: *“Onrecht en onderontwikkeling zijn nog eerder regel dan uitzondering”*.¹⁰ Ondervoeding, ondermaatse huisvesting, analfabetisme, ziekte en kindersterfte, werkloosheid, geschonden arbeidsrechten, economische uitbuiting en politieke onderdrukking waren voor de Koepel allemaal aspecten van deze onderontwikkeling.

Voor het NCOS bleef onderontwikkeling nog steeds hét probleem van het Zuiden. *“Onderontwikkeling is te definiëren als de toestand waarbij de interne dynamiek, die de basis vormt voor de sociale verandering, niet meer functioneert. Zo gezien is onderontwikkeling niet de oorspronkelijke toestand van de niet-westerse samenlevingen, maar het rechtstreeks gevolg van de overheersing waarvan ze het slachtoffer zijn geweest in de (neo)koloniale periode. Onderontwikkeling is dan niet langer een autonoom proces van maatschappelijke verandering, maar de gedwongen overname van een extern model, dat van het geïndustrialiseerde noorden van de voorbije twee, drie eeuwen. Echte ontwikkeling groeit*

⁶ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.6.

⁷ Het NCOS meende wel nog steeds dat armoede voornamelijk op het platteland voorkwam. NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 1 mei 1999, p.21.

⁸ Jongeren kregen volgens het NCOS niet genoeg aandacht, ondanks het feit dat ze de grootste groep armen vormen. NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1994, p.28.

⁹ 11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, 5 oktober 2004, p.3.

¹⁰ 11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, 5 oktober 2004, p.5.

*vanuit de eigen structuren, waarden en aspiraties van elke samenleving. Echte ontwikkeling is cultuurspecifiek.”*¹¹

De grote oorzaken van de onderontwikkeling van het Zuiden waren voor het NCOS uit de jaren '90 duidelijk te vinden in het Noorden. Het zijn de (neo)koloniale machtstructuren die het Zuiden hebben geknakt. *“Armoede is geen natuurverschijnsel. Het is hoofdzakelijke het gevolg van de uitbuiting van het zuiden door de economische machtscentra van het noorden.”*¹² Het NCOS zette zich in de jaren negentig steeds meer af tegen de internationale instellingen, die ze mede verantwoordelijk achtten voor deze onderdrukking. Zo wou het Centrum de term MOL (Minst Ontwikkelde Landen) veranderen naar ‘Meest Geplunderde Landen’. Het NCOS schreef: *“op het eerste zicht lijkt ‘MOL’ een neutraal begrip, maar hun grootste probleem is dat ze geen kansen krijgen op de wereldmarkt.”*¹³

*“De mensonterende omstandigheden waarin deze mensen moeten leven zijn vooral het gevolg van structurele oorzaken, gebrek aan politieke wil en het niet naleven van internationale afspraken.”*¹⁴ De oorzaken van de onderontwikkeling en armoede van het Zuiden, zocht het NCOS ook nog steeds in de scheve machtsverhoudingen, in de aanslepende schuldenlast en in de onrechtvaardige handelsverhoudingen. De voedseldumping van het Noorden werd in de twee jaar lange campagne ‘voedselveiligheid’¹⁵ door het NCOS aangeduid als grote oorzaak van de honger in het Zuiden. Het NCOS wees eveneens op het feit dat de honger zijn wortels had in het politieke en economische wanbeleid in ontwikkelingslanden zelf, met corrupte regeringen, onverstandige en mislukte investeringen en manklopende structuren. Maar het Centrum legde de hoofdoorzaak in de onrechtvaardige internationale voedselhandel, gecontroleerd en uitgemolken door een handvol multinationale ondernemingen.¹⁶

In haar Handvest uit 2004 beschrijft 11.11.11. vier grote structurele oorzaken voor de onderontwikkeling. Ten eerste zag de Koepel de huidige vorm van globalisering als een katalysator voor de ongelijkheid. Deze zou scheve machtsverhoudingen stimuleren die de ontwikkelingskansen ongelijk over de wereld verdeeld. *“De globalisering (...) is kapitalistisch en in de praktijk sterk bepaald door de machtigste landen en bedrijven.”*¹⁷

¹¹ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1992, p.10.

¹² NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1994, p.26.

¹³ NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, NCOS-dossier, 1990, p.6.

¹⁴ 11.11.11., “Het Handvest van 11.11.11.”, 5 oktober 2004, p.5.

¹⁵ De campagne voedselveiligheid '93-'94. Europa verkoopt honger in Afrika.

¹⁶ NCOS, “Honger is een aanslag, geen tegenslag”, *Zakboekje voor medewerkers aan de politieke actie*, 1993, p.15.

¹⁷ 11.11.11., “Het Handvest van 11.11.11.”, 5 oktober 2004, p.5.

Het dominante neoliberale model werd door 11.11.11. eveneens met scheven ogen bekeken. Dit model staat dan ook haaks op de visie van 11.11.11..¹⁸

Een derde aanleiding voor het globale onrecht was voor het NCOS de politieke en militaire dominantie van machtige landen die hun wil straffeloos aan anderen kunnen opdringen.

Ten vierde bracht 11.11.11. de moordende binnenlandse repressie en regionale conflicten, waarvoor zowel de internationale en nationale regeringen schuld dragen, naar voren als oorzaak van de onderontwikkeling.¹⁹

Om de scheve machtsverhoudingen en haar structurele oorzaken te veranderen achtte 11.11.11. diepgaande structurele ingrepen nodig zowel in de politieke, economische, culturele als militaire relaties tussen de rijke en arme landen.²⁰ Er was nood aan een rechtvaardigere verdeling van het wereldinkomen, van de politieke zelfbeschikking en van culturele eigenheid.²¹ Het NCOS wees nog steeds op de interdependentie tussen alle landen.

11.11.11. ziet haar visie op ontwikkeling als onverzoenbaar met het beleid dat nu door internationale en nationale regeringen wordt gevoerd. De Koepel vraagt om een rechtvaardig beleid en andere maatschappijmodellen. In haar handvest van 2004 op pagina's drie en vier beschrijft 11.11.11. enkele van de belangrijkste uitgangspunten van dit alternatieve beleid. Op nationaal niveau is dit de nood aan een maatschappij die voldoende materiële welvaart²² en recht op arbeid (met een fatsoenlijk loon in behoorlijke omstandigheden) voor iedereen garandeert. Daarnaast de gelijkwaardigheid van alle mensen (ongeacht huidskleur, sekse, godsdienst, politieke overtuiging,...) verzekert. En een open en tolerante maatschappij is die instaat voor de vrede en veiligheid²³. Het is een democratische maatschappij die steunt op actieve deelname en een gedemocratiseerde economie bevat die ten dienste van de mens en niet van de markt staat. Het is een maatschappij die op een duurzame wijze is georganiseerd. De basisvoorwaarden voor deze maatschappij moeten door een overheid worden gecreëerd. Hiervoor meent 11.11.11. dat er op internationaal vlak ook het één en ander moet veranderen. Er moeten mechanismen worden afgedwongen voor de herverdeling van macht en middelen

¹⁸ 11.11.11., "Het Handvest van 11.11.11.", 5 oktober 2004, p.5.

¹⁹ 11.11.11., "Het Handvest van 11.11.11.", 5 oktober 2004, p.5.

²⁰ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.2.

²¹ NCOS, "Dit is 11.11.11.", *Actiedossier*, 1992, p.2.

²² Dit verstaat de Koepel als zeer ruim namelijk: 'recht op voeding, basisgezondheidszorg, fatsoenlijke huisvesting, degelijk onderwijs en een gezonde levensomstandigheid'.

²³ Vrede en veiligheid worden opnieuw ruim bekeken: 'uitblijven van fysiek geweld, sociale integratie en economische draagkracht, met rechtszekerheid, met respect voor (en van) anderen, met bescherming van politieke vrijheid, met behoud van ecologische draagkracht en diversiteit,...'

tussen Noord en Zuid. De greep van de overheid op de Multi Nationale Ondernemingen moet groeien. De besluitvorming in internationale organisaties moet worden opengegooid en gedemocratiseerd. Het machtsmisbruik en de militaire dreiging door grote landen en groepen moet worden afgeblokt. Er is nood aan een sterker mandaat voor de Verenigde Naties. En tot slot moeten de landen zelf hun ontwikkelingsstrategie bepalen.²⁴

Sinds 2005 voert 11.11.11. campagne rond de Millenniumdoelstellingen en zal dit tien jaar lang doen. Deze door de Verenigde Naties opgestelde MDG's²⁵ moeten tegen 2015 worden behaald. Ze streven een oplossing van de onderontwikkeling en de armoede na. 11.11.11. schaaft zich samen met vele andere ngo's achter deze plannen, maar ijvert voor een Millenniumplus aanpak.²⁶ De MDG's zijn voor de Koepel niet ambitieus genoeg. Er zijn grote gaten in de lijst, doelen zijn versmald en thema's blijven onbenut. Zo wordt er volgens 11.11.11. ten onrechte niet gesproken over arbeid en werkloosheid. De Koepel vindt dat de MDG's een te schrale visie op ontwikkeling aanhangen en geen oog hebben voor structurele oorzaken en geen oor naar structurele maatregelen.²⁷ Waarom de organisatie dan toch kiest voor een campagne rond deze Millenniumdoelstellingen wordt als volgt uitgelegd: *“Mits gebruik van een goede handleiding kunnen de doelstellingen immers een nuttig instrument worden om mensen te mobiliseren, om de politieke druk op te voeren en om belangrijke beleidsmaatregelen voor ontwikkeling door te drukken.”*²⁸ De MDG's zijn een handig instrument voor de politieke actie. Om vóór 2015 deze MDG+'s te behalen eist 11.11.11. meer en betere ontwikkelingssamenwerking, nieuwe financieringsbronnen, het schrappen van de schulden, een rechtvaardige handel, een beter nationaal en internationaal beleid, de integratie van de genderdimensie in de MDG's en aandacht voor duurzame ontwikkeling.²⁹

Voor het NCOS is onderontwikkeling nog steeds sterk gecorreleerd met macht (of het gebrek eraan).³⁰ *“Armoede is niet alleen een kwestie van inkomen en hoeveel geld je kunt besteden. Het heeft alles te maken met macht en machteloosheid”.*³¹ De noodzaak bestaat er voor

²⁴ 11.11.11., “Het Handvest van 11.11.11.”, 5 oktober 2004, p.4.

²⁵ Millennium Development Goals, Millenniumdoelstellingen. Uitleg over de acht Millenniumdoelstellingen van de VN is te vinden op: <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

²⁶ DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 2005, p.3.

²⁷ DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 2005, p.5.

²⁸ DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 2005, p.9.

²⁹ www.11.be. *Politieke basistekst* 2005, pp.13-15.

³⁰ NCOS, *Werkboek politieke actie*, 1991, p.9.

³¹ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.28.

11.11.11. dus in om een tegenmacht³² te bouwen tegen alle vormen van de onderdrukking. Deze tegenmacht hoort er voor het NCOS te komen op alle vlakken van de samenleving. Er is zowel nood aan de opbouw van politieke en economische macht, als aan de opbouw van tegenmacht van arbeiders t.o.v. lokale werkgevers of MNO's, als aan de versterking van bewegingen van kleine of landloze boeren en nood aan de emancipatie van de vrouw als tegenmacht. Dit alles is erop gericht een machtsverdeling te bekomen.³³ *“Om aan armoede te ontkomen, dwingen mensen een rechtvaardigere verdeling van de welvaart af, ze eisen rechtvaardigere prijzen voor consumenten en producenten en rechtvaardige lonen”.*³⁴ Een lichtpuntje dat het NCOS ziet in armoede is dat het overal oproept tot verzet.³⁵ ‘Empowerment’³⁶, een term dat sinds de aanvang van de nieuwe eeuw steeds meer in zwang kwam, is een voortzetting van de idee van opbouw van tegenmacht. *“Strategieën om armoede te bestrijden moeten niet alleen de verbetering van de materiële situatie tot doel hebben, ze moeten ook de empowerment van de armsten verhogen.”*³⁷ De term ‘empowerment’ klinkt wel een flink stuk minder strijdvaardig dan ‘tegenmacht’.

De tegenmacht moest duidelijk van onderuit komen. De mensen hoorden vanuit hun eigen kunnen te strijden tegen het onrecht. Selfreliance bleef een belangrijk kenmerk van de ontwikkelingsvisie van het NCOS. Een nieuwe term die daarmee nauw verbonden werd, was ‘emancipatie’, die sinds de jaren negentig steeds meer in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. voorkomt. Dit was voor het NCOS een ander woord voor (samen)werken aan ontwikkeling. *“Het gaat immers om ontvoogding, bevrijding van alles wat een mens hindert om zich economisch, sociaal en cultureel te ontplooiën.”*³⁸

De idee van selfreliance werd door het NCOS in de jaren 1990 steeds meer in de praktijk gebracht. De projecten die het Centrum verzorgde, werden steeds meer de verantwoordelijkheid van lokale zuidelijke ngo's. Er werd steeds progressiever en meer emancipatorisch gedacht rond ontwikkelingssamenwerking. 11.11.11. meende dat er nood was aan een ontwikkeling die beantwoorde aan de verzuchtingen van de armsten.³⁹ Het

³² Al sinds 1984 sprak het NCOS over het opbouwen van tegenmacht. NCOS, *Werkboek politieke actie*, 1991, p.9.

³³ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, pp.5-6.

³⁴ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1994, p.22.

³⁵ VANDEPITTE (M.), *“De kloof tussen arm en rijk”*, 2002, p.10.

³⁶ Deze term werd gelanceerd op de vierde wereld-vrouwenconferentie in Beijing in 1995. De term heeft voornamelijk betrekking op de emancipatie van vrouwen.

³⁷ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.28.

³⁸ NCOS, *Actieboek*, 1996, p.108.

³⁹ NCOS, *Actiedossier*, 1990, p.13.

NCOS ging ervan uit dat lokale ngo's deze verzuchtingen kenden en daardoor het best geplaatst waren om er verandering in te brengen.

*“Ontwikkeling die het armoedeprobleem fundamenteel aanpakt zal van onderuit moeten worden verworven.”*⁴⁰ *“Volkeren in het zuiden kunnen ook daadwerkelijk helpen in het opbouwen van tegenmacht, in het waarmaken van een ontwikkelingsmodel volgens de ‘logica van de armen’.”*⁴¹ *“Ontwikkeling is in de eerste plaats een zaak van de mensen zelf. De solidariteit met hun inspanningen (...) moet daarbij aansluiting vinden en zich vooral richten op het versterken van de plaatselijke sociale dynamiek.”*⁴² Hieruit blijkt dat sinds de jaren negentig participatie steeds belangrijker werd voor 11.11.11.. Het was geen nieuw idee, maar het kwam meer en meer op de voorgrond. Het was voor het NCOS vanzelfsprekend dat de logica van de armen, rekening hield met de sociale, economische, politieke en culturele context waarbinnen de ontwikkeling zich moest voltrekken.⁴³

Uit bovenstaande citaten blijkt eveneens dat het woord ‘armoede’ steeds vaker werd gehanteerd. De ‘ontwikkelingslanden’ uit de jaren zeventig en tachtig maakten sindsdien steeds meer plaats voor de ‘armste landen’.

In de jaren negentig werd door het NCOS naast armoede ook de kloof tussen rijk en arm steeds vaker op de voorgrond geplaatst. Het NCOS zag deze kloof steeds groter worden.⁴⁴ Armoede werd echter nooit geïncorporeerd zonder rijkdom erbij te betrekken. *“De weelde van de rijken is niet los te zien van de enorme armoede.”*⁴⁵ Het Centrum kaartte heel sterk de ongelijke verdeling van rijkdom en macht aan. Zowel armoede als extreme rijkdom zag 11.11.11. als een probleem. *“De enorme verschillen tussen arm en rijk, de overlevingsstrijd van mensen onder de armoedegrens tegenover de comfortabele tot decadente luxe van een rijke toplaag, zijn onaanvaardbaar.”*⁴⁶ In haar Actieboek uit 1999 schreef het NCOS zelfs een handleiding voor onfatsoenlijke rijkdom. Deze handleiding was een pleidooi voor de afschaffing van de schuldenlast, voor een einde aan de onrechtvaardige handelsverhoudingen en een einde aan de enorme winsten van MNO's en aandeelhouders ten koste van de kleine man die de dupe is van de financiële crisissen. Deze ongelijke verdeling was steeds weer één van de thema's van de acties van 11.11.11..

⁴⁰ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.3.

⁴¹ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.4.

⁴² NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1992, p.10.

⁴³ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.5.

⁴⁴ NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 1 mei 1999, p.20.

⁴⁵ NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 1 mei 1999, p.22.

⁴⁶ NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 1 mei 1999, p.30.

Het begrip ‘herverdeling’ blijft ook nog in de jaren negentig en later opduiken in het discours van 11.11.11.. In 2000 werd de mars-‘tégen de armoede en voor herverdeling van rijkdom’ georganiseerd. Dit onder de slogan van “*Armoede oplossen door rijkdom aan te pakken.*”⁴⁷ Ook de campagne van 2001 rond de Tobin Taks⁴⁸ ging over herverdeling. Met deze herverdeling moet de kloof tussen arm en rijk worden aangepakt. De kloof tussen arm en rijk moet volgens de Koepel dringend worden aangepakt. Nog steeds ziet 11.11.11. een verband tussen alle problemen van de derde wereld. Zo is het vluchtelingenprobleem een gevolg van de steeds groeiende kloof “*Als het kapitaal niet naar de armen komt, komen de armen naar het kapitaal.*”⁴⁹ Oplossingen moeten op alle vlakken worden gezocht.

De afhankelijkheidspositie van het Zuiden was in de jaren negentig nog steeds één van de oorzaken die het NCOS naar voren schoof voor de onderontwikkeling en armoede. 11.11.11. meende dat de structurele aanpassingen van het IMF deze afhankelijkheid in de hand werken. Als oplossing hiervoor stelde de Koepel diversifiëren voor. Investeringsbanken konden volgens het NCOS hierin een belangrijke rol spelen. Doordat ze op het lokaal niveau mensen en middelen mobiliseren en tewerkstelling creëren, komt er een economische dynamiek op gang. De ontwikkeling hoorde volgens het NCOS met eigen middelen betaald te worden om zo een grotere onafhankelijkheid te garanderen.⁵⁰ Het NCOS legde dus een groot deel van de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling bij het Zuiden, maar zag in dat ontwikkeling onmogelijk was zonder financiële en politieke hulp vanuit het Noorden.⁵¹

⁴⁷ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.21

⁴⁸ Een belasting op financiële transacties. “Tobin Taks Nu!” is de slogan van de politieke campagne van 11.11.11. in 2001.

⁴⁹ VANDEPITTE (M.), “*De kloof tussen arm en rijk*”, 2002, p.12.

⁵⁰ NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 1990, p. 15.

⁵¹ NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 1990, p. 17.

2.4.2. *Het NCOS en politieke ontwikkeling van 1990 tot 2005*

Sinds 1990 hoefde het NCOS niet langer rekening te houden met het klimaat van de Koude Oorlog in haar beschrijving van de politieke macht. De val van de Muur en de gevolgen van het ‘annus mirabilis’ hadden hun effect op het ontwikkelingsdiscours van het NCOS. Hierdoor was het handvest van 1986 en haar vele verwijzingen naar het klimaat van de Koude Oorlog sterk gedateerd. Ondanks vele pogingen om deze aan te passen aan de situatie van de jaren negentig kwam er pas in 2004 een consensus voor een nieuw handvest. Hoewel de derdewereldlanden niet langer militair kamp hoorden te kiezen, bleef de internationale politieke druk zeer sterk. Voornamelijk via het verlenen van economische middelen speelde het Noorden politiek in op het Zuiden.

Niettegenstaande de steeds sterker wordende nadruk in de jaren 1990 op participatie en emancipatie van de bevolking, bleef het NCOS de klemtoon leggen op de grote rol die regeringen hoorden te spelen in de weg naar ontwikkeling. Opnieuw werden er taken beschreven voor de noordelijke en zuidelijke regeringen. In het Zuiden diende het bewind maatregelen te nemen om de diversifiëring van de economie te bevorderen. Het moest het land van de nodige infrastructuur voorzien en deze onderhouden. Het uitbouwen van een onderwijsnet was eveneens een taak van de staat.⁵² De zuidelijke regeringen hoorden ook beschermende maatregelen te treffen voor hun ontluikende economie.⁵³ Duurzame armoedebestrijding sloeg voor het NCOS eveneens op democratie en mensenrechten die enkel kunnen gedijen in een stabiel regime.⁵⁴ Van hun kant dienden de regeringen in het Noorden hun verantwoordelijkheid op te nemen en het Zuiden voornamelijk financieel te steunen en de marktstructuur te bevorderen.⁵⁵ Het innen van belastingen zag het NCOS als het geëigende instrument om aan herverdeling te doen.⁵⁶ Hiervoor is een sterke staat onmisbaar. De overheid moet dus zorgen voor de nodige herverdeling en de controle over kernsectoren van de economie stevig in handen houden. *“Essentiële diensten als water, onderwijs en gezondheidszorg zijn niet voor de markt.”*⁵⁷

⁵² NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 1990, p.14.

⁵³ NCOS, *Actieboek*, 1998, p.8.

⁵⁴ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1994, p.11.

⁵⁵ NCOS, *Actiedossier*, 1990, p.8.

⁵⁶ NCOS, *Actieboek*, 1998, p.17.

⁵⁷ 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 2004, p.4.

De politieke campagnes van het NCOS waren er sinds de jaren 1990 allen op gericht het Belgische en internationale handels- en politieke klimaat ‘vriendelijker’ te maken voor het Zuiden. De thema’s van de campagnes waren gericht op politieke verandering, zodat het Zuiden meer rechten zou verwerven in de internationale politiek en de internationale handel. De schuldenlast werd in 1992 aangeklaagd, de campagne van 1993 en 1994 ging over voedselzekerheid, arbeidsvoorwaarden waren dan weer het thema voor 1996, in 1999 ging het over de kloof tussen arm en rijk, in 2000 riep de Koepel op tot een wereldwijde mars tegen armoede en geweld, 2001 kende de campagne rond de Tobin Taks, de kloof werd in 2002 onder vuur genomen, de twee volgende jaren ging de campagne rond de GATS⁵⁸ en sinds 2005 handelt de jaarlijkse campagne over de MDG’s. Het NCOS hoopte met haar vele campagnes de overheid opnieuw een stevig kader te geven.⁵⁹ Het Centrum klaagde voornamelijk het IMF en de Wereldbank aan voor het opleggen van de vrije markt en privatisering. Ze dwongen de staten om staatsbedrijven en diensten te verkopen in ruil voor schuldkwijtschelding. Hierdoor werd de staat sterk uitgehold.⁶⁰ Het NCOS legde heel sterk de nadruk op de noodzaak van een sterke regering om tot ontwikkeling te komen. Ontwikkeling hoorde van onderuit te komen, maar kon niet functioneren zonder beschermende en motiverende maatregelen van bovenaf.

⁵⁸ General Agreement on Trade in Services.

⁵⁹ NCOS, *Actieboek*, 1998, p.21.

⁶⁰ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1994, p.20.

2.4.3. Economische ontwikkeling voor het NCOS in de jaren tussen 1990 en 2005

Zoals hierboven gezien, was volgens het NCOS het Noorden grotendeels verantwoordelijk voor de armoede en onderontwikkeling van het Zuiden. De slechte ruilvoeten, de hoge schuldenlast en de vele opgelegde beperkingen in de handel zorgde ervoor dat de arme landen geen kansen kregen zich te ontwikkelen. Dit zijn dus allemaal economische oorzaken die het Zuiden belemmeren om uit de armoede te komen en zich te ontwikkelen. Economische ontwikkeling was in de jaren negentig dan ook zeer belangrijk. Als de economie geen kans kreeg, kon je met inspanningen van onderuit alleen, niet aan de armoede ontsnappen.

Het NCOS zag de MNO's als grote economische boosdoeners in het Zuiden. Voor het Centrum moest men de internationale handel en economie sterker sturen via de internationale politiek. Het benadrukte de nood om de MNO's, waarvan de jaarwinsten vaak groter zijn dan het BNP van de landen waarin zij werken, aan banden te leggen.⁶¹ Het NCOS zag de markttoegang als één van de meest essentiële voorwaarden om het Zuiden op een aanvaardbaar economisch peil te brengen. Hier botsten de landen echter op een bijzonder machtige coalitie van noordelijke regeringen en MNO's.⁶² Vele internationale handelsafspraken hadden volgens het NCOS nefaste economische gevolgen voor het Zuiden. De ongelijkheid werd volgens 11.11.11. mede veroorzaakt door de economische globalisering.⁶³ *“Ons economisch systeem veroordeelt in de realiteit honderden miljoen mensen tot een uitzichtloos bestaan.”*⁶⁴ De voedselhulp, alias voedseldumping, ondermijnde heel sterk de eigen voedselproductie.⁶⁵ 11.11.11. meende dat ontwikkelingshulp vaak een remedie was, maar vaak ook deel van het probleem kon uitmaken.⁶⁶

Het NCOS erkende echter wel dat markimpulsen en privé-bedrijven kunnen bijdragen tot economische groei en ontwikkeling, maar dat ze zich dan wel moeten inpassen in ontwikkelingsdoelstellingen en –plannen die door de overheid en de bevolking werden uitgetekend.⁶⁷

Projecten moesten voor 11.11.11. al van bij hun aanvang oog hebben voor rentabiliteit en economische leefbaarheid, naast de sociale doelstelling met alternatieve vormen van

⁶¹ NCOS, *Actieboek*, 1996, p.21.

⁶² NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 1990, p.16.

⁶³ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.6.

⁶⁴ VANDEPITTE (M.), *“De kloof tussen arm en rijk”*, 2002, p.6.

⁶⁵ NCOS, *Krachtvoer voor politieke actie: Campagne voedselveiligheid 1993-1994 Deel I*, 1993, p.20.

⁶⁶ VANDEPITTE (M.), *“De kloof tussen arm en rijk”*, 2002, p.8.

⁶⁷ 11.11.11., *“Het Handvest van 11.11.11.”*, 5 oktober 2004, p.4.

ondersteuning.⁶⁸ Bij de diversifiëring van de economie mag men echter ook niet uit het oog verliezen dat de bevolking van die landen er uiteindelijk beter van moet worden.⁶⁹ In haar Handvest uit 2004 schreef 11.11.11. dat de economie moet worden gedemocratiseerd en ten dienste worden gesteld van de mens.⁷⁰

⁶⁸ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.6.

⁶⁹ NCOS, “Toelichting bij het politieke actieluik”, *Werkboek* 1990, p.9.

⁷⁰ 11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, 5 oktober 2004, p.4.

2.4.4. *De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS sinds 1990 tot 2005*

In de jaren negentig kreeg de vrouw een steeds dominantere positie in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS. De arme boeren waren van het toneel verdwenen als toonbeeld van armoede en waren vervangen door de arme vrouw, moeder, echtgenote die onder de armen de grootste last van de economische crisissen moet dragen. Het NCOS merkte in haar dossiers uit de jaren '90 op dat als er moest worden bezuinigd op gezondheidszorg, onderwijs en andere sociale diensten, het takenpakket van de vrouwen steeds zwaarder werd belast door tijdsdruk en gebrek aan middelen. Hierdoor werden ze gedwongen om bijkomend werk te zoeken en steeds meer verantwoordelijkheid op zich te nemen.⁷¹ Het NCOS wou de achterstand die de vrouw heeft, verkleinen. *“Vrouwen spelen een grote rol in het ontwikkelingsproces, maar hebben achterstand in reële ontwikkelingskansen en krijgen minder toegang tot hulpbronnen.”*⁷² De ongelijkheid tussen man en vrouw noemt 11.11.11. ‘de kloof binnen de kloof’⁷³.

Aan de ene kant wou het NCOS zich in de jaren negentig afzetten van de dominante beeldvorming rond vrouwen in het Zuiden. Die over het algemeen nogal triest en zwaar op de hand was. Vrouwen werden afgeschilderd als slachtoffers van hun gezin en hun samenleving. Het NCOS wou tonen dat vrouwen, ondanks het feit dat ze bijna de volledige verantwoordelijkheid dragen van de in de reproductieve sfeer verrichtte arbeid, ook nog een zeer belangrijke rol speelden in de informele sector en in de productieve en sociale sfeer.⁷⁴ Deze vrouwen bleven niet bij de pakken zitten.

Aan de andere kant was 11.11.11. er ook van overtuigd dat vrouwen het zwaarst lijdten onder de armoede. *“Vrouwen zijn de armsten onder de armen.”*⁷⁵ Ze moesten voor alles instaan en door de ingevoerde Structurele Aanpassingsprogramma's⁷⁶ werd de economische druk op hen

⁷¹ NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 1990, p.8.

⁷² NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.6.

⁷³ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.23.

⁷⁴ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1992, p.13.

⁷⁵ 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 2004, p.37.

⁷⁶ Afgekort SAP's. Deze Structurele Aanpassing was de basisidee van de ontwikkelingssamenwerking in het Derde Ontwikkelingsdecennium. Het zijn hervormingsmaatregelen om de economische groei te kunnen herstellen. Ze houden vrije handel, verlaging van invoertarieven, steun aan export, afschaffing van protectionisme en snoeien in overheidsuitgaven in. Het IMF en de Wereldbank maken deze aanpassingen tot voorwaarden om hulp te geven aan landen. De lasten van de crisis worden door deze aanpassingsprogramma's afgewenteld op de armere bevolkingsgroepen. (PEETERS (A.F.) en SMETS (J.), 1990, p.33 en MEILINCK (H.) “Armoedebestrijding hoeft de rijke landen weinig te kosten.” in: *Internationale Spectator*, 2006, p.101.).

steeds harder.⁷⁷ *“De schuldenlast en de SAP’s van het IMF hebben zeer negatieve gevolgen gehad op de menselijke ontwikkeling in de armste landen. Ze leidden tot ontmanteling van de basis van de sociale structuren, zoals gezondheidszorg en onderwijs. Dit treft op de eerste plaats vrouwen.”*⁷⁸ Het NCOS zag ook in dat vele vrouwen onzichtbare arbeid verrichtten en hierdoor minder eigendom, opleidingen en krediet verkregen. Hun werk werd sterk ondergewaardeerd.⁷⁹ 11.11.11. stelde in 2000 dat als de overheid faalt in het verlenen van diensten, het meestal de vrouwen zijn die deze overnemen. Het falen van de staat heeft dus opnieuw een zwaardere impact op vrouwen dan op mannen.⁸⁰

Vanaf 1996 begon het NCOS met een nieuwe campagne, namelijk de “Zij aan Zij: campagne rond vrouwensolidariteit”. Het Centrum ging ervan uit dat initiatieven specifiek voor vrouwen veel betere resultaten zouden opleveren. Deze initiatieven zijn voornamelijk gericht op meer toegang voor vrouwen en meisjes tot onderwijs en vorming, het beschikbaar stellen van kredieten voor vrouwen en het toegankelijk maken van technologie. Investeren in vrouwenontwikkeling beschrijft 11.11.11. als rechtvaardig (*“vrouwen worden in de derde wereld dubbel gediscrimineerd”*), efficiënt (*“via het sneeuwbaaleffect dat vrouwen teweeg brengen wordt de hele samenleving er beter van”*) en als structureel en duurzaam (*“armoede enkel aangepakt als vrouwen toegang krijgen tot onderwijs”*). Voor 11.11.11. is de vrouw de motor van de maatschappij en kan de hele samenleving ervan profiteren als zij meer stem krijgt.⁸¹ Dit omdat vrouwen zouden getuigen van een grotere verantwoordelijkheidszin en zich inzetten voor hun kinderen en de gehele familie. Het Centrum had echter al tien jaar een afdeling ‘vrouwenwerking’. De campagne ‘Zij aan Zij’ kwam er volgens de organisatie pas in 1996 omdat de *“publieke opinie nu voldoende gevoelig was voor het thema”*.⁸²

De globalisering van de economie zag het NCOS als nefast voor de situatie van de vrouw. Deze globalisering deed de vraag naar goedkope, dus vrouwelijke, arbeid stijgen. Hierdoor kwamen er veel nieuwe arbeidsplaatsen voor vrouwen in de formele sector en in onderaannemingen. De vrouwen werden gedwongen om tegen eender welke prijs eender

⁷⁷ NCOS, “Vierkant voor Afrika”, *Actieboek*, 1995, p.10.

⁷⁸ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.26.

⁷⁹ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1993: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, mei 1993, p.8. en NCOS, “Vierkant voor Afrika”, *Actieboek*, 1995, p.9.

⁸⁰ 11.11.11., “‘De wereld is niet te koop’ GATS en water”, *Politiek dossier*, 2003, p.11.

⁸¹ www.11.be Steun ‘Zij aan Zij’. (5 december 2006).

⁸² NCOS, *Actieboek*, 1996, p.107.

welke arbeid te verrichtten. Deze flexibilisering van de arbeid werkte volgens het NCOS een feminisering van de armoede in de hand.⁸³

De oplossing die het NCOS in de jaren '90 bracht voor deze feminisering van de armoede was opnieuw het aanwakken van tegenmacht. Natuurlijk moet deze er komen met de hulp van de vrouwen zelf. *“Vrouwen zijn het beu op slachtoffer te zijn van een systeem, dat alleen aan winst denkt en grote bevolkingsgroepen achterstelt”*.⁸⁴ 11.11.11. eiste juridische en maatschappelijke gelijkstelling van vrouwen, onderwijs voor vrouwen, krediet voor vrouwen en technologie om vrouwen tijd helpen te besparen in het huishoudelijke werk.⁸⁵ *“Vrouwen worden vaak nogal eens gezien als hefboom tot ontwikkeling van een gemeenschap. Vaak zijn ze dat ook. Maar wij willen ons verzetten tegen een visie die het steunen van vrouwen louter in functie ziet van ontwikkeling van hun gemeenschap. Vrouwen hebben immers op zich recht op een evenwaardig aandeel in het ontwikkelingsproces, op gelijke kansen, en een gelijkwaardige participatie.”*⁸⁶ De Koepel vond het ook noodzakelijk om een arbeidsherverdeling tussen vrouwen en mannen door te voeren.

Voor de oplossing van het ontwikkelingsprobleem en de armoede moet volgens 11.11.11. steeds rekening gehouden worden met 'gender'.⁸⁷ *“Je kan armoede niet aanpakken zonder genderspecifieke analyses en zonder remedies die uitgaan van de specifieke rol die vrouwen spelen in de armoedebestrijding.”*⁸⁸ In 'Gender in de praktijk' benadrukt 11.11.11. dat evenwichtigere genderrelaties een cruciale factor zijn in het verwezenlijken van duurzame ontwikkeling en het vergroten van gelijkwaardigheid in samenlevingen. Ook leidden gelijke genderrelaties tot kwalitatief betere en meer duurzame veranderingsprocessen en – resultaten.⁸⁹

⁸³ NCOS, “Werk aan de winkel”, *Actieboek Deel 2*, 1997, p.32.

⁸⁴ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.28.

⁸⁵ NCOS, *Actieboek*, 1996, p.108.

⁸⁶ NCOS-VROUWENGROEP, *Gender in de praktijk*, 1998, p.4.

⁸⁷ “Met gender bedoelen we de socio-culturele invulling van man zijn en vrouw zijn. Niet de biologische verschillen, maar de verschillen die door de maatschappij bepaald worden: het werk dat mannen en vrouwen doen, de verdeling van de taken in het huishouden, de rollen die ze opnemen, het gedrag dat van hen verwacht wordt.” Uit: NCOS-VROUWENGROEP, *Gender in de praktijk*, 1998, p.4.

⁸⁸ DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 2005, p.5.

⁸⁹ NCOS-VROUWENGROEP, *Gender in de praktijk*, 1998, p.112.

2.4.5. Culturele en sociale ontwikkeling in de jaren negentig tot 2005

De culturele dimensie van ontwikkeling werd sinds de jaren negentig minder dominant in het discours van het NCOS als vroeger. De ideeën van selfreliance en participatie zijn wel gericht op de individuele personen of groepen en houden dus indirect rekening met de culturele achtergrond.

De gehele ontwikkelingsvisie van het NCOS was nog steeds sterk gericht op de mensen. Alle vormen van ontwikkeling moesten ervoor zorgen dat de bevolking er uiteindelijk beter van werd.⁹⁰ 11.11.11. bleef ervan overtuigd dat ontwikkeling van de mensen zelf moest uitgaan. De Koepel begon in de jaren negentig haar eigen projecten meer en meer af te bouwen ten voordele van het geven van logistieke en financiële steun aan initiatieven van lokale ngo's. Het partnerschap wordt belangrijker. Op lokaal niveau mensen en middelen kunnen mobiliseren, was voor 11.11.11. zeer belangrijk. Zo moesten er tewerkstelling en een economische dynamiek worden gecreëerd in de hoop met eigen middelen ontwikkeling te brengen. Het mobiliseren van geld en middelen op plaatselijk vlak zou individuele families volgens het NCOS een grotere bestaanszekerheid geven.⁹¹

Voor het NCOS bleef ontwikkeling cultuurspecifiek. Culturele verscheidenheid beschreef 11.11.11. in haar handvest als een troef en niet een handicap.⁹² De inspanning tot ontwikkeling moest uitgaan van de plaatselijke sociale dynamiek. De taak van de ontwikkelingssamenwerking bestond er voor het Centrum in deze dynamiek te ondersteunen.⁹³ Het NCOS legde heel sterk de nadruk op het belang van zelforganisatie. Het Zuiden was '*geen willoos slachtoffer*'.⁹⁴ Hiervoor benadrukte het NCOS ook het recht op arbeid, wat op zijn beurt een voorwaarde tot ontwikkeling is.⁹⁵

Het ecologische aspect van ontwikkeling begon in de jaren negentig steeds meer aan belang te winnen bij 11.11.11.. De idee rond duurzame ontwikkeling had ook sterk betrekking op de sociale en culturele eigenheid van de mensen in de ontwikkelingslanden. "*Duurzame*

⁹⁰ NCOS, "Toelichting bij het politieke actieluik", *Werkboek 11.11.11.*, 1990, p.9.

⁹¹ NCOS, "Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema", *NCOS-dossier*, 1990, p.15.

⁹² 11.11.11., "*Het Handvest van 11.11.11.*", 5 oktober 2004, p.3.

⁹³ NCOS, *De Wereld Morgen*, "Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant", extra editie, juni 1992, p.10.

⁹⁴ NCOS, "Vierkant voor Afrika", *Actieboek*, 1995, p.6.

⁹⁵ NCOS, *Actieboek*, 1998, p.6.

*ontwikkeling is het voldoen van de menselijke behoeften. Duurzame ontwikkeling is eigen ontwikkeling in eigen handen. Duurzame ontwikkeling is leven in harmonie met de omgeving. Duurzame ontwikkeling is ook denken aan volgende generaties.”*⁹⁶

⁹⁶ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1992, p.26.

2.5. De grote trends en evoluties in het ontwikkelingsdenken van het NCOS/11.11.11. sinds 1970 tot 2005

Hierboven werden de belangrijke thema's en trends van de ontwikkelingsvisie en het discours van het NCOS, later 11.11.11., per periode besproken. Dit gebeurde aan de hand van het bronnenmateriaal dat voorhanden was in het informatiecentrum Docent. In dit deel van het tweede hoofdstuk, ga ik op zoek naar de grote trends en evoluties binnen het ontwikkelingsdenken van het NCOS. Nu de drie periodes afzonderlijk zijn doorgenomen, kunnen deze naast elkaar worden gelegd en met elkaar worden vergeleken.

Hier volg ik opnieuw dezelfde indeling als voor de bespreking van de drie tijdvakken. Ten eerste onderzoek ik of de definitie van ontwikkeling is veranderd, welke verschillen er doorheen de tijd optraden bij de oorzaken en gevolgen. In dit zelfde deel bekijk ik tot slot of de slachtoffers van de onderontwikkeling in 1970 dezelfde zijn als in 2005. In het tweede onderdeel kijk ik of er in de loop van de onderzochte 35 jaar een evolutie is opgetreden in de invulling van politieke ontwikkeling. Vervolgens wordt de evolutie van 'economische ontwikkeling' beschreven. Het vierde deel gaat over de evolutie van de rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours en tot slot wordt de invulling van culturele en sociale ontwikkeling bekeken.

2.5.1. *Evoluties in de definities, oorzaken, gevolgen en slachtoffers van de onderontwikkeling*

Ontwikkeling is steeds een heel ruim begrip geweest voor het NCOS. Een begrip met vele vertakkingen. Het betrof zowel huisvesting, arbeid, energie- en voedselconsumptie, economische en politieke mogelijkheden, culturele ontplooiingskansen en nog veel meer. Telkens werden er zeer ruime definities gegeven die steeds benadrukten dat ontwikkeling meer was dan enkel economische ontwikkeling alleen. In de jaren zeventig en tachtig was het voor het NCOS behoorlijk eenvoudig om tot een consensus te komen tussen alle leden en deze in een goed gedocumenteerd en lijvig Handvest te gieten. Uit het aantal pagina's van het Handvest uit 2004¹ kan je al snel afleiden dat een interne consensus over wat ontwikkeling nu juist is, steeds moeilijker werd. De lange periode tussen de laatste twee Handvesten duidt eveneens op het lange proces om tot een voor iedereen aanvaardbare tekst te komen.

Ontwikkeling slaat voor het NCOS al altijd op de gehele mens en de globale menselijke ontplooiing. Het is dan ook logisch dat in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. onderontwikkeling al sinds de jaren '70 vele gezichten heeft. Honger, armoede, analfabetisme, slechte gezondheid, werkloosheid, migratie zijn allemaal uitingen van de onderontwikkeling. Al deze problemen kenden voor het NCOS een sterke interdependentie. Onderontwikkeling werd vaak omschreven als een onrecht. Beide termen worden als synoniem gebruikt. Ontwikkeling was een recht voor iedereen. Mary Wollstonecraft verwoorde deze idee zeer mooi: *"It is justice, not charity, that is wanting in the world."*²

In het ontwikkelingsdiscours van het NCOS is onderontwikkeling het kernprobleem, niet armoede. Het is wel zo dat in de jaren negentig armoede steeds vaker op de voorgrond komt als 'het probleem' van de derde wereld. Maar de termen worden niet als synoniem gezien. Met onderontwikkeling verwijst men naar het geheel van problemen in het Zuiden. Ook de term 'ontwikkelingslanden' uit de jaren tachtig en zeventig maken later steeds meer plaats voor 'arm(st)e landen'. De termen 'Derde Wereld' en 'derdewereldlanden' verdwenen sinds de jaren negentig uit het discours, ten voordele van het steeds dominanter wordende begrip 'het Zuiden'. In de jaren '90 kregen de termen ontwikkelingslanden en Derde Wereld een negatieve denigrerende connotatie. Het 'Zuiden' had een veel optimistischere klank en deze

¹ Het Handvest uit 2004 telt slechts 8 pagina's, terwijl de Handvesten uit 1972 en 1986, 32 respectievelijk 48 pagina's telden.

² Citaat van Mary Wollstonecraft, *A Vindication in the Rights of Woman*, 1792. uit: VAN DEN BERG (M.) en VAN OJIK (B.), *De goede bedoelingen voorbij. Ontwikkelingssamenwerking van de toekomst*, 1998, p.85.

wou het NCOS in haar discours naar voren brengen. Zoals J. Cottenie opmerkte zijn de ngo's steeds op zoek geweest naar een term om die landen aan te duiden waar ze actief zijn: "Van onderontwikkelde- over ontwikkelingslanden en Derde Wereld zijn we nu uiteindelijk in het Zuiden terecht gekomen."³ Nooit is het Zuiden gewillig slachtoffer geweest voor het NCOS. Het Centrum omarmde het feit dat armoede steeds een vorm van verzet uitlokte en z'n ontwikkelingsvisie start steeds met de dynamiek van de mensen uit het Zuiden.

Voor het NCOS was ontwikkeling steeds een holistisch fenomeen, het was een totaal fenomeen dat verandering hoorde te brengen op alle vlakken van de maatschappij. Zowel op economisch, cultureel, sociaal, politiek als commercieel vlak. Ontwikkeling is voor het NCOS steeds meer geweest dan armoedebestrijding of een minimum aan materiële welvaart. De organisatie streefde en streeft nog steeds naar een ruime invulling van de basisbehoeften. Het basisbehoeften model was in de jaren '70 en '80 zeer dominant bij het NCOS. In de loop van de jaren '90 legde het NCOS er steeds meer de nadruk op dat de mensen in het Zuiden hun eigen ontwikkelingsmodel moeten kiezen. Via lokale ngo's probeerde 11.11.11. naar 'de stem van de armen' te luisteren. Participatie was steeds een voorwaarde tot ontwikkeling geweest. De verantwoordelijkheid voor ontwikkeling legde het NCOS al sinds de jaren '70 bij de mensen zelf. Ontwikkeling was *ván* en *vóór* alle mensen. Gedurende de vijfendertig jaar dat hier bestudeerd werd, wou het NCOS steeds dat het ontwikkelingsinitiatief van onderuit kwam. Hoe men ontwikkeling invulde varieerde qua smaak, kleur en geur van land tot land. Selfreliance, waarin de mensen zelf hun ontwikkeling invullen en rekenen op de eigen mogelijkheden en middelen, was één van de sleutelwoorden in het discours van 11.11.11. uit de jaren '70 en '80. In de jaren '90 bleef men de idee van 'zelf werken aan ontwikkeling' trouw, maar de term 'selfreliance' maakte plaats voor 'emancipatie'. De nadruk kwam hiermee duidelijker op het individu te liggen, terwijl het bij selfreliance meer ging over ruimere lokale structuren.

Zoals hierboven reeds vermeld, veranderde de toon van het ontwikkelingsdiscours in de loop van de jaren tachtig. Hij werd steeds harder en directer. Het Centrum wou niet langer bij de pakken blijven zitten. Sinds de jaren tachtig zag het NCOS ontwikkeling als een proces dat afgedwongen hoorde te worden. Ontwikkeling werd gezien als een nooit uitgestreden strijd. Vanaf 1983 is het bouwen aan tegenmacht een fundamenteel onderdeel geworden van de

³ COTTENIE (J.), "Het NGO-zoeken in deze tijd", in: *Noord-Zuid Cahier*, juni 1990, p.20.

ontwikkelingsvisie van het Centrum. De brave eisen uit de jaren '70 worden daadkracht bijgezet. Het opbouwen van tegenmacht is sindsdien niet meer weg te denken uit het ontwikkelingsverhaal van 11.11.11.. De slagzin van de 11.11.11.-vrijwilligers '*jij vecht tegen onrecht*' is daar nog steeds een voorbeeld van. De jaren tachtig kenden ook de geboorte van de eerste echte politieke campagnes van het NCOS. De politieke strijd werd in de loop der jaren steeds belangrijker.

In de jaren zeventig en tachtig focusten de ontwikkelingsprojecten zich voornamelijk op de arme boerenbevolking uit het Zuiden. Deze werden vooral in de jaren zeventig gezien als 'de armsten onder de armen'. Vanaf de jaren '80 komen vrouwen steeds vaker op de voorgrond, dit is in de eerste plaats omdat zij volgens het Centrum het meeste werk verzetten in de voedselverwerking en -productie. Tegen het midden van de jaren negentig zijn vrouwen 'de armsten onder de armen' en richt het Centrum zijn meeste projecten op deze subcategorie.

Naast de sterke interdependentie tussen alle ontwikkelingsproblemen van het Zuiden merkte 11.11.11. eveneens een zeer sterke onderlinge afhankelijkheid op tussen alle landen in de wereld. Al sinds het begin konden de ontwikkelde en ontwikkelingslanden niet los van elkaar worden gezien. De steeds verdergaande globalisering werkte deze interdependentie nog verder in de hand. Problemen in de arme landen konden volgens het Centrum ook bij ons zware gevolgen hebben. 11.11.11. wees er, vooral in de jaren zeventig, op dat de onopgeloste armoede in het Zuiden voor gevaren kan zorgen in het Noorden. Dit had uiteraard gevolgen voor de manier waarop de oorzaken en oplossingen van de onderontwikkeling werden bekeken.

Doorheen de gehele onderzochte periode benadrukte het Centrum de structurele oorzaken die aan de basis lagen van de onderontwikkeling. In de jaren '70 schreef het NCOS over de scheefgetrokken verdeling, die resulteerde in ongelijkheden op commercieel, economisch, politiek, cultureel, sociaal en militair vlak. Deze ongelijkheid die zich op alle niveaus van de samenleving laat voelen, wordt nog steeds geproblematiseerd door 11.11.11.. MNO's zijn doorheen het gehele discours van het NCOS één van de grote schuldenaren aan de onderontwikkeling van de derde wereld. Hun controle op de export en hun ongebreidelde macht werd in de jaren '70 evenveel aangekaard als nu. In de jaren zeventig eiste het Centrum al betere marktvoorwaarden voor de ontwikkelingslanden en hun producten. Voornamelijk de problemen van de grondstofafhankelijke landen werden door het NCOS aangekaard. Zij

waren afhankelijk van de internationale machtsstructuren en de noordelijke beslissingscentra. Doorheen de tijd werd handel steeds belangrijker in het discours van het NCOS. 11.11.11. ziet nog steeds een oplossing in (eerlijke) handel, waarmee de Derde Wereld een inkomen kan verdienen en geen aalmoes meer nodig heeft.

Het thema van de ongelijke machtsverdeling en de imperialistische blokken was tijdens de periode van de Koude Oorlog zeer dominant. Zelfs na de Val van de Muur bleef het NCOS wijzen op de gevaren van de machtige landen die hun politieke en militaire wil opdringen. Het arme Zuiden hoorde zich volgens het NCOS ook te hoeden voor de inschakeling in het economische systeem met haar ongelijke markttoegang. Het proberen ‘inhalen’ van het geïndustrialiseerde Noorden was voor het NCOS ook een oorzaak van de onderontwikkeling. Voornamelijk in de jaren zeventig bracht men dit naar voren als oorzaak van de verwaarlozing van de plattelandsontwikkeling. In de jaren '80 en steeds meer naar het einde van de eeuw toe, nam 11.11.11. de internationale instellingen (voornamelijk het IMF) op de korrel. Zij bewerkstelligden de ongelijke afhankelijkheid van het Zuiden. Door de inschakeling in hun systemen van SAP's en PRSP's⁴ werden de zuidelijke landen gedwongen om een extern model over te nemen. De privatisering en enorme schulden die dit met zich meebrachten werden door 11.11.11. met lede ogen aanzien.

Doorheen de onderzochte periode werd er door het NCOS van tijd tot tijd op gewezen dat enkele oorzaken van de onderontwikkeling toch ook in het Zuiden zelf te vinden waren. Zo stelde het Centrum in de jaren zeventig de corruptie van de derdewereldregeringen aan de tand naast de verkwistingen van de hulpbronnen aan bewapening en aan de lokale elites. In de jaren '90 toonde 11.11.11. het economische wanbeleid, de corruptie en slechte investeringen van de zuidelijke regeringen aan als lokale medeoorzaken van de onderontwikkeling. Deze gingen nog eens samen met binnenlandse repressie en regionale conflicten. Voor de strijdvaardige jaren tachtig is het moeilijker om lokale oorzaken te vinden. Enkel de corruptie van derdewereldregeringen werd toen naar voren gebracht.

Reeds vanaf midden jaren '80, maar vooral sinds de jaren '90 werden de hoofdoorzaken van de onderontwikkeling toegeschreven aan de bewuste kwade wil van de noordelijke landen en machtscentra (anti-ontwikkeling). De laatste twee decennia legde 11.11.11. zich dan ook

⁴ Structurele aanpassingsprogramma's en poverty reduction strategy papers.

steeds meer toe op politieke acties om de noordelijke machtscentra tot veranderingen aan te sporen.

In de jaren zeventig en voor het grootste deel van de jaren tachtig stelde het NCOS haar drie sleutels tot ontwikkeling voor als oplossing van de ontwikkelingsproblematiek. De selfreliance en plattelandsontwikkeling waren lokale oplossingen terwijl de NIEO een internationale uitweg uit de problemen bood. Zowel in het Noorden als in het Zuiden waren er structurele veranderingen nodig. De drie sleutels zijn in de jaren negentig verdwenen, maar hun inhoud blijft zeer sterk aanwezig in het discours. De thema's 'Meer en betere ontwikkelingshulp', 'afschaffing van de schuldenlast', 'eerlijke handel', 'politieke zelfbeschikking' en vele andere uit de periode '1990-2005' zaten ook al in de ideeën rond de NIEO vervat.

Sinds het midden van de jaren tachtig begon het NCOS systematisch politieke actie te voeren om te ijveren voor structurele politieke veranderingen. Het Centrum was, en is nog steeds, van mening dat er eerst politieke veranderingen moeten komen alvorens de onderontwikkeling werkelijk kan worden opgelost.

Omdat ontwikkeling voor 11.11.11. steeds cultuur gebonden was, was er niet slechts één correcte of mogelijke oplossing. Door ontwikkeling van onderuit te sturen waren er vele mogelijke antwoorden. Ontwikkeling hoorde steeds basisgericht te zijn. Het Centrum is er doorheen haar geschiedenis stellig van overtuigd gebleven dat enkel economische ontwikkeling niet genoeg is. Economische kansen zijn nodig en moeten worden afgedwongen, maar ze bieden geen eindoplossing.

Al sinds de jaren zeventig merkt het NCOS de noodzaak van herverdeling op. Toen werd de verhouding tussen arm en rijk zelfs het overkoepelende probleem van de onderontwikkeling genoemd. Zonder herverdeling kan er niets gedaan worden aan de ongelijke verdeling van kansen en inkomen. Dit thema wordt in bijna alle dossiers van 11.11.11. herhaald. Armoede bespreken is volgens het NCOS altijd onmogelijk geweest zonder ook over rijkdom te spreken. Zowel armoede als extreme rijkdom ziet het Centrum als een probleem. Het dichten van de kloof tussen arm en rijk is steeds een droom geweest. 11.11.11. ziet de kloof echter steeds groter worden.

De meest voor de hand liggende oplossing voor de onderontwikkeling, de ontwikkelingshulp werd door het NCOS sterk geproblematiseerd. In de jaren '70 schreef het Centrum dat hulp goed was om enkele gevolgen van onderontwikkeling aan te pakken, maar lag niet genoeg om de oorzaken ervan weg te werken. Vanaf de jaren '80 werd er geschreven dat hulp niet de oplossing was, maar dat er nood was aan politieke verandering, aldus het ontstaan van de politieke actie. Meer en betere ontwikkelingssamenwerking en het geven van een inkomen geen aalmoes (ontwikkeling, geen hulp) zijn twee van de vier stappen naar het Zuiden die in de jaren negentig hun intrede maken in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11.. De schandalen rond de Belgische ontwikkelingssamenwerking uit 1996 versterkten het NCOS in haar eis om de ontwikkelingssamenwerking te veranderen. Sinds de jaren negentig laat 11.11.11. haar partner ngo's in het Zuiden beslissen welke ontwikkelingsprojecten er nodig zijn. De nadruk komt steeds meer te liggen op ontwikkeling uit de eigen structuren, waarden en aspiraties.

2.5.2. *Het NCOS/11.11.11. en politieke ontwikkeling in 35 jaar werken rond ontwikkeling*

Politieke ontwikkeling is voor het NCOS steeds van cruciaal belang geweest om de Noord-Zuidproblemen aan te pakken. Het Centrum noemde in de jaren tachtig ontwikkeling een voornamelijk politiek probleem. Zoals we hierboven hebben gezien, gaat 11.11.11. dan ook op zoek naar politieke oplossingen voor het ontwikkelingsprobleem. In de jaren zeventig werd er reeds politieklobbywerk verricht, maar deze werd vanaf 1982 en vooral na 1984 omgevormd in structurele politieke campagnes met harde eisen voor de Belgische en internationale regeringen. De politieke campagne won steeds aan belang.

Op de weg naar ontwikkeling legde het NCOS een groot gewicht op de rol van de staat. Zowel in de ontwikkelde als in de ontwikkelingslanden had deze een aantal taken op zich te nemen. In de jaren '70 bestond de opdracht van de Zuidelijke erin om een interventionistische politiek te voeren en zich te richten op de herinvestering en herverdeling van de economische winsten. Tijdens de jaren '80 breidde deze rol zich verder uit. De regeringen moesten een beleid voeren dat gericht was op het invullen van de basisbehoeften van haar bevolking en het verlenen van hulp aan de armsten. De staat moest de economie diversifiëren en een sterk wettelijk kader uitbouwen die de herverdeling ten goede komt. Dit stevige kader voor de regeringen is voor het NCOS een noodzaak. "Staatsopbouw en conflictpreventie zijn inderdaad voorwaarden om tot de ontwikkeling van een land te komen."⁵ Onderwijs was een domein dat 11.11.11. steeds naar voren bracht als er over de rol van de staat werd gesproken. Elke staat moest zorgen voor een minimum verlening van basisonderwijs.

11.11.11. zag en ziet nog steeds een grote verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling liggen bij de noordelijke staten. In de jaren zeventig was hun taak ervoor te zorgen dat alle staten soeverein waren en zelfbeschikkingsrecht kregen. Dit opdat alle landen gelijkwaardige partners zouden zijn. Het Noorden moest het Zuiden eveneens helpen om haar plannen van herverdeling door te voeren en diende meer te investeren in ontwikkelingssamenwerking. In de jaren tachtig legde het NCOS sterk de nadruk op de internationale druk op ontwikkelingslanden. De inschakeling in de sfeer van de Koude Oorlog belemmerde de feitelijke politieke onafhankelijkheid van vele staten. De buitenlandse inmenging in interne

⁵ Bogdan Vanden Berghe in: VAN DE VELDE (W.), "De mensen krijgen hun vissen niet verkocht.", in : *De TIJD* , 8 juni 2005. www.tijd.be

aangelegenheden moest geruild worden voor meer inspraak van het Zuiden in de internationale instellingen. De Zuidelijke regeringen dienden bijvoorbeeld meer inspraak te krijgen in de besteding van de ontwikkelingshulp. In de jaren negentig klaagde het Centrum de zware internationale politieke en economische druk op de Zuidelijke regeringen aan. 11.11.11. zag de nood aan een beter en vriendelijker internationaal handels- en politiekklimaat. De ondermijning van de staat door de hulpprogramma's van het IMF werden reeds in de jaren tachtig aangeklaagd. Door hun nadruk op privatisering holden zij de zuidelijke staten uit. Het NCOS meende echter dat de regeringen de economische kernsectoren stevig in handen hoorden te houden.

2.5.3. *De invulling van economische ontwikkeling bij 11.11.11. en haar evolutie doorheen de jaren*

In haar lange geschiedenis heeft het NCOS economische ontwikkeling nooit gezien als de oplossing van de onderontwikkeling.⁶ Ontwikkeling is voor 11.11.11. meer dan economische groei. Al in de jaren zeventig was het voor het Centrum duidelijk dat economische groei en een stijging van het BNP niet automatisch leidden naar een daling van de armoede en werkloosheid. Positieve BNP cijfers kunnen negatieve evoluties in menselijke ontwikkeling verbergen. In de jaren zeventig wou men geen economische ontwikkeling, maar een ontwikkeling van de mens. De economie moest in de jaren zeventig totaal gericht worden op de eigen nationale behoeften. De gerichtheid op de export moest sterk worden afgebouwd. De markt werd als grote boosdoener gezien en bood volgens het Centrum geen oplossing voor de slechte verdeling van producten. Later begon het NCOS de mogelijkheden van de markt anders te bekijken. Vanaf de jaren negentig stelde het Centrum dat de markt wel mogelijkheden tot ontwikkeling kon brengen, als deze sterk door de overheid wordt gecontroleerd en gestuurd. Markttoegang, met eerlijke prijzen en betere handelsovereenkomsten voor het Zuiden begon een belangrijk strijdpunt te worden.

Op economisch vlak wordt het Zuiden veel te hard tegengewerkt door het Noorden. Zo strijdt 11.11.11. tegen de lage grondstofprijzen, de slechte ruilvoeten, de hoge schulden, de ongelijke toegang tot de markt en veel andere economische oorzaken van de onderontwikkeling. De armste landen hebben het zwaarst te lijden onder elke economische crisis. Tijdens de economische crisis van de jaren tachtig waren het volgens het NCOS voornamelijk de grondstofafhankelijke ontwikkelingslanden die het het zwaarst te verduren kregen. De derde wereld werd in de jaren tachtig gezien als het slachtoffer van de economische globalisering met haar stijgende exportprijzen en slechte ruilvoeten.

De multinationale ondernemingen werden al in de jaren '70 genoemd als boosdoeners voor de economische ontwikkeling. Als protagonisten van de vrije markt en de export betekenden ze niets dan slecht nieuws. In de jaren tachtig werd voornamelijk gewezen op de uitholling van de staat waarvoor MNO's, door het IMF opgedrongen, verantwoordelijk waren. Zij namen vele economische middelen en macht over van de staat. Vanaf de jaren negentig wordt er op

⁶ In de jaren zeventig werd economische ontwikkeling zelf niet gezien als 'een' oplossing.

een iets andere manier gekeken naar de vrije markt en de grote privé-bedrijven. De ongebreidelde macht van de MNO's wordt nog steeds bekritiseerd, maar vanaf de jaren negentig meent 11.11.11. dat privé-bedrijven wel kunnen bijdragen tot economische groei en zo ook tot ontwikkeling. De markt en de privé-bedrijven horen zich dan wel te houden aan de internationale afspraken en zich in te passen in de ontwikkelingsdoelen en –plannen van de overheid en de bevolking.

2.5.4. *De ontwikkeling van een specifieke rol voor de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS/11.11.11.*

De rol van de vrouw heeft een enorme evolutie doorgemaakt in het discours van 11.11.11.. Tijdens de jaren zeventig en ook nog in de jaren tachtig werd de vrouw ‘slechts’ gezien als vijftig procent van de armen. Ze werd niet afzonderlijk vernoemd en maakte gewoon deel uit van de arme bevolking naast de man. Er werd wel gesproken over de nood aan emancipatie van de vrouw waardoor zij politiek en economisch evenwaardig zou worden. De vrouwen hadden recht op stemrecht en een gelijke behandeling aan de mannen.

Vanaf het midden van de jaren tachtig kwam de vrouw meer en meer op de voorgrond te staan. Er wordt gewezen op het belang van vrouwen in projecten, de invloed van technologie op vrouwen en de organisatie van vrouwen in de Derde Wereld.⁷ Het NCOS stond stil bij de enorme economische rol van de vrouw zowel in de landbouw, de verzorgingssector en de industrie. Deze rol werd te veel onderschat. Binnen het NCOS kwam er een vrouwenwerkgroep⁸ die zich moest bezighouden met de specifieke noden van de vrouwen in de ontwikkelingslanden. 11.11.11. begon te ijveren voor meer op vrouwen gerichte ontwikkelingssamenwerking omdat zij het meeste werk verrichten en door culturele taboes vaak werden ondergewaardeerd.

In de jaren negentig evolueerde het ontwikkelingsdiscours van het NCOS rond de rol en positie van de vrouw radicaal. Steeds vaker werd de vrouw beschreven als het slachtoffer van de onderontwikkeling, de drager van de zwaarste last. Het was de vrouw die het hardste leed onder de uitholling van de staat en de globalisering en het was zij die steeds meer taken op zich moest nemen. De ongelijke verdeling van kansen tussen mannen en vrouwen deed 11.11.11. spreken over de ‘kloof binnen de kloof’. Vrouwen waren nog armer en werden nog meer onderdrukt. Omdat vrouwen het grootste slachtoffer waren, meende het NCOS ook dat zij het meeste ‘hulp’ dienden te krijgen. De ontwikkelingssamenwerking hoorde in al haar projecten rekening te houden met ‘gender’, een term die nu niet meer weg te denken is uit het ontwikkelingsdiscours. In 1996 startte 11.11.11. een specifiek op vrouwen gerichte campagne

⁷ ANDERSSON (C.) UYTENHOVE (I.) en VAN DER VEKEN (M.), “Vrouwen in de ontwikkeling (VIO) binnen de NGO-wereld”, in: *Noord-Zuid Cahier*, juni 1990, p.32.

⁸ De NCOS-vrouwengroep werd opgericht in 1985 na het einde van het eerste Decennium van de Vrouw. (ANDERSSON e.a., “Vrouwen in ontwikkeling binnen de NGO-wereld”, in: *Noord-Zuid Cahier*, juni 1990, p.32.)

‘Zij aan Zij’. Investerings in vrouwenontwikkeling zouden volgens het NCOS meer vruchten afwerpen omdat vrouwen de motor zijn van de maatschappij en hun opbrengsten steeds nuttig zouden herinvesteren in de samenleving.

2.5.5. De plaats die culturele en sociale ontwikkeling innamen in 35 jaar ontwikkelingsdenken

Cultuur is steeds een bepalende factor geweest in de visie van het NCOS op ontwikkeling. 11.11.11. ondersteunde steeds een ontwikkeling van onderuit die rekening houdt met de eigen culturele en natuurlijke mogelijkheden en rijkdommen. De mens stond steeds centraal in het ontwikkelingsverhaal. Hierbij legde het NCOS heel sterk de nadruk op eigen initiatieven en eigen verantwoordelijkheid. Deze idee van participatie zorgt ervoor dat de ontwikkeling past in de culturele en sociale sfeer.

In de jaren zeventig en tachtig was de nadruk op het belang van cultuur uitdrukkelijker aanwezig dan later. Er werd gewaarschuwd voor het gevaar van culturele gelijkschakeling en cultuur werd gezien als deel van de oplossing voor de onderontwikkeling. In de jaren negentig is de angst voor cultureel imperialisme zo goed als verdwenen, maar blijft men culturele verscheidenheid als een troef ervaren. Culturele invloeden zijn belangrijk en ontwikkeling moet uitgaan van de sociale dynamiek van de gemeenschap. De taak van de ontwikkelingssamenwerking bestond er voor het NCOS niet in om het pad naar ontwikkeling te tekenen. Ze moest de mensen kansen bieden om zelf een weg uit te zetten en zelf hun ontwikkeling na te streven. Sociale verandering kon er enkel komen vanuit de lokale dynamiek en hieraan diende men hulp te verlenen.

Vanaf de jaren tachtig, maar steeds meer naar het einde van de eeuw toe, werd er ook aandacht geschonken aan de duurzaamheid van ontwikkeling. De ecologische aspecten van ontwikkeling werden steeds meer benadrukt en hangen volgens 11.11.11. heel sterk samen met de culturele eigenheid. Duurzame ontwikkeling is nu één van de dominante thema's in het ontwikkelingsdiscours.

2.6. Besluit

In dit hoofdstuk ben ik op zoek gegaan naar de evoluties in het ontwikkelingsdiscours van het NCOS. De vele verschillende soorten bronnen en teksten die voor dit onderzoek hebben gediend, hebben mijn relaas nooit in problemen gebracht. Het discours van het NCOS kwam steeds duidelijker naar voren. De evoluties die de organisatie in de onderzochte periode doormaakte, hebben uiteraard hun invloed gehad op het discours dat men bracht. De grootste verandering bij het NCOS is natuurlijk de opkomst van de politieke campagne. Het discours van het Centrum werd vanaf het midden van de jaren tachtig, steeds meer op de politiek gericht. Politieke verandering werd stilaan de hoofdprioriteit. Het huidige discours van 11.11.11. is veel sterker gericht op educatie en politieke bewustwording dan op de ontwikkelingsprojecten zoals in de jaren zeventig het geval was. Steeds bekeek de koepel de problemen van het Zuiden als de gevolgen van structurele oorzaken die voornamelijk in het Noorden te vinden waren. 11.11.11. is van mening dat men hier een mentaliteitsverandering moet teweeg brengen, alvorens men de problemen van het Zuiden kan oplossen.

Ontwikkeling en onderontwikkeling zijn voor het NCOS steeds zeer ruime begrippen geweest. Ze hadden invloed op alle niveaus en aspecten van de samenleving. Ontwikkelingsprojecten moesten steeds gericht zijn op menselijke ontwikkeling en rekening houden met de beperkingen en mogelijkheden van de samenleving. Zonder structurele politieke veranderingen was een oplossing van de onderontwikkeling niet mogelijk. Op inhoudelijk vlak is de definitie van ontwikkeling die het NCOS hanteert weinig tot bijna niets veranderd over de loop van deze vijfendertig jaar. Ontwikkeling moet van onderuitkomen en verankerd zijn in de lokale cultuur en tradities. Selfreliance is het middel tot ontwikkeling. 11.11.11. staat voor een totale, holistische ontwikkeling, waarvoor er nood is aan verandering op alle vlakken van de samenleving. Enkel economische ontwikkeling en groei is niet genoeg. Alle landen van de wereld zijn hierbij met elkaar verbonden en dankzij de interdependentie zou iedereen baten bij een oplossing van de onderontwikkeling. Armoede uit het Zuiden heeft ook invloed op het leven in het Noorden.

Vanaf de jaren tachtig staat ontwikkeling voor het NCOS synoniem voor ontvoogding. De opbouw van tegenmacht is voor 11.11.11. uiterst belangrijk in het ontwikkelingsproces. 11.11.11. wil haar krachten bundelen om het onrecht weg te werken en dit doet ze via beleidsbeïnvloeding.

De grootste verandering die er in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. is opgetreden over deze 35 jaar is de groeiende belangstelling voor de vrouw in ontwikkelingslanden. De feminisering van de armoede wordt vanaf de jaren negentig en vooral naar het einde van de eeuw steeds meer besproken. Vrouwen zijn het grootste slachtoffer van de onderontwikkeling en moeten het meeste werk verzetten. Ontwikkelingssamenwerking moet in haar projecten meer oog hebben voor het lot van de vrouw. Deze projecten zouden volgens 11.11.11. ook de meeste vruchten afwerpen omdat vrouwenontwikkeling de hele samenleving ten goede komt. Vrouwen zijn onbaatzuchtig en stellen zich ten dienste van de kinderen en hulpbehoevenden van de maatschappij.

De nadruk op duurzame ontwikkeling is over de loop van de jaren steeds gegroeid. In de jaren zeventig diende ontwikkeling enkel rekening te houden met de culturele en natuurlijke beperkingen, maar legde men nog niet de nadruk op duurzaamheid. Nu is het ecologische aspect van ontwikkeling niet meer weg te denken uit het discours van 11.11.11..

Veel ingrijpende veranderingen in het denken rond ontwikkeling zijn er bij 11.11.11. niet te merken. De belangrijkste theorieën, thema's en trends van ontwikkeling van uit de jaren zeventig komen in 2005 nog aan bod. Weliswaar vaak in een andere bewoording, maar met dezelfde boodschap. Nu ziet 11.11.11. de politieke actie en educatie als de voornaamste taken. Deze zijn beide gericht op het teweeg brengen van veranderingen in het Noorden om zo de structurele oorzaken van de onderontwikkeling en het onrecht aan te pakken. 11.11.11. wil een minimum aan basisrechten voor de gehele wereldbevolking en kiest beleidsbeïnvloeding als middel om deze te bekomen. Het hoofddoel is niet louter het uitroeien van de armoede, maar het veranderen van alle structurele oorzaken die aan de basis liggen van de uitbuiting en het onrecht in de wereld.

Hoofdstuk 2

Bijlage 1: Cartoon. Problematiseren van rijkdom.

Bron: NCOS, "Omdat honger een onrecht is", *Actiedossier*, 11.11.11., 1985, cover.

Hoofdstuk 2

Bijlage 2: Het basisbehoeftenmodel.

“De basisbehoeften vormen het minimum aan levensvoorwaarden dat overeenstemt met het fundamentele recht van ieder individu op een menswaardig bestaan. Het gaat niet over de uiterste minima om te overleven, het betreft een relatieve situatie waarbij rekeninggehouden wordt met het levensmilieu (cultuur, klimaat) van de betrokken persoon.

Basisbehoeften hebben te maken met:

- 1. het verbruik van een gemiddeld gezin, voeding, kleding, huisvesting en wooninrichting.*
- 2. het levensnoodzakelijke aan collectieve voorzieningen: water, sanitaire voorzieningen, medische zorgen, opleidingsmogelijkheden, openbaar vervoer.”*

Het cijfermateriaal dat het NCOS naar voren brengt voor het basisbehoeftenmodel zijn gebaseerd op de berekeningen van het onderzoekscentrum van de Bariloche Stichting in Argentinië. Deze berekeningen van het basisbehoeftenmodel werden gemaakt voor het Internationaal Arbeidbureau.

Er zijn twee modellen: een optimaal (A) en een afgezwakt (B).

Model A voorziet voor:

- a) voeding (aangepast aan het klimaat)
 - a. Azië 2.220 calorieën per dag, per persoon
 - b. Afrika 2.360 calorieën per dag, per persoon
 - c. Latijns Amerika 2.328 calorieën per dag, per persoon
 - d. Noord Amerika 2.710 calorieën per dag, per persoon
- b) Gezondheid: de levensduur van de kleine West Europeselanden.
- c) Huisvesting: 10m² per persoon in de derde wereld, 20m² in de rijke landen
- d) Opleiding: een opleidingsduur van 12 jaar voor iedereen

Model B voorziet voor:

- a) Voeding: idem

- b) Gezondheid: maximale levenskansen bij de geboorte
- c) Huisvesting: enkel voor $\frac{3}{4}$ van de 20% onderlaag
- d) Opleiding: 9 jaar.

Voor de collectieve minima voorzieningen zijn er geen cijfers voorhanden in de dossiers van het NCOS.

Bronnen:

PEETERS (A.F.) en SMETS (J.), *Het ABC van de Derde Wereld. Deel 1: Instellingen*, 1990, p.20.

NCOS, "Werkloosheid en Derde Wereld": *Basisdossier*, 1977, p.13.

Hoofdstuk 2:

Bijlage 3: Campagnes 11.11.11. in de jaren zeventig

1970

Opbrengst: 42.000.000 BEF.

Thema: 'Het koffiedossier'. De structuur van de onderontwikkeling.

1971

Opbrengst: 60.000.000 BEF.

Thema: 'Objectief '80'. De weg naar een nieuwe maatschappij: de strategie voor het tweede ontwikkelingsdecennium. Bijzondere aandacht voor Bangladesh: hun geluk, een kwestie van rechten.

1972

Opbrengst: 32.000.000 BEF.

Thema: 'Inzicht leidt tot actie' (of: 'Delen durven inzien'). De noodzaak van informatie en politieke actie.

1973

Opbrengst: 67.000.000 BEF.

Thema: 'SOS Sahel'. Solidariteit met het door droogte en hongersnood geteisterde Sahelgebied.

1974Opbrengst: 74.000.000 BEF.Thema: 'Uw stem, uw steun'. Het ontwikkelingsvraagstuk is een politiek probleem.**1975**Opbrengst: 41.000.000 BEF.Thema: Voedsel. 11.11.11. bestrijdt de oorzaken van het voedseltekort.

1976**Geen 11.11.11.-actie.**

Omwille van de zaak Geets was er geen financiële actie. Deze zaak had voor veel opschudding en interne conflicten gezorgd. Het betrof de jarenlange discussie over de verdeling van fondsen volgens de politieke zuilen. NCOS wou in 1976 deze zaak in alle sereniteit oplossen.¹

1977

Opbrengst: 46.000.000 BEF

Thema: Werkloosheid in de Derde Wereld.

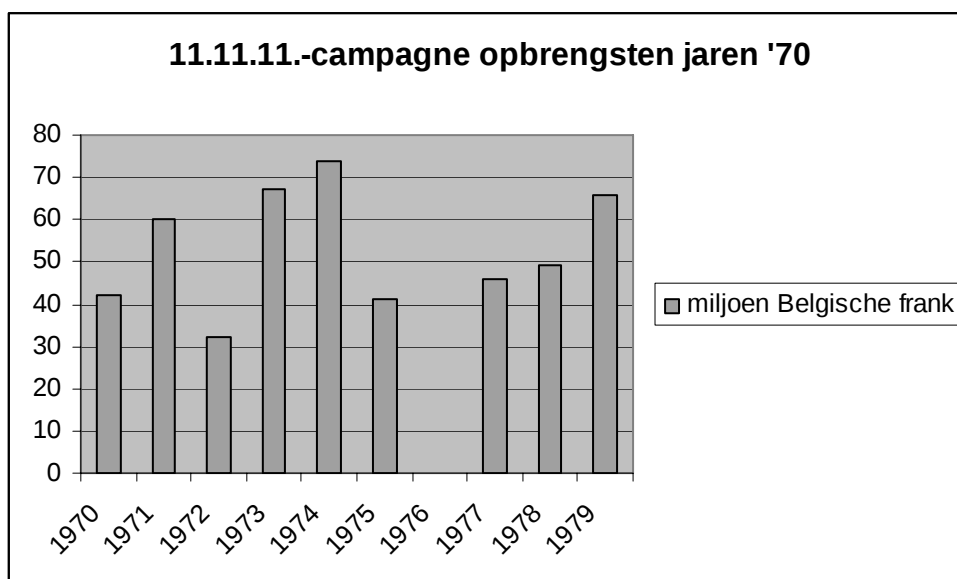
¹ MEERSSCHAERT (K.), *Zolang er onrecht is. Analyse van de functies van de campagneaffiches van de 11.11.11. acties binnen het kader van ontwikkelingseducatie*, 2000, p.93.

1978Opbrengst: 49.000.000 BEF.

Thema: De drie sleutels: self-reliance,
 plattelandsontwikkeling, Nieuwe Internationale
 Economische Orde.

1979Opbrengst: 66.000.000 BEF.Thema: Jongeren in de Derde Wereld.

Evolutie opbrengsten in de jaren zeventig

Bronnen:

NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.

<http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8011&id=8092&Itemid=0>
(oktober 2006).

Hoofdstuk 2:

Bijlage 4: Campagnes 11.11.11. in de jaren tachtig

1980

Opbrengst: 86.000.000 BEF.

Thema: Bevrijding uit armoede. Een strategie voor het Derde Ontwikkelingsdecennium. “Laat de armen niet zakken”

**Zij weren zich voor hun toekomst.
Neem het voor ze op.**

Aktie 11.11.11.
Uw wil tot verbetering!

Prk.002

Gitar-vorod 11381. 11.11.11. 11.11.11. 11.11.11. 11.11.11.

1981

**Zij die nog in leven zijn
danken u bij voorbaat.**

11.11.11. Prk.002. Omdat honger 'n onrecht is.

Opbrengst:
104.000.000 BEF.

Thema: Krisis. De Derde Wereld heeft geen schuld aan de economische crisis in het Noorden. De ontwikkelingslanden zijn eerder de grootste slachtoffers van het economische en financiële wanbeleid van het Noorden.

1982Opbrengst:

106.000.000 BEF.

Thema:

Vrede en ontwikkeling.
Ontwapenen om te ontwikkelen.

1983Opbrengst:

115.000.000 BEF.

Thema:

Cultuur als laatste
reddingsboei voor
onafhankelijkheid.

1984

Opbrengst:
102.000.000 BEF.

Thema:
Door ontwikkeling kan
bij de bevolking een
tegenmacht worden
opgebouwd.

1985

Opbrengst:
103.000.000 BEF.

Thema:
Een voedselstrategie
tegen de honger in de
Derde Wereld.

1986

11.11.11. / OMDAT HONGER EEN ONRECHT IS. / PRK.002.

Opbrengst:

111.000.000 BEF.

Thema:

Een juist gebruik en een eerlijke verdeling van de grond in de strijd tegen honger.

1987

**OVER DIT SOORT KLEINIGHEDEN
VALT EEN REGERING NIET.**

Opbrengst: 129.000.000 BEF.

Thema: De armste landen

1988

Opbrengst:
149.000.000 BEF.

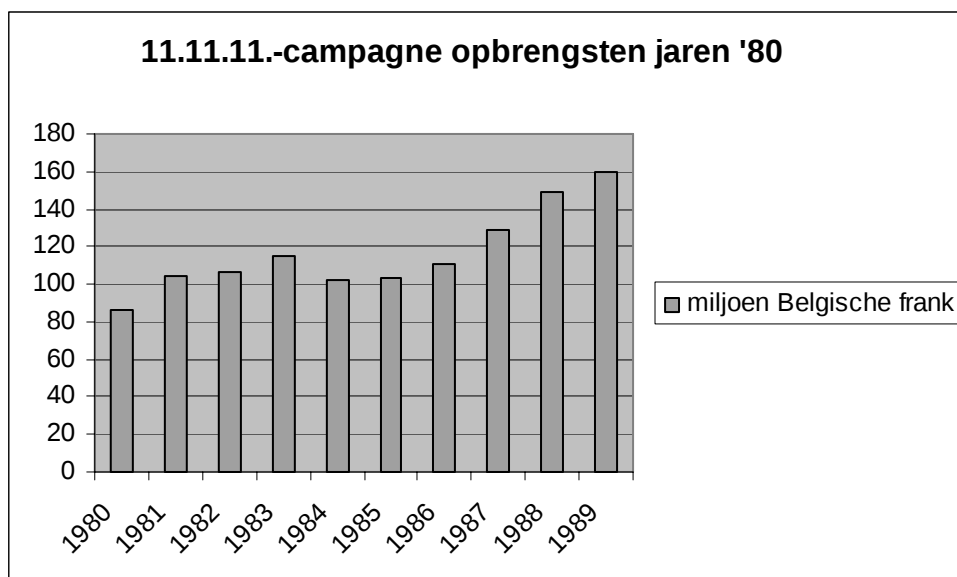
Thema:
Handel

1989

Opbrengst:
160.000.000 BEF.

Thema:
Grondstoffen

Evolutie opbrengsten in de jaren tachtig

Bronnen:

MEERSSCHAERT (K.), *Zolang er onrecht is. Analyse van de functies van de campagneaffiches van de 11.11.11. acties binnen het kader van ontwikkelingseducatie*, Leuven, KUL, 2000.

NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.

<http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8011&id=8092&Itemid=0>
(oktober 2006).

1992

Opbrengst:
181.000.000 BEF.

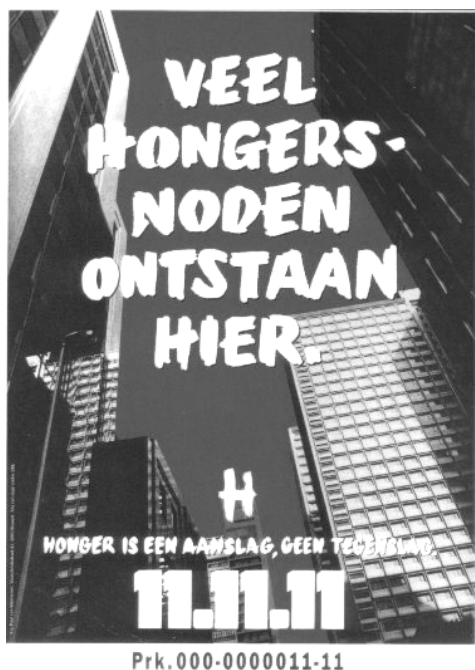
Thema:
Actie voor de
kwijschelding van de
schuldenlast.

1993

Opbrengst:
176.000.000 BEF.

Thema:
Voedselveiligheid

1994Opbrengst: 181.000.000 BEF.Thema:
Voedselveiligheid**1995**

Afrika is zo
lekker dat het
bijna op is.

Opbrengst: 173.000.000 BEF.Thema:
Vierkant voor Afrika

1996

Opbrengst: 179.000.000 BEF.

Thema:
Arbeid

1997

Opbrengst: 181.000.000 BEF.

Thema: Arbeid 'Geen schandalen aan mijn voeten'

1998

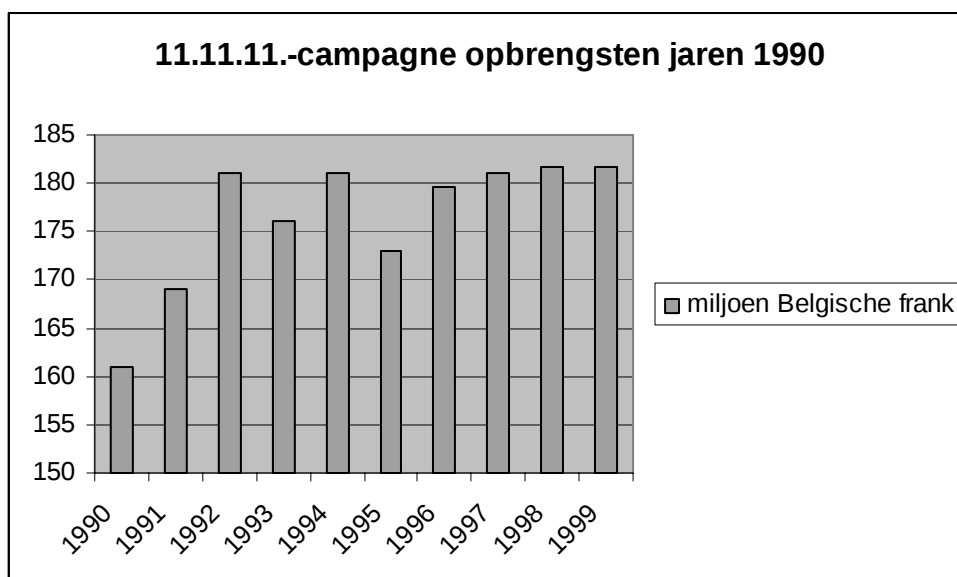
Opbrengst:
181.700.000 BEF.

Thema: Arbeid

1999

Opbrengst: 181.700.000 BEF.

Thema: De kloof.

Evolutie opbrengsten in de jaren negentig

Bronnen:

<http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8011&id=8092&Itemid=0>

(oktober 2006).

Hoofdstuk 2:

Bijlage 6: Campagnes 11.11.11. 2000-2005

2000

Opbrengst: 210.000.000 BEF.

Thema:

Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld.

2001

Opbrengst: 210.000.000 BEF.

Thema: Tobin Taks!

2002Opbrengst: 5.390.648,92 euroThema: De kloof**2003**Opbrengst: 5.627.787,91 euroThema: GATS en water

2004

Opbrengst: 5.700.000 euro

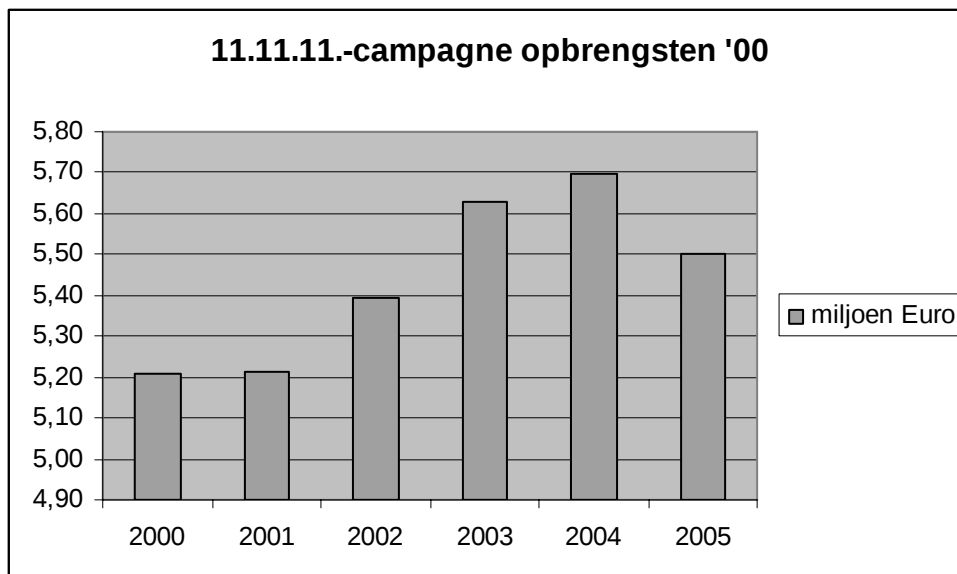
Thema: GATS en water

2005

Opbrengst: 5.500.000 euro

Thema: De Millenniumdoelstellingen

Evolutie opbrengsten 2000-2005

Bron:

<http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8011&id=8092&Itemid=0>
(oktober 2006).

2.8. Bibliografie

Bronnen:

Jaren '70:

NCOS, *De Wereld Morgen*, objectief 80: 2^e ontwikkelingsdecennium 1971-1980, oktober 1971 (ekstra nummer).

NCOS, *De Wereld Morgen*, dossier projecten 1972 (speciaal nummer), tweede ontwikkelingsdecennium. 11.11.11. delen, durven, inzien.

NCOS, *De Wereld Morgen*, Politiek Handvest (speciaal nummer), basis-dossier 11.11.11.-1972.

NCOS, *Aktiebrief 11.11.11.*, 1973, 27-28 oktober.

NCOS, “Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld”, *NCOS-Dossier*, 11.11.11., 1975.

NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier 11.11.11.-actie 1977*, 11.11.11., 1977.

NCOS, *Projectendossier*, 11.11.11. 1977.

NCOS, “ ’n uitweg uit de Derde Wereld”, *Aktiedossier*, 11.11.11., 1978.

NCOS, “Jongeren in de 3^e Wereld”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1979.

NCOS, “Jongeren in de Derde Wereld. De 3^e W op school”, *Achtergrondinfo bij 11.11.11.-actie 1979*, 11.11.11.

Jaren '80:

NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1980.

DE MEYER (R.), “De Derde Wereld in de sneuvellinie”, *Basistekst 11.11.11.*, 1981.

NCOS, “Omdat honger een onrecht is. Zij die nog in leven zijn danken u bij voorbaat”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1981.

NCOS, *De Wereld Morgen*, “Over vrede en ontwikkeling”, 26 april 1982.

NCOS, “Vrede en ontwikkeling. Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11.-1982.

NCOS, *De Wereld Morgen*, “11.11.11. respecteert de mensen niet de macht. Basistekst.”, 18^e jg, 5 september, 1983.

NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1983.

NCOS, “Macht-Tegenmacht: ontketen ontwikkeling”, *Basistekst*, 11.11.11., 1984.

NCOS, “Ontketen-ontwikkeling”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1984.

- NCOS, “Een knoop in de politieke zakdoek”, *Politieke actie*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1985.
- NCOS, “Natuurlijk doen wij aan politiek”, *NCOS-dossier*, 1986.
- NCOS, “Honger, dan moeten ze maar harder werken”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1986.
- NCOS, *NCOS stelt zich voor*, Brussel, NCOS, 1986.
- NCOS, *Handvest*, Brussel, NCOS, 1986.
- DE MEYER (R.) en VANGERVEN (I.), *Over dit soort kleinigheden valt een regering niet. Verkeerd Verbonden? België en de minst ontwikkelde landen*, NCOS, Brussel, 1987.
- NCOS, “Over dit soort kleinigheden valt een regering niet, MOL’s”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, “Een dak boven het hoofd: Het NCOS en het Habitatjaar 1987”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, “Verkeerd verbonden? België en de MOL’s”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1987.
- NCOS, *Werkboek politieke actie 1988*, 1988.
- NCOS, “Het is weer zover: dossier Ethiopië”, *NCOS nieuws*, 11.11.11., 1988.
- NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1988.
- NCOS, “De Derde Wereld en grondstoffenhandel”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1989.
- NCOS, *Werkboek grondstoffen 1989*, Brussel, NCOS, 1989.
- NCOS, *Projectenbijlage*, 1989.

Jaren '90 – '05

- NCOS, “Investeren in onafhankelijkheid 1990: een verkenning van het thema”, *NCOS-dossier*, 11.11.11., 1990.
- NCOS, *Actiedossier*, 11.11.11., 1990.
- NCOS, “Toelichting bij het politieke actieluik”, *Werkboek 11.11.11.*, 1990.
- NCOS, *Actiedossier*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, *Werkboek politieke actie*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, *Projectenbijlage*, 11.11.11., 1991.
- NCOS, “Dit is 11.11.11.”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1992.
- NCOS, “Keer de geldstroom”, *Werkboek politieke actie*, 11.11.11., 1992.
- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1992.
- NCOS, “Honger is een aanslag, geen tegenslag”, *Actiekrant*, 11.11.11., 1993

- NCOS, *Krachtvoer voor politieke actie: Campagne voedselveiligheid 1993-1994 Deel I*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1993: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, mei 1993.
- NCOS, “Honger is een aanslag, geen tegenslag”, *Zakboekje voor medewerkers aan de politieke actie*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *Campagne voedselveiligheid 1993-1994 Deel II*, 11.11.11., 1993.
- NCOS, *Alles over het NCOS*, Brussel, NCOS, 1994.
- NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1994.
- NCOS, “Campagne Voedselveiligheid ’93-’94. Europa verkoopt honger in Aëfrika”, *Politiek Werkboek*, 11.11.11., 1994.
- NCOS, “Vierkant voor Afrika”, *Actieboek*, 11.11.11., 1995.
- NCOS, *Actieboek*, 11.11.11., 1996.
- NCOS, “Arbeid globaal genomen”, *Vormingstekst*, 11.11.11., 1996.
- NCOS, “Werk aan de winkel”, *Actieboek Deel 2*, 11.11.11., 1997.
- NCOS, *Actieboek*, 11.11.11., 1998.
- NCOS, “Een wereld van verschil”, *Actieboek*, 11.11.11., 1 mei 1999.
- VANDEPITTE (M.), “*De kloof tussen rijk en arm*”, Colofon, NCOS/11.11.11., Brussel, 1 september 1999.
- 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 11.11.11.-Campagnedienst, 2000.
- 11.11.11., “Tobin Taks Nu!”, *Politiekdossier*, Antwerpen, EPO, 2001.
- VANDEPITTE (M.), “*De kloof tussen arm en rijk*”, Brussel, NCOS/ 11.11.11., 2002.
- 11.11.11., “ ‘De wereld is niet te koop’ GATS en water”, *Politiek dossier*, 11.11.11., 2003.
- 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actiemap campagne 2003*, 11.11.11., 2003.
- 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 11.11.11., 2004.
- 11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, Brussel, 11.11.11., 5 oktober 2004.
- DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 11.11.11., 2005.

Literatuur:

ANDERSSON (C.) UYTENHOVE (I.) en VAN DER VEKEN (M.), “Vrouwen in de ontwikkeling (VIO) binnen de NGO-wereld”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp.32-36.

COTTENIE (J.), “Het NGO-zoeken in deze tijd”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.15, nr.2, juni 1990, pp. 20-27.

MEERSSCHAERT (K.), *Zolang er onrecht is. Analyse van de functies van de campagneaffiches van de 11.11.11. acties binnen het kader van ontwikkelingseducatie*, KUL, Leuven, 2000.

MEILINCK (H.), “Armoedebestrijding hoeft rijke landen weinig te kosten”, in: *Internationale Spectator*, jg.60, nr.2, februari 2006, pp.101-103.

NCOS-VROUWENGROEP, *Gender in de praktijk*, Brussel, NCOS, 1998.

NUSSBAUM (M.) and GLOVER (J.) (ed.), *Women, Culture and Development, A study of Human Capabilities*, Oxford, Clarendon Press, 1995.

PEETERS (A.F.) en SMETS (J.), *Het ABC van de Derde Wereld. Deel 1: Instellingen*, Wereldwijd-BijEEN-INFODOK, Antwerpen-Leuven-'s-Hertogenbosch, 1990.

TINBERGEN (J.), “Zeg mij hoeveel je verdient... ik zal je zeggen wanneer je zal sterven.”, in: *De Wereld Morgen Politiek Handvest*, 1972, pp.6-7.

VAN DEN BERG (M.) en VAN OJIK (B.), *De goede bedoelingen voorbij. Ontwikkelingssamenwerking van de toekomst*, Novib/Van Gennep, Amsterdam, 1998.

VAN DE VELDE (W.), “De mensen krijgen hun vissen niet verkocht.”, in : *De TIJD* , 8 juni 2005. www.tijd.be

WALRAET (A.), *Theorie, Thema's en Trends van ontwikkeling*, Gent, Vakgroep Studie van de Derde Wereld (onuitgegeven cursus), 2006-2007.

Internetsites:

Officiële website van de Verenigde Naties:

- <http://www.un.org/millenniumgoals/> (20 december 2006).

Officiële website van de Groep van 77.

- <http://www.g77.org/doc/> (14 januari 2007)

11.11.11.: Portaal van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging:

- <http://www.11.be/>:
<http://www.11.be/index.php?option=content&task=category&id=8005&id=8121&Itemid=0> (9 december 2006). De site van 11.11.11. heb ik zeer vaak geraadpleegd tijdens mijn onderzoek.

Hoofdstuk 3:

**Hoe verhoudt het NCOS verhaal over ontwikkeling zich met het
armoedeverhaal van de internationale instellingen.**

Hoofdstuk 3:

Hoe verhoudt het NCOS verhaal over ontwikkeling zich met het armoedeverhaal van de internationale instellingen.

3.1. <u>Inleiding</u>	p.140
3.2. <u>Definities, oorzaken en gevolgen van armoede en ontwikkeling. Wie geeft welke definitie?</u>	p.141
3.2.1. <i>Enkele definities uit de literatuur om mee te starten</i>	p.141
3.2.2. <i>Korte introductie op het ontstaan van de huidige visie van de Wereldbank</i>	p.145
3.2.3. <i>De vergelijking van definities, oorzaken en gevolgen bij 11.11.11. en de internationale instellingen</i>	p.147
3.3. <u>Politieke ontwikkeling voor 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.152
3.4. <u>De verschillende invulling van ‘economische ontwikkeling’ bij 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.156
3.5. <u>De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. vergeleken met de verhouding tussen armoedebestrijding en vrouwen</u>	p.159
3.6. <u>Cultuur en sociale ontwikkeling bij 11.11.11. en de Wereldbank</u>	p.164
3.7. <u>Besluit</u>	p.167
3.8. <u>Bibliografie</u>	p.169

Hoofdstuk 3:

Hoe verhoudt het NCOS verhaal over ontwikkeling zich met het armoedeverhaal van de internationale instellingen.

3.1. Inleiding

Armoede en ontwikkeling worden niet door iedereen hetzelfde gedefinieerd. In dit derde hoofdstuk ga ik op zoek naar hoe het verhaal van het NCOS, zoals besproken in het tweede hoofdstuk, zich verhoudt met het huidige armoedediscours van de internationale instellingen, voornamelijk de Wereldbank. Voor het verhaal van de internationale instellingen zal ik mij hoofdzakelijk beperken tot de boeken van Francine Mestrum.¹ Vanzelfsprekend werd ook andere literatuur in acht genomen.

Bij het eerste deel van dit hoofdstuk geef ik eerst een aantal gangbare definities uit de literatuur, gevolgd door een kort historisch onderzoek over het tot stand komen van de huidige visie van de Wereldbank. Daarna ga ik over tot een vergelijking van de definities, oorzaken en oplossingen van de Wereldbank met deze van 11.11.11..

In dit hoofdstuk hanteer ik dezelfde opdeling als in het tweede hoofdstuk. Na de definities bespreek ik welke rol politieke ontwikkeling speelt in het armoedediscours van de internationale instellingen en hoe deze zich verhoudt met de rol die 11.11.11. toeschrijft aan politieke ontwikkeling. Het derde deel bespreekt de invullingen van de economische ontwikkeling van de internationale instellingen en deze van 11.11.11.. Hierop volgt een beschrijving van de positie van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours. Vanwaar komt de idee van feminisering van armoede en wie kwam hier als eerste mee op de proppen? In het vijfde en laatste deel bekijk ik de rol van cultuur en sociale ontwikkeling in het discours. Tot slot volgt er een globaal besluit op dit hoofdstuk waarin zowel de opvallendste verschillen als gelijkenissen tussen de twee vertogen op een rijtje worden gezet.

¹ MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, Berchem, Epo, 2000 en *De rattenvanger van Hameln. De wereldbank, armoede en ontwikkeling*, Berchem, Epo, 2005.

3.2. Definities, oorzaken en gevolgen van armoede en ontwikkeling. Wie geeft welke definitie?

3.2.1. *Enkele definities uit de literatuur om mee te starten*

‘Armoede’ is een heel moeilijk te hanteren term. Het concept van of de perceptie die men heeft op ‘armoede’ bepaald hoe het begrip wordt gedefinieerd en ingevuld. Dit leidt op zijn beurt tot verschillende interpretaties van het probleem, verschillende oplossingen en verschillende meetmethodes die men hanteert. Hier geef ik eerst een drietal verschillende definities die in het verzamelwerk van Dixon en Macarow² worden toegepast: een absolute definitie, de bestaansarmoede definitie en de basisbehoeften definitie.

Over de volgende meest eenvoudige omschrijving van armoede heerst er over het algemeen een consensus. Armoede wordt dan omschreven als “*Basic lack of the means of survival; the poor are those who, even in normal circumstances, are unable to feed and clothe themselves properly and risk death as a consequence*”³ Hier wordt armoede gereduceerd tot het uiterste minimum nodig om in leven te blijven. Dit is een zeer absolute definitie.

Dit absolute concept van armoede brengt de mogelijkheid tot het trekken van een absolute armoedegrens met zich mee. Deze lijn wordt op drie manieren getrokken. Ten eerste heb je het ‘minimum benodigd aantal calorieën per dag’-meetsysteem van Michael Lipton daterend uit 1983. Een tweede meting kijkt naar ‘het aandeel van het inkomen dat gespendeerd wordt aan voedsel’. Dit is een onderzoeksmethode van Bhanoji Rao uit 1982. De derde en meest voorkomende grens is die van het inkomen nodig voor een ‘minimum pakket aan consumptie goederen’.⁴ De armoedegrens die de Wereldbank opstelt is deze van 1 of 2\$ per dag.

Wanneer men zich enkel focust op armoede als geldtekort, worden echter vele belangrijke dimensies over het hoofd gezien. Het is vanzelfsprekend dat een absolute armoededefinitie ontoepasbaar en onaanvaardbaar wordt wanneer de levensstandaard verhoogt. Armoede wordt dan meer dan enkel ‘overleven’. Hierdoor is er nood aan een definitie die evolueert in de richting van een relatieve en variabele omschrijving van het begrip ‘armoede’. Een definitie

² DIXON (J.) and MACAROW (D.) (ed.), *Poverty. A persistent global reality*, London and New York, Routledge, 1998.

³ MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), “The meaning and measurement of poverty”, in: DIXON and MACAROW, 1998, p.1.

⁴ MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), p.2-4.

die meer belang stelt bij sociale overleving en meer waarde hecht aan de kwaliteit van het leven.

Wanneer men voor het definiëren van armoede enkel rekening houdt met biologische behoeftes als voedsel, water, kledij en onderdak, dan noemt men dit bestaansarmoede. Deze benadering is iets breder dan de absolute armoedegrens. Er wordt gekeken naar ‘het aantal voedsel dat een mens nodig heeft, niet enkel om te overleven, maar ook om zijn gezondheid op een niveau te houden waarop hij nog kan werken’. Ook hier ligt de nadruk opnieuw op fysieke noden.⁵

Een derde concept van armoede is de basisbehoeftenarmoede⁶. Dit is een variant op de bestaansarmoede, maar ze neigt naar een meer relatieve benadering. Deze basisbehoeften werden in 1976 door het IAO opgesteld. Het is “*meeting the minimum requirements of a family for personal consumption: food, shelter, clothing; it implies access to essential services, such as safe drinking-water, sanitation, transport, health and education... it should further imply the satisfaction of needs of a more qualitative nature: a healthy, humane and satisfying environment, and popular participation in the making of decisions*”.⁷ Deze strategie doelt dus op een minimum levensstandaard voor de armste groep. Naast fysieke noden wordt er in dit basisbehoeftenmodel ook rekening gehouden met gemeenschapdiensten en enkele niet-materiële goederen. Deze noden kunnen variëren van land tot land.⁸ Deze basisbehoeftenbenadering kijkt, in tegenstellingen tot de andere definities, verder dan het individu. Het is voornamelijk een familiale benadering.

De formulering van een universeel aanvaarde definitie van armoede is zowel in de praktijk als in de theorie mislukt. Men is tot de conclusie gekomen dat armoede begrepen hoort te worden als een sociaal geconstrueerd concept met sterke kwalitatieve en normatieve componenten. Armoede is dan ook een erg relatief concept.

George en Howards stellen dat mensen arm zijn als “*Incomes or resources are not sufficient to provide them with those goods and services that will enable them to live a life that is*

⁵ MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), p.4.

⁶ Zie ook bijlage 2 bij hoofdstuk 2.

⁷ INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION, *Meeting basic needs: Strategies for eradicating mass poverty and unemployment*, 1976, p.7.

⁸ MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), p.6.

tolerable according to working-class life-style".⁹ In deze definitie wordt dus niet enkel verwezen naar financiële goederen en sociale diensten die ingevuld moeten worden, maar ook naar een sociale norm, die varieert in tijd en ruimte. Niet overal is de levenswijze gelijk, dus evenmin de armoedegrens. In deze benadering wordt rekening gehouden met een aanvaardbaar gemiddelde. Een andere verwoording voor relatieve armoede komt van Townsend: "*poverty may be best understood as applying ... to those whose resources do not allow them to fulfil the elaborate social demands and customs which have been placed upon citizens of that society... if people lack or are denied resources to obtain access to diets, amenities, standards, services, and activities which are common or customary in society, or to meet the obligations expected of them or imposed upon them in their social roles and relationships and so fulfil membership of society, they may be said to be in poverty.*"¹⁰ Hier wordt armoede beschreven als het in gebreke zijn om een 'volledig' leven te leiden. Er wordt dus gezegd dat wanneer men niet genoeg heeft om te voldoen aan de sociale rollen van de maatschappij, men arm is.

Vanzelfsprekend bemoeilijkt een relatieve invulling van armoede zowel het onderzoek als het beleid. De relatieve armoedebeschrijvingen zijn waarde en norm geladen en dus voor discussie vatbaarder. Theoretisch wordt er vaak gediscussieerd over het vergelijkingsniveau en in de praktijk is er nood aan actuele en uitgebreide gegevens over inkomens en consumptiepatronen.¹¹

Silburn en MacPherson wijzen in hun werk op het feit dat ons idee van armoede onze definitie bepaalt en de definitie bepaalt op haar beurt de gehanteerde metingen. Wat we verkiezen te meten en hoe we meten, legt het probleem dat we willen aanpakken, vast. Op deze manier wordt ook het beleid gevormd. De theoretische vragen die gesteld worden over armoede hebben met andere woorden grote gevolgen voor het beleid en de praktijk. Indirect bepaalt de definitie die men hanteert, wie er veroordeeld wordt tot armoede.¹²

Uit deze omschrijvingen blijkt dat armoededefinities steeds waarde geladen zijn en met de nodige voorzichtigheid moeten worden toegepast en geïnterpreteerd. Zoals Mestrum het schrijft, slaagt men er internationaal en soms zelf nationaal niet in om tot een min of meer eensluidende definitie te komen of een methode af te spreken. Armoedeonderzoek gaat dan

⁹ GEORGE (V) and HOWARDS (I.), *Poverty Amidst Affluence*, 1991, p.6.

¹⁰ TOWNSEND (P.), *Poverty in the United Kingdom*, 1993, p.36.

¹¹ MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), p.8.

¹² MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), p.17.

alle kanten uit.¹³ Persoonlijk pleit Mestrum ervoor om een zo eenvoudig mogelijke definitie van armoede te hanteren. Armoede als “*een tekort aan middelen om in zijn bestaan te voorzien, wat in een markteconomie neerkomt op een tekort aan financiële middelen.*”¹⁴

Armoede en ontwikkeling zijn twee termen die vaak samen voorkomen. Op het eerste zicht lijken ze twee tegengestelden. Armoede is een tekort aan ontwikkeling en ontwikkeling is de evolutie weg van armoede. In de praktijk is echter aangetoond dat ontwikkeling kan optreden zonder dat er iets aan de armoede verandert.¹⁵ Nog meer dan ‘armoede’ kent ‘ontwikkeling’ vele verschillende invullingen zowel wat betreft de definitie als de manier om het te bereiken. Er bestaat volgens Thomas echter wel een algemene consensus die stelt dat ontwikkeling de bestrijding van armoede in zich moet dragen.¹⁶ Armoede verwijst naar individuen en ontwikkeling naar grootschalige verandering op de hoge sociale niveaus.

De huidige ontwikkelingsvisie van de Wereldbank heeft zich gedeeltelijk laten inspireren door de ‘capability approach’ van Amartya Sen. Sen wou hiermee kritiek uiten op het in essentie economische ontwikkelingsdenken.¹⁷ Voor Sen “*Development can be seen (...) as a process of expanding the real freedoms that people enjoy. Focussing on human freedoms contrasts with narrower views of development, such as identifying development with the growth of gross national product, or with the rise in personal incomes (...) Growth of GNP or of individual incomes can, of course, be very important as means to expanding the freedoms (...). But freedoms depend also on other determinants, such as social and economic arrangements (...) as well as political and civil rights (...). Similarly (...) freedom depends on other influences as well. If freedom is what development advances, then there is a major argument for concentrating on that overarching objective, rather than on some particular means (...). Viewing development in terms of expanding substantive freedoms directs attention to the ends that make development important, rather than merely to some of the means.*”¹⁸ Voor Sen moet ontwikkeling gaan over het verrijken van het leven van mensen, niet louter in de strikte zin van ‘meer dingen hebben’, maar in het verwerven van meer vrijheid om tussen verschillende manieren van leven te kunnen kiezen.

¹³ MESTRUM (F.), *De rattenvanger van Hameln. De wereldbank, armoede en ontwikkeling*, 2005, p.34.

¹⁴ MESTRUM (F.), 2005, p.43.

¹⁵ THOMAS (A.) “Poverty and the ‘end of development’.”, in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, 2004, p.3.

¹⁶ THOMAS (A.) “Poverty and the ‘end of development’.”, 2004, p.10.

¹⁷ WALRAET (A.), *Theorie, Thema's en Trends van ontwikkeling*, 2006-2007, p.80.

¹⁸ SEN (A.), *Development as Freedom*, 1999, p.3.

3.2.2. Korte introductie op het ontstaan van de huidige visie van de Wereldbank

Ik bekijk in dit hoofdstuk de huidige visie op ontwikkeling van de Wereldbank. De evolutie van het armoedediscours van de Wereldbank wordt uitvoerig besproken in ‘Globalisering en armoede’ van Francine Mestrum. In de jaren negentig valt er een werkelijke koerswijziging op te merken bij de Wereldbank. Het is een verschuiving van economische groei naar armoedebestrijding.

De eerste tekenen van deze wijzigende visie op ontwikkeling dateren van midden jaren negentig. Het vertrouwen van de bank had toen een ferme deuk gekregen door het uitblijven van de resultaten van het structureel aanpassingsbeleid¹⁹, het succes van de Aziatische NIC’s²⁰, het falen van Mexico -de beste leerling van de Structurele Aanpassingsprogramma’s- en de kritieken van vele ngo’s.²¹ De Wereldbank stond met haar rug tegen de muur met betrekking tot de onpopulaire SAP’s in armere landen, vooral in Afrika, waar deze maar geen resultaten opleverden.²²

Met James Wolfensohn kreeg de instelling in 1995 een nieuwe voorzitter.²³ Wolfensohn probeerde verschillende initiatieven uit te werken die de ‘top-down’-benadering van de Wereldbank zouden veranderen, waaronder het invoeren van de HIPC-initiatieven²⁴, waarmee de Wereldbank en het IMF de schuldenlast probeerden aan te pakken. De onvolledigheid en ontoereikendheid van deze initiatieven oogsten veel protest, met als hoogtepunt ‘Jubilee 2000’ een internationale protestcampagne van ngo’s.²⁵ 11.11.11. deelde in het protest.

Het SAP-beleid van de Wereldbank werd aangepast en er kwam een nieuwe visie tot stand. Het ‘Comprehensive Development Framework’ (CDF) van de Wereldbank was een poging tot een meer omvattende visie op ontwikkeling. Het CDF had ook oog voor niet-economische doelstellingen en promootte een ‘bottom-up’-benadering van ontwikkeling. Met dit CDF

¹⁹ De Structural Adjustment Papers (SAP’s) waren voorwaarden die het IMF en de Wereldbank stelden aan het verlenen van hulp in de derde wereld. Zij hielden voornamelijk een sterke liberalisering van de economie in.

²⁰ NIC is de afkorting van de Newly Industrialised Countries. In Zuidoost Azië zijn dit Zuid-Korea, Taiwan, Singapore en Hongkong. Deze NIC’s hadden de voorschriften van de Wereldbank niet opgevolgd.

²¹ WALRAET (A.), *Theorie, Thema’s en Trends van ontwikkeling*, 2006-2007, pp.73-75.

²² MOLENAERS (N.) en RENARD (R.), “Iets nieuws onder de zon? Hoe ‘nieuw’ is het armoedebestrijdings-beleid van IMF en Wereldbank?”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, 2004, p.13.

²³ WOODS, (N.), “The challenges of multilateralism and governance”, in: GILBERT, (C.L.) and VINES (D.) (eds.), *The World Bank: Structure and Policies*, 2000, p. 157.

²⁴ Heavily Indebted Poor Countries Initiative is een initiatief uit 1996 van de Wereldbank en het IMF uit 1996 voor kwijtschelding van schulden. Dit initiatief was volgens vele ngo’s ontoereikend en in 1999 kwam er een aangepaste versie, het HIPC II- initiatief. Ook deze bleef kritiek oogsten.

²⁵ WALRAET (A.), 2006-2007, p.77.

herontdekte de Wereldbank dat ontwikkeling een complex proces van institutieopbouw en sociale transformatie is. Haar éézijdige aandacht voor de economie ‘tout court’ werd uitgebreid tot een ruimere ‘politieke economie’ en ‘the non economic glue that holds society together’. Dit CDF werd door velen met open armen ontvangen. Het was een nieuwe start voor de Wereldbank, wiens beleid voor het eerst afweek van het beleid van het IMF. Het CDF was echter geen lang leven beschoren. Na amper één jaar moest het plaats ruimen voor een nieuwe, vernauwde focus: de armoedebestrijding ofwel de Poverty Reduction Strategie^{26, 27}. Volgens Rudy De Meyer was het Comprehensive Development Framework een stuk ruimer dan het PRS-kader. De Wereldbank stemde uiteindelijk in met de verengde PRS-aanpak om het IMF over de streep te trekken.²⁸

Vanaf 1999 vervingen de PRSP's de SAP's. Ze golden oorspronkelijk als voorwaarde om schuldverlichting te verkrijgen, maar groeiden al snel uit tot een algemeen aanvaard nationaal beleidsinstrument. PRSP's zijn nationale armoedebestrijdingsstrategieën. Hun belangrijkste principes zitten vervat in de nieuwe sleutelwoorden: ‘country-driven’, ‘result-oriented’, ‘comprehensive’, long-term’ en ‘partnership’.²⁹ In theorie lijken deze PRSP's een grote vernieuwing in te houden, maar de praktijk brengt vele beperkingen aan het licht. Het is voornamelijk deze ‘revolutie’ die Francine Mestrum nuanceert in haar werken. Ondanks de ideeën van een ‘comprehensive’ (alomvattende) ontwikkeling, is het beleid zich sterk gaan focussen op armoedebestrijding. Het ontwikkelingsidee is hiermee sterk vernauwd of zelfs compleet verdwenen. Dit discours van armoedebestrijding zal ik hieronder vergelijken met het ontwikkelingsverhaal van het NCOS.

²⁶ Afkorting PRS. De Poverty Reduction Strategie Papers (PRSP's) zijn beleidsdocumenten die landen horen op te stellen om in aanmerking te komen voor ‘hulpprogramma's’ van de Wereldbank en het IMF.

²⁷ WALRAET (A.), 2006-2007, pp. 78-79.

²⁸ DE MEYER (R.), “Te mooi om waar te zijn. De armoedeaanpak van IMF en Wereldbank Doorgelicht”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, 2004, pp. 26-27.

²⁹ WALRAET (A.), 2006-2007, p.83.

3.2.3. *De vergelijking van definities, oorzaken en gevolgen bij 11.11.11. en de internationale instellingen*

In de twee hierboven vermelde boeken van Francine Mestrum wordt het armoedevertoog van de internationale instellingen uit de doeken gedaan. Mestrum blaast de rookwolken van mooie woorden weg. Zodat de werkelijke inhouden en politieke doelen van het vertoog zichtbaar worden. Deze inzichten zal ik vergelijken met mijn onderzoek naar het discours van 11.11.11. beschreven in het voorgaande hoofdstuk.

In het tweede hoofdstuk is gebleken dat het NCOS voornamelijk spreekt over ‘ontwikkeling’, ‘onderontwikkeling’ en ‘onrecht’. Mestrum wijst aan dat de internationale instellingen hoofdzakelijk praten over ‘armoede’. Hieruit zou men kunnen concluderen dat beide vertogen moeilijk vergelijkbaar zijn, omdat de onderwerpen verschillend zijn. Een spreekwoord leert ons dat ‘Men geen appels met peren vergelijkt.’ Er is echter een sterke nuancering te maken. Namelijk vanaf het moment waarop men het werk van Mestrum iets grondiger doorneemt, blijkt dit probleem al snel van de baan te kunnen worden geschoven. Armoede wordt door de instellingen immers gebruikt als synoniem voor onderontwikkeling.³⁰ Onder de slagzin: ‘what is in a name’ kan dus met het onderzoek worden verdergegaan. In dit hoofdstuk worden niet enkel de gehanteerde termen met elkaar vergeleken, maar wel de dieper liggende betekenissen. Er wordt ook gekeken hoe het hanteren van bepaalde termen de perceptie hiervan kan beïnvloeden. Ik ga dus kijken naar het discours dat schuilt achter de woorden.

Voor de Wereldbank is armoede een individueel probleem. Het wordt eenvoudig gemeten aan de hand van cijfers over consumptiepatronen en inkomens. In het vertoog komt echter een sterk holistische interpretatie van ‘armoede’ naar voren. Voor hun berekeningen hanteren de VN en de Wereldbank voornamelijk een absolute armoededefinitie. Ze gebruiken hierbij een armoededrempel van 1 of 2 dollar per dag. Dit is de som nodig om een basispakket van goederen en diensten aan te schaffen.³¹ ‘Inkomen’ komt in het discours van de Wereldbank enkel terug in de definitie en de berekeningen van armoede. Het inkomen wordt in het discours niet langer geproblematiseerd. In het vertoog gaat het voornamelijk over ‘kwetsbaarheid’, ‘empowerment’ en ‘voice’.³²

³⁰ MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, 2000, p.44.

³¹ MESTRUM (F.), 2005, p.35.

³² MESTRUM (F.), 2005, p.42.

We zagen dat er bij 11.11.11. vaak over ‘inkomen’ wordt gesproken. Zo moet het wereldinkomen herverdeeld worden en dient het Zuiden in staat te worden gesteld een inkomen te verdienen.³³ De Koepel legt in haar discours, net als de Wereldbank, steeds de nadruk op het feit dat ontwikkeling en armoede meer zijn dan alleen het vergaren van een inkomen.³⁴ De holistische, multidimensionele aanpak van armoede en ontwikkeling komt zowel bij het NCOS als bij de Wereldbank voor. Armoede bij de Wereldbank kent een eindeloos aantal elementen, oorzaken, gevolgen en symptomen. Voornamelijk niet-monetaire zaken als gezondheid, onderwijs, huisvesting, economische en sociale rechten, economische en politieke participatie, politieke vrijheden en dergelijke bepalen de scheidingslijn tussen arm en rijk.³⁵ Door deze vele verwantschappen te vernoemen, wordt het inkomen opnieuw naar de achtergrond geschoven.³⁶ Bij 11.11.11. komt deze holistische visie op ontwikkeling al in de jaren ‘70 aan bod. De multidimensionele kijk op armoede van de Wereldbank is pas recenter ontwikkeld, aan het eind van de jaren negentig.³⁷

Armoede met haar vele dimensies is voor de Wereldbank de spil van een hele reeks problemen die er allemaal mee verbonden zijn. Dit zagen we in het vorige hoofdstuk reeds bij het NCOS. Prijschommelingen, natuurrampen, migraties, criminaliteit en epidemieën zijn allemaal risico’s die volgens de Wereldbank met armoede verbonden zijn. Hoewel armen het meest vatbaar zijn voor deze risico’s, vormen ze een bedreiging voor de hele wereld. Met deze risictheorie probeert de Wereldbank een eenheidsgevoel te creëren tussen alle mensen van de wereld.³⁸ Armoede heb je volgens de bank zowel in rijke als in arme landen en overal vormen de problemen die eraan vasthangen een bedreiging voor de mens.

Al in de jaren ‘70 wijst 11.11.11. op de interdependentie van de ontwikkelingsproblemen en de onderlinge afhankelijkheid van alle landen. In tegenstelling tot de Wereldbank wijst de Koepel hierbij steeds op de plichten van de rijke landen ten opzichte van het ontwikkelingsprobleem.

Hoewel beide organisaties de interdependentie van de vele problemen opmerken, zijn hun aanpak en hun oplossingen totaal verschillend. We zagen reeds dat 11.11.11. naast haar multidimensionele invulling van het probleem ‘onderontwikkeling’, ook voor een aanpak

³³ NCOS, “Dit is 11.11.11.”, *Actiedossier*, 1992, p.2 en NCOS, *Werkboek politieke actie*, 1991, p.9.

³⁴ 11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p.28.

³⁵ MESTRUM (F.), 2000, p. 19 en 33.

³⁶ MESTRUM (F.), 2005, p.44.

³⁷ MESTRUM (F.), 2005, p.92.

³⁸ MESTRUM (F.), 2005, p.104 en p. 107.

kiest die alle dimensies van de samenleving omvat. Een multidimensionele definitie leidt bij de Koepel ook tot een multidimensionele aanpak. 11.11.11. meent dat als men tot een oplossing van de onderontwikkeling wil komen er op elk niveau van de maatschappij verandering moet komen. Lokaal moeten de mensen via de idee van self-reliance hun ontwikkeling ter harte nemen. Nationaal moeten er sterke staten zijn die via strenge controle op de economie aan herverdeling trachten te doen en mondiaal moet er dringend werk worden gemaakt van herverdeling van de macht zowel in de internationale politiek als de handel. De globale trend van deze visie is bij het NCOS nauwelijks veranderd over de jaren heen. Vele van de ideeën van het NCOS uit de jaren '70 en '80 waren afkomstig uit het discours van de Verenigde Naties.³⁹ Het centrum bleef trouw aan de meeste van haar ideeën over deze holistische aanpak uit de jaren zeventig en tachtig.

Deze multiple oplossingen zijn in het hedendaagse discours van de Wereldbank niet te vinden. Het nationale ontwikkelingsproject is er verdwenen en er wordt enkel nog gedacht aan de ontwikkeling van de wereldmarkt.⁴⁰ De enige oplossing die de bank nu nog oppert om het multidimensionele probleem van armoede op te lossen, is een internationale armoedebestrijding. De eisen die tijdens de jaren zestig en zeventig het programma van de internationale instellingen bepaalden zoals, industrialisering, rechtvaardige handel, controle op de MNO's en transfer van technologie zijn totaal verdwenen.⁴¹ De markt wordt aangevoerd als het uitgelezen middel om dit te verwezenlijken. De idee is dat als de armen actiever worden op de markt, alle problemen smelten als sneeuw voor de zon. De Wereldbank ziet de armoede als het gevolg van foute ideeën uit het verleden. Volgens de Bank heeft de markt nog nooit zijn volledige rol kunnen spelen, omdat arme mensen steeds uitgesloten waren. Ze meende dat bureaucratie, wetgeving, sociale zekerheid, minimumlonen en dergelijke een natuurlijk proces en een spontaan evenwicht in de weg stonden.⁴²

De participatie van de armen is een noodzaak bij de armoedebestrijding van de Wereldbank. Ze maakt dit dan ook verplicht met haar PRSP's. Met participatie beoogt de Wereldbank volgens Molenaers en Renard drie zaken.

³⁹ Hier is de NIEO een voorbeeld van. Bij haar mislukken werden zowel de achterliggende strategie als de eisen in het discours van het NCOS voortgezet, terwijl de VN deze verwaarloosden.

⁴⁰ MESTRUM (F.), 2005, p.50.

⁴¹ De eisen die tijdens de jaren zestig en zeventig het programma van de internationale instellingen bepaalden zoals, industrialisering, rechtvaardige handel, controle op de MNO's en transfer van technologie zijn totaal verdwenen. MESTRUM (F.), 2005, p.93.

⁴² MESTRUM (F.), 2005, p.95.

Ten eerste moet met participatie het gevoel van ‘ownership’ over het beleid verbreed worden, opdat de armoedebestrijding meer de verzuchtingen van de brede bevolkingslagen zou uitdrukken.

Een tweede punt is dat via participatie, de civiele maatschappij als waakhond kan dienen en de gebreken van het beleid aan het licht kan brengen.

Ten derde gaat de Wereldbank ervan uit dat participatie bijdraagt tot de doeltreffendheid van de armoedebestrijding.⁴³ Armoedebestrijding is voor de Wereldbank in het belang van de hele gemeenschap en dus vereist ze participatie van alle actoren. Het zijn voornamelijk de armen zelf die actief moeten worden op de markt. De mondialisering is een voldongen feit en iedereen moet hieraan kunnen participeren.⁴⁴

Mestrum ziet drie andere functies van de idee van participatie in het vertoog van de Wereldbank: ze moeten kennis over armoede⁴⁵, arbeidskrachten en sociale bescherming leveren.⁴⁶ Participatie is geen doel op zich, maar een middel in de armoedebestrijding.

Voor 11.11.11. is participatie eveneens steeds belangrijk geweest op de weg naar ontwikkeling. Al in de jaren zeventig kwamen ‘participatie’ en voornamelijk het eraan verwante begrip ‘self-reliance’ vaak voor in het vertoog. De mensen in de derde wereld moesten zelf hun ontwikkeling waarmaken, het te nemen pad kiezen en op zoek gaan naar een eigen oplossing.⁴⁷ De term ‘participatie’ dekt voor het NCOS wel een heel andere lading, dan dat dit bij de Wereldbank het geval is. Het wordt gezien als ‘het zelf kiezen van en werken aan ontwikkeling’. Er is voor 11.11.11. geen nood aan hulp, maar aan middelen om aan de eigen ontwikkeling te werken.⁴⁸ Participatie is zowel doel als middel.

Vanaf het begin van de jaren negentig werd ‘participatie’ steeds belangrijker in het discours van de Koepel en ook de nadruk werd op de ‘logica van de armen’⁴⁹ gelegd. De armen kunnen zelf het best bepalen welke ontwikkeling ze nodig hebben. Deze idee komt sterk overeen met het ‘Voices of the poor’-onderzoek uit 2000 van de Wereldbank. Er is echter een groot verschil in de betekenis van beide ideeën. Met ‘Voices of the poor’ probeert de Wereldbank haar visie bevestigd te zien. Het onderzoek werd niet gedaan om nieuwe inzichten

⁴³ MOLENAERS (N.) en RENARD (R.), 2004, p.17.

⁴⁴ MESTRUM (F.), 2000, p. 71-73.

⁴⁵ Het ‘Voices of the Poor’-rapport van de Wereldbank uit 2000 was het resultaat van een participatief armoede onderzoek waarin 60.000 armen uit 60 landen werden ondervraagd.

⁴⁶ MESTRUM (F.), 2000, p. 141.

⁴⁷ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.10, p.19 en pp. 25-26.

⁴⁸ NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 1985, p.54 en NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 1985, p.8.

⁴⁹ NCOS, *Projectenbijlage*, 1991, p.4.

te bekomen, maar om het vertoog meer legitimiteit te geven. De conclusies over het onderzoek lagen al vast vóór het rapport klaar was.⁵⁰ Bij 11.11.11. worden de ideeën van de plaatselijke bevolking veel sterker geïntegreerd in het beleid. Voornamelijk in het uitdragen van de projecten, bepalen de zuidelijke partnerngo's wat er nodig is. De Koepel volgt de ideeën en voorstellen van het Zuiden.

Een heel groot verschil tussen het discours van de Wereldbank en dat van 11.11.11. is de manier waarop rijkdom naar voor komt. Bij de Koepel wordt armoede zelden geproblematiseerd zonder er rijkdom bij te betrekken. Herverdeling van het wereldinkomen en het herverdelen van rijkdom zijn steeds agendapunten geweest. De campagne uit 2001 rond de Tobin Taks is daar een perfect voorbeeld van. Ongelijkheid wordt door de Koepel gezien als een groot probleem en onrecht. De Wereldbank meent in haar discours dat er ongelijkheid nodig is om de markt goed te laten functioneren.⁵¹ Mestrum meent in het groeiende succes van het liberalisme de reden te zien voor de afnemende aandacht voor de inkomensongelijkheid bij de internationale instellingen.⁵² De enige manier die de Bank ziet om rijkdom te verwerven voor de armen is actieve participatie aan het marktgebeuren en economische groei.

Armoedebestrijding, ontwikkeling en groei worden in het vertoog van de Wereldbank steeds als synoniemen gebruikt.⁵³ Rudy De Meyer, Diensthoofd Studie en Publicaties van 11.11.11., wijst erop dat het reduceren van ontwikkeling tot armoedebestrijding door de internationale instellingen niet zonder gevaren is. *“Het bestrijden van armoede is een belangrijke doelstelling. De mate waarin de armoede wordt teruggedrongen, is een toetssteen voor de kwaliteit van de ontwikkeling in een samenleving. Maar ontwikkeling is ruimer en vraagt om een bredere beleidsvisie en een ruimer beleid dan het uitroeien van de armoede. Ontwikkeling heeft ook te maken met begrippen als rechtvaardigheid en gelijkheid.”*⁵⁴

⁵⁰ MESTRUM (F.), 2000, p. 51.

⁵¹ MESTRUM (F.), 2000, p. 58.

⁵² MESTRUM (F.), 2005, p.75.

⁵³ MESTRUM (F.), 2005, p.50.

⁵⁴ DE MEYER (R.), “Te mooi om waar te zijn. De armoedeaanpak van IMF en Wereldbank Doorgelicht”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, p.26.

3.3. Politieke ontwikkeling voor 11.11.11. en de Wereldbank

Wanneer er over politieke ontwikkeling wordt gesproken, wordt er voornamelijk naar de rol van de staat in het ontwikkelingsproces gekeken. De invulling van deze rol is bij 11.11.11. en bij de Wereldbank totaal verschillend. Terwijl de Wereldbank opteert voor een staat die zich terugtrekt uit het economische leven en de markt vrijspel laat, kiest 11.11.11. al sinds de jaren zeventig voor een interventionistische, sterke staat.

De Koepel meent dat de regeringen van het Zuiden de economische kernsectoren stevig in handen moeten houden. “*Essentiële diensten als water, onderwijs en gezondheidszorg zijn niet voor de markt*”⁵⁵.

11.11.11. vindt herinvesteren en herverdelen van economische winsten de belangrijkste taken voor de regeringen, zowel in het Zuiden als in het Noorden. De Koepel beschrijft in haar dossiers uitdrukkelijk de rol van de ontwikkelingslanden en die van de ontwikkelde landen. Ondanks de sterke nadruk die 11.11.11. legt op self-reliance en participatie, geeft ze sinds de jaren ‘70 eveneens een grote rol aan de staat om ontwikkeling te bekomen.

Op economisch vlak moeten de staten in het Zuiden zorgen voor diversifiëring en een sterk juridisch kader voor bedrijven uitwerken. Via een strenge fiscaliteit kan de regering ervoor zorgen dat winsten nationaal worden herverdeeld. Voor het NCOS is er wel een rol voor de markt weggelegd, maar enkel onder strikte overheidscontrole en bepalingen.

Totaal hiertegenover staat de Wereldbank die meent dat de markt vrijspel nodig heeft om de armoede te bestrijden. “*Regeringen moeten regels en normen invoeren waarin de markt zich kan ontplooiën en goed kan functioneren.*”⁵⁶ Op economisch vlak moeten de staten voorwaarden creëren waarin de markt optimaal kan functioneren, maar ze mogen nooit de markt verhinderen of verstoren.⁵⁷ De overheid moet zich terugtrekken uit het economische leven. Ingrijpen in het economische leven is uit den boze. In het discours van de Wereldbank is de economie tot de natuur gaan behoren. Er is dus geen nood meer aan een economisch beleid.⁵⁸ Privatisering van de diensten wordt voornamelijk door het IMF gepromoot.

Zowel de Wereldbank als het NCOS zien een sterke interdependentie tussen alle landen. Deze interdependentie wordt echter verschillend geïnterpreteerd. 11.11.11. ziet een scheefgetrokken

⁵⁵ 11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 2004, p. 4.

⁵⁶ MESTRUM (F.), 2000, p. 92.

⁵⁷ MESTRUM (F.), 2005, p.119.

⁵⁸ MESTRUM (F.), 2005, p.94

afhankelijkheid in het nadeel van het Zuiden. Economisch worden de ontwikkelingslanden in een strak korset gehouden en hierdoor meent 11.11.11. dat de derde wereld nooit totaal politiek onafhankelijk kan worden. Op internationaal politiek- en handelsvlak moet er aan herverdeling van de macht gedaan worden opdat het Zuiden kan ontwikkelen. 11.11.11. klaagt de oppermacht van het Noorden en de internationale instellingen aan die teveel interveniëren in de binnenlandse aangelegenheden in het Zuiden. De ontwikkelingslanden hebben werkelijke nationale soevereiniteit nodig en moeten zelf kunnen bepalen wat er gebeurt met de gekregen ontwikkelingshulp. 11.11.11. betreurt de uitholling van de staat. Deze is volgens de Koepel het gevolg van de privatisering, opgelegd door de internationale instellingen in ruil voor schuldvermindering.⁵⁹

Voor de Wereldbank is de interdependentie eveneens een voldongen feit. Ze ziet de handel en de samenwerking in deze onderling afhankelijke wereld als een spontaan en natuurlijk proces van gelijkwaardige partners die er wederzijds voordeel uit halen.⁶⁰ Dit in tegenstelling tot 11.11.11. die een ongelijke balans opmerkt tussen de voor- en nadelen van de economische interdependentie.

Voor het NCOS hebben niet alleen de ontwikkelingslanden plichten voor de ontwikkeling, ook de noordelijke staten moeten vele veranderingen doorvoeren. De Wereldbank meent dat de arme landen zelf de grootste inspanningen moeten leveren.⁶¹ Groot is deze rol, die de Wereldbank voorziet voor de staat, echter niet. Naast het vrijspel geven aan de markt moet er een 'good governance'⁶² worden gevoerd. Dit houdt in dat er goede instellingen moeten opgericht worden die de rechtsstaat, eigendomsrechten en de kwaliteit van de openbare dienstverlening garanderen. De overheid mag van de Wereldbank in geen enkele instantie herverdelers zijn.⁶³

11.11.11. daarentegen ziet herverdeling als de belangrijkste taak van de staat. De Koepel vindt dat elke staat volledig autonoom zijn weg tot ontwikkeling moet zoeken. Het zelfbeschikkingsrecht is iets wat de Koepel voornamelijk in de jaren zeventig benadrukte. De

⁵⁹ NCOS, *De Wereld Morgen*, "Projectenprogramma 1994 : 11.11.11. aan de zuiderkant", extra editie, juni 1994, p.20.

⁶⁰ MESTRUM (F.), 2000, p. 89.

⁶¹ MESTRUM (F.), 2000, p. 107.

⁶² Deze term wordt meestal vertaald door 'goed bestuur' of 'deugdelijk bestuur', maar bestuur dekt niet de volledige lading van het begrip 'governance'. Hier betekent het dat de staten moeten zorgen voor de instellingen die de markt zo optimaal mogelijk laten werken.

⁶³ MESTRUM (F.), 2000, p. 93.

noordelijke staten hebben dan de plicht om de ontplooiing van hun zuidelijke partners te vergemakkelijken en moeten het hen mogelijk maken om herverdeling door te voeren.⁶⁴

De ‘governance’ waar de Wereldbank zo de nadruk op legt, gaat uit van een consensus. De regering moet zich niet volledig terugtrekken, maar moet samenwerken met anderen, voornamelijk met de privé-sector en de burgermaatschappij.⁶⁵ De staat mag enkel helpen risico’s beheren en moet de armsten kansen bieden. Dit betekent dat de overheid ervoor moet zorgen dat de armsten kunnen rekenen op basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg.⁶⁶ Armen moeten daarbij zelf vorm geven aan hun toekomst. Dit is een minimum van sociale dienstverlening.

11.11.11. spreekt ook over de taak van de staat om een beleid te voeren “*gericht (...) op de bevrediging van de basisbehoeften en op het versterken van de participatie van de armste bevolkingsgroepen*”.⁶⁷ De staat kreeg van de Koepel veel sociale taken opgelegd. Waaronder toezien dat het belastingstelsel, het prijsbeleid, het onderwijs, de gezondheidszorg en het bestuursbeleid erop gericht zijn om te voorzien in de fundamentele menselijke behoeften van allen.⁶⁸ De regering mag zich van 11.11.11. dus niet uitsluitend met armen bezighouden, maar iedereen het recht geven op een aantal sociale zekerheden.

Voor de Wereldbank moet het sociaal beleid van de overheid zich beperken tot het omzetten van economische groei in menselijke ontwikkeling.⁶⁹ In het vertoog van de Wereldbank merkt Mestrum op dat de staat geen enkel nationaal belang meer te verdedigen heeft. Hij moet zich enkel ten dienste stellen van hen die hem nodig hebben. De taak van de overheid ligt in de ‘sociale ontwikkeling’. Ze moet een ‘enabling environment’ creëren, dit is een positieverende omgeving die de armen ten goede komt. De staat mag enkel sociale banden versterken of creëren, maar nooit emancipatie promoten noch de tegenstellingen tussen arm en rijk doorbreken.⁷⁰ De Wereldbank wil de traditionele gemeenschaps- en familiebanden opnieuw verstevigen. Zodat deze de sociale taak van de overheid op zich kunnen nemen. Zo wordt armoedebestrijding de belangrijkste verantwoording van elk overheidsoptreden. Wat een herdefiniëring van de rol van de staat met zich meebrengt. Een rol die door haar moreel

⁶⁴ NCOS, “Politiek Handvest”: *De Wereld Morgen*, 1972, p.30.

⁶⁵ MESTRUM (F.), 2000, pp. 91-92.

⁶⁶ MESTRUM (F.), 2005, p.50.

⁶⁷ NCOS, *Handvest*, 1986, p.27.

⁶⁸ NCOS, “Laat de armen niet zakken”, *Actiedossier*, 1980, p..

⁶⁹ MESTRUM (F.), 2000, p. 79 en 57.

⁷⁰ MESTRUM (F.), 2005, p.114.

argument (hulp bieden aan de armen) amper te weigeren valt. Het nationale optreden van de staat wordt zo gereduceerd tot zijn optreden in de armoedebestrijding.⁷¹

In de PRSP's wordt sterk de nadruk gelegd op de betrokkenheid van het ontvangende land, 'country driven'. Aan de parlementen wordt echter geen goedkeuring gevraagd voor de programma's. Het opstellen van PRSP's vergt veel onderzoek en rapporten, waardoor het zeer belastend is voor de overheid. De overheid wordt hierdoor weggehouden van zijn werkelijke taak. Zo ontstaat er een vicieuze cirkel. De overheid is zwak, dus loop je er omheen, maar daardoor maak je haar nog zwakker.⁷² Rudy De Meyer concludeert dan ook dat de PRS-aanpak geen onversneden zegen is voor de meeste regeringen. *"Ze krijgen het stuurwiel van hun gammele land in handen, maar de echte manoeuvreerruimte voor het nationale beleid is beperkt. (...) Ze krijgen meer en meer verplichtingen opgelegd door internationale akkoorden waarover ze erg weinig zeg hebben."*⁷³ Door de uitholling van de staat is deze meestal te zwak om de taken van de 'country driven' PRSP's op zich te nemen.

⁷¹ MESTRUM (F.), 2000, pp. 99-100.

⁷² MOLENAERS (N.) en RENARD (R.), 2004, p.15.

⁷³ DE MEYER (R.), 2004, p.34.

3.4. De verschillende invulling van ‘economische ontwikkeling’ bij 11.11.11. en de Wereldbank

Zoals hierboven vermeld is de economische rol van de staat bij de Wereldbank totaal verschillend aan die van 11.11.11.. De Koepel vindt dat de staat moet interveniëren in de markt en het economische leven. De Wereldbank ziet economie als iets natuurlijk. Alles komt op zijn plooï wanneer men de wetten van de markt de vrije loop laat gaan.

Na WOII was het doel van de internationale instellingen de inkomenskloof tussen arme en rijke landen te dichten. Alle aandacht ging uit naar economische ontwikkeling en ontwikkelingsprojecten voor de modernisering van de infrastructuur en van het productieapparaat met als doel het nationaal inkomen te verhogen.⁷⁴ Nu is de focus van de Wereldbank versmald tot de armoedebestrijding van de armste mensen. Die via deelname aan de markt en via de economische groei zich moeten integreren in de wereldeconomie.⁷⁵ Economische groei, ontwikkeling en armoedebestrijding worden als synoniemen door elkaar gebruikt.⁷⁶ Ontwikkeling wordt geassocieerd met economische mondialisering, wat erop neerkomt dat de wereldmarkt wordt één gemaakt.⁷⁷ De Wereldbank oordeelt dat als iedereen participeert in de economische groei, de armoede zal worden verholpen. *“Als deze voordelen (van de economische groei (auteur)) gelijk gespreid zouden zijn, dan zou het grootste deel van de armoede in de wereld geëlimineerd zijn.”*⁷⁸

Op zijn beurt heeft 11.11.11. nooit geloofd in de wonderbare verhalen van de economische groei. De Koepel zet zich sinds de jaren zeventig af van de idee dat ontwikkeling gelijkstaat aan economische verandering en vooruitgang. Economische groei betekent voor 11.11.11. niet automatisch minder armoede: *“De rijken worden rijker, de armen armer”*.⁷⁹ De Koepel ziet eerder de kloof tussen arm en rijk groter worden. De oplossing voor het onderontwikkelingsprobleem ziet 11.11.11. evenmin in de steeds verdergaande vermarkting, gepromoot door de Wereldbank en het IMF. Meedogenloze handelspraktijken zijn voor het NCOS oorzaken van armoede en onderontwikkeling.

⁷⁴ MESTRUM (F.), 2000, p. 43.

⁷⁵ MESTRUM (F.), 2000, p. 80.

⁷⁶ MESTRUM (F.), 2005, p.103.

⁷⁷ MESTRUM (F.), 2000, p. 113.

⁷⁸ De Wereldbank geciteerd in: BASTIAENSEN (J.), “Armoede en ontwikkeling in de jaren ’90. Een Noord-Zuid perspectief”, in: *Streven*, 1993, p.603.

⁷⁹ NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier*, 1977, p. 11.

Sinds de jaren negentig vat 11.11.11. de rol van de markt enigszins anders op. Markttoegang, met eerlijke prijzen en betere handelsovereenkomsten voor het Zuiden worden belangrijke strijdpunten voor 11.11.11.. Een door de overheid verdeelde economische groei kan wel bijdragen tot ontwikkeling. Wanneer de Wereldbank meent dat de ‘markt in voordeel van armen functioneert’⁸⁰, oordeelt 11.11.11. dat de staat moet zorgen dat de opbrengsten uit de markt eerlijk worden verdeeld. De Koepel gelooft niet dat de markt er automatisch voor zal zorgen dat de armen rijker worden.

De Wereldbank ziet het als de taak van de industrielanden om ervoor te zorgen dat de markt volledig vrijspel krijgt. De markt moet volledig vrij gemaakt worden. Ze moeten hun protectionisme afbouwen, hun macro-economisch beleid coördineren en de arme landen helpen om zich open te stellen voor de wereldmarkt. Regeringen van ontwikkelingslanden moeten van hun kant alle markbelemmerende mechanismen afbouwen en een positieve politieke, economische en sociale omgeving tot stand brengen, zodanig dat hun land aantrekkelijk wordt voor investeerders. Iedereen moet de kans krijgen om te participeren.⁸¹ In de ogen van de Wereldbank is de economie ‘natuurlijk’ geworden. Dit leidt hen tot de conclusie dat er geen speciale behandeling hoort te zijn voor arme landen. Iedereen is gelijk voor de economie.⁸² De Wereldbank geeft dan ook geen definitie meer van economische ontwikkeling. Alles gebeurt vanzelf als de wetten van de markt worden gerespecteerd.⁸³

Voor 11.11.11. liggen veel economische oorzaken aan de grondslag van de onderontwikkeling. Het NCOS ziet voor de ontwikkelingslanden voornamelijk heil in het creëren van interne markten. De gerichtheid op de export moet worden afgebouwd.⁸⁴ 11.11.11. merkt dat de economische interdependentie uit balans is. Het Zuiden wordt in een economische wurggreep gehouden door de schuldenlast en de oneerlijke handelspraktijken. Het economische systeem moet veranderd worden. *“Ons economische systeem veroordeelt in de realiteit honderden miljoen mensen tot een uitzichtloos bestaan”*.⁸⁵ Het Zuiden moet zich beschermen voor de markt.

⁸⁰ MESTRUM (F.), 2000, p. 104.

⁸¹ MESTRUM (F.), 2000, p. 106.

⁸² MESTRUM (F.), 2005, p.49.

⁸³ MESTRUM (F.), 2005, p.94.

⁸⁴ NCOS, “De Derde Wereld en grondstoffenhandel”, *Actiedossier*, 1989, p. 2.

⁸⁵ VANDEPITTE (M.), *“De kloof tussen arm en rijk”*, 2002, p.6.

De manier waarop de rol van MNO's wordt beschreven in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. en in de Poverty Reduction Strategy van de Wereldbank is totaal uiteenlopend. Bij de Bank krijgen de mondialisering en de bedrijven totale vrijheid. MNO's behoren tot de vrije markt en worden door de internationale instellingen aangespoord om te werken in de ontwikkelingslanden. Privatisering wordt voornamelijk door het IMF opgelegd. De PRSP's die de ontwikkelingslanden krijgen opgelegd, hebben nood aan 'op consensus gerichte participatie' van ngo's en het bedrijfsleven.⁸⁶ Hierdoor krijgen bedrijven zelfs inspraak in het armoedebestrijdingsproces. Naast de ngo's en de nieuwe mecenasen⁸⁷ zijn de multinationals de derde groep niet-statelijke actoren die de VN bij hun werkzaamheden in armoedebestrijding willen betrekken. Zonder dat MNO's zich hoeven te schikken naar bindende regels, wordt er van hen meer verantwoordelijkheid gevraagd.⁸⁸ 11.11.11. wijst van zijn kant op de problemen die de ongebreidelde macht van de MNO's met zich meebrengt. Sinds de jaren '70 worden MNO's door 11.11.11. bekeken als de grote economische boosdoeners in het Zuiden, omdat ze de economische macht van de staat overnemen en een bedreiging vormen voor de self-reliance.⁸⁹ Sinds de jaren negentig erkent de Koepel dat privé-bedrijven kunnen bijdragen tot ontwikkeling, maar ze moeten dan ingepast worden in de ontwikkelingsplannen van de overheid.⁹⁰

⁸⁶ MESTRUM (F.), 2005, p.143.

⁸⁷ Bill Gates is het gedroomde voorbeeld van een nieuwe mecenas, die met zijn geld geen blijf weet en van de gemondialiseerde liefdadigheid een strategisch element in zijn public relations heeft gemaakt. Hierdoor legitimeren ze hun eigen rijkdom. (MESTRUM (F.), 2000, p. 98).

⁸⁸ MESTRUM (F.), 2000, p. 98.

⁸⁹ NCOS, "Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld", *NCOS-Dossier*, 1975, p. 18.

⁹⁰ 11.11.11., "*Het Handvest van 11.11.11.*", 5 oktober 2004, p. 4.

3.5. De rol van de vrouw in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. vergeleken met de verhouding tussen armoedebestrijding en vrouwen

Zoals we voor 11.11.11. hebben gezien over de rol van de vrouw, evolueert hij eveneens heel sterk in het ontwikkelingsverhaal van de internationale instellingen. Uit de werken van Mestrum blijkt dat de feminisering van armoede ‘nut’ heeft in het armoedediscours van de Wereldbank.

In de jaren zeventig heeft de vrouw een zeer marginale rol in het discours van de Koepel. Haar rol wordt niet, of uiterst zelden, geproblematiseerd. Vrouwen representeren niet meer of niet minder dan vijftig procent van het totale aantal armen in de wereld.

In de teksten van de VN tot 1975 wordt de vrouw beschreven als vragende partij voor projecten. Hun participatie werd nodig geacht voor het welslagen van ontwikkelingsprojecten. Mestrum stelt dat vrouwen toen werden gezien als oplossing voor de problemen van de onderontwikkeling.⁹¹ De eerste persoon die de invloed van het ontwikkelingsproject op vrouwen heeft onderzocht is Esther Boserup. *“There is much scope for improvement of family incomes by the provision of better skills and better equipment to women, so that they may perform their traditional tasks more efficiently.”*⁹² Boserup was de eerste die de negatieve effecten van ontwikkeling op vrouwen aantoonde.⁹³ De ontwikkeling ging aan de vrouwen voorbij.

De internationale beweging rond vrouwen die in de jaren zeventig opkwam wordt de ‘WID movement’⁹⁴ genoemd. Dit staat voor ‘Women in Development’ of ‘Vrouwen in Ontwikkeling’ (VIO). De beweging *“gave expression to the major preoccupations of women around the world: improved educational and employment opportunities; equality in political and social participation; and increased health and welfare services. In sum, the WID*

⁹¹ MESTRUM (F.), 2000, p. 166.

⁹² BOSERUP (E.) and LILJENCRAANTZ (C.), *Integration of women in development. Why, when, how.*, may 1975, p.6.

⁹³ SIMMONS (P.), “‘Women in development’ : a threat to liberation”, in: RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, 1997, p.244.

⁹⁴ De notie WID komt van een netwerk van vrouwelijke ontwikkelingsspecialistes, die de ‘trickledown’ theorieën van ontwikkeling begonnen te bevragen. Daarbij argumenterend dat modernisering een andere impact heeft op mannen als op vrouwen. In plaats van de rechten en de status van vrouwen te verbeteren, ging het ontwikkelingsproces aan hen voorbij of erger zorgde het voor een verslechtering van hun situatie. PEARSON (R.), “Rethinking gender matters in development”, 2004, p. 390.

movement that emerged during this period demanded social justice and equity for women.”⁹⁵

Door de WID-beweging werd er op het nut van vrouwen voor de ontwikkeling gewezen. Vrouwen eisten meer gelijkheid en het recht om hun steentje bij te dragen in het ontwikkelingsproces. De beweging werd sterk beïnvloed door het liberaal feminisme in de Verenigde Staten. De hoofdfocus van de WID-movement was om vrouwen in te schakelen in het economische systeem zodat ze gelijk werden aan de mannen. In de naoorlogse ontwikkelingssamenwerking werd de vrouw enkel afgeschilderd als moeder en echtgenote. Slechts zelden werd de vrouw bekeken in haar productieve rol als werkkraacht buiten de sociale familiale sfeer. Hiertegen kwam WID in actie.⁹⁶ Voor hen was het ultieme doel van de ontwikkelingssamenwerking om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen weg te werken. WID wou de vrouw voorstellen als een productief lid van de maatschappij, niet langer als passief ontvanger van sociale ontwikkelingsprogramma's. Vrouwen bieden een actieve bijdrage tot de economische ontwikkeling. De vrouw werd gezien als de 'missing link' in ontwikkeling, een ondergewaardeerde economische kracht in het ontwikkelingsproces.⁹⁷

Bij 11.11.11. komt de functie van de vrouw, pas echt in de aandacht vanaf 1986 met de oprichting van een vrouwenwerkgroep. Dit is niet toevallig één jaar na het einde van het “VN decennium voor de rechten van de vrouw” (1975-1985). Het VN decennium heeft ervoor gezorgd dat er meer aandacht van de ontwikkelingsorganisaties uitgaat naar vrouwen.⁹⁸ De vrouwenwerkgroep van het NCOS doet onderzoek naar de specifieke noden van de vrouw in het Zuiden. Sinds eind jaren '80 meent de Koepel dat men vrouwen te vaak over het hoofd ziet in de officiële ontwikkelingssamenwerking. De grote rol die vrouwen spelen in de maatschappij en de zware lasten die zij dragen, worden volgens 11.11.11. onvoldoende gewaardeerd. Het centrum ziet meer en meer de noodzaak in van een integratie van de vrouw in het ontwikkelingsproces. Het is bij 11.11.11. later dan bij de instellingen dat de vrouw wordt gezien als deel van de oplossing voor het onderontwikkelingsvraagstuk. Meer en meer wordt er specifieke aandacht geschonken aan de rol van vrouwen. Sommige projecten beginnen zich zelf volledig te focussen op vrouwen.⁹⁹

⁹⁵ RAZAVI (S.) and MILLER (C.), *From WID to GAD: Conceptual Shifts in the Women and Development Discourse*, February 1995, p. 2.

⁹⁶ RAZAVI (S.) and MILLER (C.), *From WID to GAD: Conceptual Shifts in the Women and Development Discourse*, February 1995, p. 3.

⁹⁷ TINKER (I.), *Persistent Inequalities*, 1990, p. 31.

⁹⁸ RAZAVI (S.) and MILLER (C.), February 1995, p. 6.

⁹⁹ In de projectenbeschrijvingen bij het actiedossier van 1986 vindt je onder andere de projecten 'Verbetering van de werkgelegenheid en de organisatie van vrouwen in de dorpen (India)' (p.17), 'Legale en medische bijstand aan vrouwen, werkzaam in de vrijhandelszone' (p.18),...

Bij de internationale instellingen verandert de rol van vrouwen in ontwikkeling vanaf de Conferenties van Kopenhagen (1980) en Nairobi (1985). Sinds de jaren tachtig worden vrouwen meer gezien als slachtoffers van het ontwikkelingsproces. Volgens Razavi en Miller komt deze verandering er omdat de voortrekkers van de ‘Women in Development’-beweging hun ideeën moeten ‘verkopen’ aan de internationale en nationale, door mannen gedomineerde, ontwikkelingssamenwerking.¹⁰⁰ De WID verschoof de focus van gelijke rechten voor vrouwen naar programma’s voor arme vrouwen. Ze wilden tonen hoe vrouwen de ontwikkeling konden helpen, en niet langer hoe ontwikkeling de vrouwen kon helpen. De economische objectieven die WID voor ogen had, werden omgezet in welzijnszorg voor vrouwen. Deze specifiek op vrouwen gerichte projecten, veranderden niets aan de economische marginalisering van de vrouw. De dominante beeldvorming rond de vrouw in het Zuiden werd zeer sterk beïnvloed door haar nieuwe rol als slachtoffer. Vrouwen werden meer en meer als middel tot ontwikkeling gezien. Ze werden de belangrijkste doelgroep. “*A further outcome of this approach has been a tendency to make exaggerated and unfounded claims about women’s usefulness to development.*”¹⁰¹ Vrouwen begonnen nuttig te worden in het ontwikkelingsdiscours.

11.11.11. sloot zich in de jaren negentig steeds meer aan bij deze visie van de vrouw als slachtoffer. De Koepel merkte op dat de vrouw voornamelijk het slachtoffer was van de ongelijkheid en de onrechtvaardige economische machtsverdeling in de wereld. Het was de vrouw die de zwaarste lasten moest dragen. In hoofdstuk twee heb ik beschreven hoe 11.11.11. zich aan de ene kant wou afzetten van de slachtofferrol van de vrouw en langs de ander kant deze toch bevestigde. Voor de Koepel was de vrouw niet het slachtoffer van de ontwikkeling, maar van het beleid van de internationale instellingen. De SAP’s en de uitholling van de staat die deze met zich meebrachten, zorgden voor een vergroting van de werkdruk op vrouwen. “*De schuldenlast en de SAP’s (...) leidden tot ontmanteling (...) van de sociale structuren, zoals gezondheidszorg en onderwijs. Dit treft op de eerste plaats de vrouw.*”¹⁰² Armoede draagt voor 11.11.11. steeds een bron van verzet in zich en dit is ook het geval voor arme vrouwen. De Koepel hecht veel belang aan het potentieel aan tegenmacht die de vrouwen uit het Zuiden bezitten.

¹⁰⁰ RAZAVI (S.) and MILLER (C.), February 1995, p. 7.

¹⁰¹ RAZAVI (S.) and MILLER (C.), February 1995, p. 8.

¹⁰² 11.11.11., “Wereldvrouwenmarst tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p. 26.

In het huidige discours van de Wereldbank wordt de vrouw gezien als slachtoffer én als oplossing. Vrouwen zijn het slachtoffer van de ongelijkheid. Het nastreven van de gelijkheid voor de vrouw is volgens Mestrum steeds functioneel geweest voor de internationale instellingen. *“No country can afford to underutilize and under equip more than half of its human resources”*¹⁰³ stelde de Bank in 1990. Pam Simmons schrijft in haar werk dat de Wereldbank het een zonde zou vinden voor de economie om vijftig procent van de mankracht –lees vrouwen- niet in te zetten voor de markt.¹⁰⁴ De gelijkheid van de vrouwen zou het gemeenschappelijke belang te goede komen.¹⁰⁵

De Wereldbank merkt een vervrouwelijking van de armoede op, voornamelijk omdat het past in hun ideologisch kraam. Zo beschrijft Mestrum hoe de internationale instellingen vrouwen zien: *“vrouwen vertegenwoordigen een volgzaam, niet-opstandige armoede die we met alle middelen, behalve geld, moeten bestrijden.”*¹⁰⁶ De vrouw wordt door de Wereldbank naar voor geschoven als de ‘goede’ arme. De idee van de vrouw als ‘goede’ arme komt in veel ontwikkelingsliteratuur naar voor. Elk initiatief die zij neemt, werkt in het voordeel van het hele gezin en zelfs de hele gemeenschap, zo wordt er gedacht. *“In het algemeen blijken de inkomsten van vrouwen eerder bestemd te worden voor de voorziening in collectieve basisbehoeften in de huishouding dan voor individuele consumptie, terwijl bij mannen een omgekeerde tendens aanwezig is.”*¹⁰⁷ Ook 11.11.11. ziet het investeren in vrouwenontwikkeling als rechtvaardig, efficiënt, structureel en duurzaam. Voor 11.11.11. vandaag is de vrouw de motor van de maatschappij en kan de hele samenleving ervan profiteren wanneer zij meer ‘stem’ krijgt.¹⁰⁸

De onderliggende reden voor het beschrijven van de vrouw als ‘goede’ arme en om haar te kiezen als bevoorrecht partner van de ontwikkelingssamenwerking, is echter niet hetzelfde bij 11.11.11. als bij de Wereldbank. Opnieuw gaat het verschil terug naar de rol van de staat. Bij de Wereldbank worden arme vrouwen de bevoorrechte actoren van de strategieën voor armoedebestrijding, omdat de staat ertoe verplicht werd haar sociaal beleid af te bouwen. Vrouwen kunnen huishoudelijk werk combineren met productieve taken en zo de sociale

¹⁰³ WORLD BANK, *Annual Report*, Washington DC, 1990, p.62.

¹⁰⁴ SIMMONS (P.), 1997, p. 245.

¹⁰⁵ MESTRUM (F.), 2000, p. 149.

¹⁰⁶ MESTRUM (F.), 2005, p.49.

¹⁰⁷ BAUD (I.) en STEENBEEK (G.), “Vrouwen en ontwikkeling”, in: KRUYT (D.) en KOONINGS (K.) (red.), *Ontwikkelingsvraagstukken. Theorie, beleid en methoden*, Muiderberg, Coutinho, 1988, p.279.

¹⁰⁸ www.11.be

voorzieningen leveren die vroeger van de overheid kwamen. Van de vrouw wordt verwacht dat ze publieke goederen levert. Arme vrouwen zouden spontaan hun eigenbelang vertalen in termen van hun gezin en hun eigenbelang laten opgaan in het gemeenschappelijke belang van hun gezin en de gemeenschap. “*Door armoede vooral met vrouwen te associëren (...) kunnen de internationale instellingen een efficiënte en goedkope armoedebestrijding in het vooruitzicht stellen.*” ¹⁰⁹

Bij 11.11.11. gaat ‘vrouwenontwikkeling’ nog steeds over het dichten van de kloof tussen mannen en vrouwen.¹¹⁰ Het strijden tegen ongelijkheid blijft voor de Koepel zeer belangrijk. Door de internationale instellingen wordt er niet meer gekeken naar het bekomen van gelijke rechten voor vrouwen. De ongelijkheid tussen de seksen komt hen goed te pas. 11.11.11. eist echter juridische en maatschappelijke gelijkstelling van vrouwen.¹¹¹ De Koepel is dan ook overgestapt van projecten enkel voor vrouwen, naar de integratie van gender in alle projecten en campagnes van de organisatie. “*Je kan armoede niet aanpakken zonder genderspecifieke analyses*”.¹¹²

¹⁰⁹ MESTRUM (F.), 2000, pp. 172-173 en p.152.

¹¹⁰ 11.11.11., “Wereldvrouwenmarst tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 2000, p. 23.

¹¹¹ NCOS, *Actieboek*, 1996, p. 108.

¹¹² DE MEYER (R.) en VANDEN BERGHE (B.), “2015 de tijd loopt”, *Politieke Basistekst*, 2005, p.5.

3.6. Cultuur en sociale ontwikkeling bij 11.11.11. en de Wereldbank

Zoals hierboven gezien bij de feminisering van de armoede, volgt het NCOS grotendeels het discours van de internationale instellingen wanneer het gaat over cultuur. De onderliggende bedoelingen zijn echter opnieuw verschillend.

Oorspronkelijk werd de lokale cultuur door de internationale instellingen als belemmerend gezien voor de ontwikkeling. In de naoorlogse periode dachten ze dat het de culturele tradities waren, die mensen beletten om rationeel te handelen. De traditionele solidariteitsmechanismen van de familie en de gemeenschap hoorden vervangen te worden door een sociaal overheidsbeleid.¹¹³ Cultuur was een hinderpaal voor de snelle modernisering. De eerste naoorlogse generatie van ontwikkelingsspecialisten zag modernisering als synoniem voor ontwikkeling.¹¹⁴ Traditionele samenlevingen stonden in de weg van de ontwikkeling en moesten veranderd worden. *“De traditionele solidariteit van de gemeenschappen moest doorbroken en vervangen worden door sociale instellingen en een sociale zekerheid die een gedragswijziging tot gevolg zou hebben. Ook als mensen geen behoefte voelden aan sociale diensten (...) moesten die hen worden opgelegd.”*¹¹⁵ De overheid moest dus zorgen voor een sociale zekerheid, die geen rekening hoorde te houden met tradities noch met cultuur. In de jaren zestig werd echter de mislukking opgemerkt van een ontwikkeling die geen rekening hield met de cultuur waarin ze moest functioneren. De ontbrekende culturele schakel werd gezien als een grote oorzaak voor de mislukkingen van de ontwikkeling.¹¹⁶

In het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. kan je zowel in de jaren ‘70 als jaren ‘80 niet voorbij aan het belang van cultuur. *“Het respect voor de culturele eigenheid en mogelijkheden van de derde wereldvolkeren is een fundamenteel kenmerk van de ontwikkelingsvisie en activiteiten van het NCOS.”*¹¹⁷ Voor 11.11.11. kan ontwikkeling niet zonder cultuur. Oplossingen en projecten voor ontwikkeling moeten rekening houden met lokale gebruiken en de mentaliteit van de doelgroep.

¹¹³ MESTRUM (F.), 2000, p. 127.

¹¹⁴ BAECK (L.), “Ontwikkeling: oude en nieuwe stijl”, in: *Noord-Zuid Cahier*, 1994, p.8.

¹¹⁵ MESTRUM (F.), 2005, pp. 128-129, cit. 129.

¹¹⁶ MESTRUM (F.), 2005, p. 129.

¹¹⁷ NCOS, *Handvest*, 1986, p. 15.

Met de eerste VN Wereldconferentie over cultuurbeleid in Mexico 1982 komt er bij de internationale instellingen werkelijk meer aandacht voor de band tussen cultuur en ontwikkeling. Cultuur moest integraal deel worden van het ontwikkelingsbeleid.¹¹⁸

11.11.11. mistte de boot niet en in 1983, één jaar na de VN-conferentie van Mexico, hield de Koepel een campagne rond het thema cultuur: “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”¹¹⁹. Cultuur werd door 11.11.11. gezien als de laatste reddingsboei voor de onafhankelijkheid. Bij de Koepel is er in deze periode angst voor het cultureel imperialisme van het Noorden op te merken. Hier sluipen er enkele ideeën van het post-ontwikkelingsdenken in het discours van 11.11.11.¹²⁰. De in de jaren zeventig en tachtig bij het NCOS dominante ideeën van ‘self-reliance’ en ‘basisgerichte ontwikkeling’ wijzen op het belang van de culturele wortels bij de ontwikkeling. Ontwikkeling moet met eigen middelen, vanuit het eigen aanvoelen van de problemen, in het eigen tempo, volgens de eigen verwachtingen en vanuit de eigen cultuur worden nagestreefd.¹²¹

In het huidige vertoog van de Wereldbank is de analyse van de belemmering van het ontwikkelingsproces totaal veranderd. Culturele tradities belemmeren de ontwikkeling niet langer. In 1982 gewagen de VN dat er ‘grenzen zijn aan de rol van de natiestaat om sociaal-economische veranderingen te beheren’. In 1989 spreken ze van een veranderde perceptie op sociale ontwikkeling en ‘een sterke stroming (die) de voorkeur geeft aan voorzieningen op familiale of gemeenschapsbasis’.¹²² De familiale en gemeenschapssolidariteit moet worden hersteld, samen met een selectief sociaal beleid. Het is dus opnieuw de regering die zijn taken moet delen met de lokale autoriteiten en de markt (privé-bedrijven). Terwijl de instellingen aanvankelijk zweerden bij een sterk sociaal beleid wordt deze nu bekritiseerd, ongeschikt geacht en gezien als hinderpaal voor de markt en dus voor de ontwikkeling.¹²³ Armoedebestrijding wordt door de internationale instellingen naar voor geschoven als het alternatief voor de sociale zekerheid en voor de verzorgingsstaat.¹²⁴

¹¹⁸ MESTRUM (F.), 2005, p. 130.

¹¹⁹ NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1983.

¹²⁰ De werkelijke nood aan ontwikkeling werd door 11.11.11. echter niet bevraagd zoals de post-ontwikkelingsdenkers wel deden en doen. De eerste auteur die de hele idee van ‘ontwikkeling’ en haar bedreiging voor de autonomie van de mensen in vraag stelde was Ivan Illich, in de jaren 1960. Dit werd niet in dank aangenomen. Ontwikkeling was een ‘sacred cow’ zo schrijft Rahnema in haar inleiding op de “*Post-development reader*”. RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, 1997.

¹²¹ NCOS, “Wie ontwikkeling zegt moet ook cultuur zeggen”, *Actiedossier*, 1983, p. 10.

¹²² MESTRUM (F.), 2000, p.133.

¹²³ MESTRUM (F.), 2000, p.127 en p. 133.

¹²⁴ MESTRUM (F.), 2000, p.137.

Bij de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging veranderde de visie op cultuur nauwelijks in de jaren 1990. Ontwikkeling bleef cultuurspecifiek en culturele verscheidenheid was een troef en geen handicap.¹²⁵ Net als bij de internationale instellingen moeten de armen bij het NCOS ook zelf voor hun ontwikkeling instaan en zorgen. De inspanning tot ontwikkeling moet uitgaan van de plaatselijke sociale dynamiek. 11.11.11. wijst in haar dossiers op de sociale taken van de staat, die de fundamentele behoeften van de gehele bevolking moet dienen. De nadruk lag bij de Koepel steeds op herverdeling als één van de belangrijkste taken van de regeringen. Dit wijst op sociale zekerheid met inkomensverdeling waarin rijkdom wordt belast om armoedeleed te dichten. Bij de internationale instellingen wordt er nooit over inkomensverdeling gesproken.¹²⁶

In een Noord-Zuid cahier wijst Rudy De Meyer op de gevaren voor de sociale taken van de overheid die armoedebestrijding met zich kan meebrengen. *“Armoedebestrijding heeft terecht de spots gericht op de plicht van de overheid om in te staan voor essentiële sociale dienstverlening. (...) Tegelijk zijn er nu regeringen die (...) alles op alles zetten om goed te scoren op enkele van de meest zichtbare en dramatische sociale indicatoren zoals kindersterfte of deelname aan het lager onderwijs. Ze houden dan wel weinig middelen en energie over om in te grijpen op de economische hefboomen die de basisvoorwaarden voor die sociale ontwikkeling moeten scheppen. Het risico van indicatorgerichte symptoombestrijding is reëel.”*¹²⁷ Door de focus op armoede te leggen moeten de staten veel inspanningen leveren op de gevolgen van de onderontwikkeling. Waardoor ze geen middelen meer over hebben om oorzaken van de armoede/onderontwikkeling aan te pakken. Dit brengt de duurzaamheid van het ontwikkelingsproces in gevaar.

Voor de Koepel is de duurzaamheid van de ontwikkeling sterk verbonden met het bewaren van de culturele eigenheid. Sinds de jaren '80, maar voornamelijk vanaf eind jaren negentig komt duurzaamheid duidelijker meer boven in het NCOS-discours.¹²⁸

¹²⁵ 11.11.11., “Het Handvest van 11.11.11.”, 5 oktober 2004, p.3.

¹²⁶ MESTRUM (F.), 2000, p.140.

¹²⁷ DE MEYER (R.), 2004, p.27.

¹²⁸ NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1992: 11.11.11. aan de zuiderkant”, juni 1992, p.26.

3.7. Besluit

In dit hoofdstuk zijn er een aantal grote verschillen in de vertogen van 11.11.11. en van de Wereldbank aan het licht gekomen. Het opmerkelijkste verschil is het onderwerp waar men over spreekt. De Wereldbank schrijft over ‘armoede’ en over ‘armoedebestrijding’ als oplossing, bij 11.11.11. gaat het voornamelijk over ‘onderontwikkeling’ of ‘onrecht’ en over ‘ontwikkeling’ als oplossing. De termen zijn hier echter niet zo belangrijk mits de Wereldbank de verschillende termen over dezelfde kam scheert. Zo is armoedebestrijding synoniem voor economische groei en voor ontwikkeling. Beide organisaties zien een multidimensioneel probleem in het Zuiden, maar de oorzaken en de oplossingen waarvoor ze opteren, zijn totaal verschillend. Voor de Wereldbank is de oplossing heel simpel samen te vatten: een alomvattende integratie in de wereldmarkt. Bij 11.11.11. hebben we gezien dat de oplossing veel complexer wordt. Daar hebben zowel het individu, de staat als de internationale gemeenschap plichten en taken om ervoor te zorgen dat het onrecht en de onderontwikkeling worden overwonnen. Modewoorden als ‘participatie’ werden al lange tijd door de ngo gebruikt en pas later door de Wereldbank gehanteerd. De internationale instelling verengt de betekenis van ‘participatie’ naar het aanhoren van de mensen uit het Zuiden. Enkel wanneer het past wordt er geluisterd. Bij 11.11.11. is er een werkelijke inspraak van het Zuiden te merken in haar partnariaat.

De manier waarop de taken van de overheid worden ingevuld, is zeer uiteenlopend bij de internationale instellingen en de Koepel-ngo. In het verhaal van de Wereldbank is de rol van de staat erg minimalistisch. Enkel de aller armsten werden minimaal geholpen. De grootste taak in de armoedebestrijding ligt bij de armen zelf, zij moeten de kansen grijpen die de markt hen biedt. Volkomen tegenovergesteld is de invulling van politieke ontwikkeling bij 11.11.11.. De Koepel wil een sterke staat zowel in het Zuiden en het Noorden, waarbij staten op alle niveaus plichten hebben. De hoofdtak die 11.11.11. weglegt voor de staat is herverdeling. Een thema waar de Wereldbank in alle talen over zwijgt. Rijkdom komt in het vertoog van de Wereldbank nooit aan bod.

Economische en sociale ontwikkeling ondergaan een soortgelijk lot in het vertoog en het denken van de Wereldbank. Beide raken geïntegreerd in de natuur, waardoor men er niet meer moet of mag op inspelen. 11.11.11. daarentegen ziet belangrijke taken weggelegd voor de staat in de sociale en economische ontwikkeling. De Wereldbank spreekt over een soort heilig

makende economische groei en 11.11.11. wijst op de gevaren van een op economische groei gerichte ontwikkeling die geen rekening houdt met de individuele situaties. Zowel de Wereldbank als 11.11.11. wijzen op de sterke interdependentie in de wereld en de wereldeconomie. Dit leidt bij de Wereldbank tot een gelijkheid tussen alle landen waaraan niets mag of kan gedaan worden. Bij 11.11.11. meent men echter dat de afhankelijkheid sterk in het nadeel van het Zuiden is en dus moet men bevorderende maatregelen treffen.

In het definiëren van de rol van de vrouw in het ontwikkelingsverhaal is het duidelijk 11.11.11. die de internationale instellingen volgt. De bedoelingen en motieven zijn echter wel verschillend. De Koepel streeft naar een dichting van de kloof tussen arm en rijk en tussen man en vrouw.

Uit dit hoofdstuk is gebleken dat het armoedebestrijdingsprogramma van de Wereldbank een heel beperkte visie heeft op ontwikkeling. Hun 'Poverty Reduction Strategie' is veel geringer dan de ontwikkeling die 11.11.11. voor ogen heeft. De Koepel pleit voor veranderingen in alle lagen van de maatschappij. Er moet zowel in het Noorden als het Zuiden aan oplossingen worden gewerkt. De Wereldbank gelooft dat louter de integratie van armen in de markt de armoede en haar interdependente problemen zal oplossen.

Met de woorden van Rudy De Meyer valt de tegenstelling eenvoudig samen te vatten: *“Armoedebestrijding is nog geen ontwikkeling. En armoede bestrijd je maar echt als je de oorzaken aanpakt. Die liggen vaak bij scheve machtsverhoudingen en belangentegenstellingen, die in de huidige PRS-aanpak nogal eens weggemoffeld worden.”*¹²⁹

¹²⁹ DE MEYER (R.), “PRSP: Nieuwe opdrachten voor ngo’s”, 2004, p.117.

3.8. Bibliografie

Bronnen:

NCOS, *De Wereld Morgen*, Politiek Handvest (speciaal nummer), basis-dossier 11.11.11.-1972.

NCOS, “Één wereld één tafel: dossier over de algemene voedselsituatie van de wereld, als invalshoek tot onze verhouding met de Derde Wereld”, *NCOS-Dossier*, 11.11.11., 1975.

NCOS, “Werkloosheid en Derde Wereld”: *Basisdossier 11.11.11.-actie 1977*, 11.11.11., 1977.

NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Basistekst*, 11.11.11., 1985.

NCOS, “Omdat honger een onrecht is”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1985.

NCOS, “Honger, dan moeten ze maar harder werken”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1986.

NCOS, *Handvest*, Brussel, NCOS, 1986.

NCOS, “De Derde Wereld en grondstoffenhandel”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1989.

NCOS, *Werkboek politieke actie*, 11.11.11., 1991.

NCOS, *Projectenbijlage*, 11.11.11., 1991.

NCOS, “Dit is 11.11.11.”, *Actiedossier*, 11.11.11., 1992.

NCOS, *De Wereld Morgen*, “Projectenprogramma 1994: 11.11.11. aan de zuiderkant”, extra editie, juni 1994.

VANDEPITTE (M.), “De kloof tussen rijk en arm”, Colofon, NCOS/11.11.11., Brussel, 1 september 1999.

11.11.11., “Wereldvrouwenmars tegen armoede en geweld. 1 mei 2000”, *Actieboek*, 11.11.11.-Campagnedienst, 2000.

11.11.11., “De wereld is niet te koop”, *Actieboek campagne 2004*, 11.11.11., 2004.

11.11.11., “*Het Handvest van 11.11.11.*”, Brussel, 11.11.11., 5 oktober 2004.

Literatuur:

ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, New-York, Oxford university press, 2004.

BAECK (L.), “Ontwikkeling: oude en nieuwe stijl”, in: *Noord-Zuid Cahier*, jg.19, nr.4, 1994, pp.5-16.

BASTIAENSEN (J.), “Armoede en ontwikkeling in de jaren '90. Een Noord-Zuid perspectief”, in: *Streven*, jg.69, nr.6, juli 1993, pp.602-613.

BAUD (I.) en STEENBEEK (G.), “Vrouwen en ontwikkeling”, in: KRUYT (D.) en KOONINGS (K.) (red.), *Ontwikkelingsvraagstukken. Theorie, beleid en methoden*, Muiderberg, Coutinho, 1988, pp.271-289.

BOSERUP (E.) and LILJENCRAANTZ (C.), *Integration of women in development. Why, when, how.*”, United Nations Development Programme, may 1975.

DE MEYER (R.), “Te mooi om waar te zijn. De armoedeaanpak van IMF en Wereldbank Doorgelicht”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.23-39.

DE MEYER (R.), “PRSP: Nieuwe opdrachten voor ngo's”, in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.115-124.

DIXON (J.) and MACAROW (D.) (ed.), *Poverty. A persistent global reality*, London and New York, Routledge, 1998.

GEORGE (V) and HOWARDS (I.), *Poverty Amidst Affluence*, Aldershot, Edward Elgar, 1991.

HOLVOET (N.) en DE MEYER (R.), “De vos preekt de Passie. Armoedebestrijding door IMF en Wereldbank”, *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004.

INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION, *Meeting basic needs: Strategies for eradicating mass poverty and unemployment*, Genève, ILO, 1976.

KRUYT (D.) en KOONINGS (K.) (red.), *Ontwikkelingsvraagstukken. Theorie, beleid en methoden*, Muiderberg, Coutinho, 1988.

MACPHERSON (S.) and SILBURN (R.), "The meaning and measurement of poverty", in: DIXON and MACAROW (ed.), *Poverty. A persistent global reality*, London and New York, Routledge, 1998, pp.1-19.

MESTRUM (F.), *De rattenvanger van Hameln. De wereldbank, armoede en ontwikkeling*, Berchem, Epo, 2005.

MESTRUM (F.), *Globalisering en armoede: over het nut van armoede in de nieuwe wereldorde*, Berchem, Epo, 2000.

MICROSOFT ENCARTA, "Newly Industrialised countries", *Encarta Winkler Prins cd*, Microsoft Corporation/Het Spectrum, 2006.

MOLENAERS (N.) en RENARD (R.), "Iets nieuws onder de zon? Hoe 'nieuw' is het armoedebestrijdingsbeleid van IMF en Wereldbank?", in: *MO* Noord-Zuid Cahier*, jg.29, nr.3, 2004, pp.11-22.

PEARSON (R.), "Rethinking gender matters in development", in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, 2004, pp.383-403.

RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, London and New Jersey, Zed Books, 1997.

RAZAVI (S.) and MILLER (C.), *From WID to GAD: Conceptual Shifts in the Women and Development Discourse*, UNRISD, occasional paper 1, February 1995.

SEN (A.), *Development as Freedom*, Oxford, Oxford University Press, 1999.

SIMMONS (P.), “‘Women in development’ : a threat to liberation”, in: RAHNEMA (M.) and BAWTREE (V.) (ed.), *The Post-Development Reader*, 1997, pp.244-255.

THOMAS (A.) “Poverty and the ‘end of development’”, in: ALLEN (T.) and THOMAS (A.) (eds.), *Third World Development: Poverty and Development into the 21st century*, 2004, pp.3-23.

TINKER (I.) (ed.), *Persistent Inequalities*, Oxford, Oxford University Press, 1990.

TOWNSEND (P.), *Poverty in the United Kingdom*, Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf, 1993.

WALRAET (A.), *Theorie, Thema's en Trends van ontwikkeling*, Gent, Vakgroep Studie van de Derde Wereld (onuitgegeven cursus), 2006-2007.

WOODS, (N.), “The challenges of multilateralism and governance”, in: GILBERT, (C.L.) and VINES (D.) (eds.), *The World Bank: Structure and Policies*, Cambridge, Cambridge University press, 2000, pp.132-158.

WORLD BANK, *Annual Report*, Washington DC, 1990.

Internet sites:

Officiële website van United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD):

- [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5&parentdoctype=paper&netitpath=80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5/\\$file/opb1.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/httpNetITFramePDF?ReadForm&parentunid=D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5&parentdoctype=paper&netitpath=80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/D9C3FCA78D3DB32E80256B67005B6AB5/$file/opb1.pdf) (4 april 2007).

Algemeen Besluit

11.11.11. is geen ngo als alle andere. Sinds de opkomst van de eerste Belgische ngo's kort na WO II, werd de wereld van de ontwikkelingssamenwerking overspoeld door ontelbare initiatieven, met of zonder invloed van de overheid. Door haar merkwaardige ontstaansgeschiedenis is het NCOS uitgegroeid tot een uniek fenomeen in Vlaanderen. Het Centrum is ontstaan uit het typisch Belgische fenomeen van verzuiling. De drie grote politieke strekkingen hadden elk hun eigen visie op en programma voor het samenwerken met ontwikkelingslanden. Door als koepel te fungeren, bood het NCOS een antwoord op de versplintering. De verdeeldheid van de Belgische ngo-wereld is vandaag echter nog steeds een feit. Het NCOS heeft wel merkwaardig werk geleverd in het overkoepelen van het merendeel van de grote ngo's van België. Wanneer aan het begin van de jaren tachtig de federalisering toeslaat blijft het NCOS de Koepel van de Vlaamse ngo-beweging.

Met haar tientallen leden en de mogelijkheid om elk jaar opnieuw twintigduizend mensen te mobiliseren voor het campagneweekend, kun je 11.11.11. naast de 'Koepel' van ngo's ook een ware beweging noemen. 11.11.11. representeert de verschillende belangrijke stemmen uit de Vlaamse ngo-wereld. Onder haar leden telt het pluralistische 11.11.11. onder andere de jongerenafdelingen van alle democratische Vlaamse partijen en alle grote Vlaamse ngo's. 11.11.11. is het communicatiekanaal van haar leden naar de overheid toe en is daarom zeer bedreven in het woordvoeren.

Naast Koepel is 11.11.11. nog steeds zelf een ngo, met haar eigen projectwerking en een zeer uitgesproken visie op ontwikkeling. Als ngo van de tweede generatie is het NCOS een kind van haar tijd wanneer het in de jaren '70 de nadruk legt op een lange termijn ontwikkelingsvisie, met structurele oplossingen en met een grote rol voor de plaatselijke bevolking uit het Zuiden. Uit het tweede hoofdstuk is duidelijk gebleken dat 11.11.11. nooit van deze ideeën is afgestapt. De grote thema's en inzichten die het discours van de jaren '70 kleurden, zijn in 2005 nog steeds terug te vinden in het ontwikkelingsverhaal van 11.11.11.. De ideeën kregen nieuwe verwoordingen, maar de inhoud bleef dezelfde.

Ontwikkeling blijft een holistische onderneming. Het betekent voor de Koepel in de eerste plaats het doorvoeren van structurele veranderingen in het wereldsysteem. Zowel in het Noorden als in het Zuiden moeten er grote politieke maatregelen worden genomen. De internationale politiek en de internationale handel moeten vriendelijker worden ten opzichte

van het Zuiden. Daarnaast moet ontwikkeling voor het NCOS steeds 'selfreliant' blijven. De nadruk op het initiatief van de lokale bevolking werd over vijfendertig jaren enkel versterkt. Vanaf de jaren negentig wou het Centrum voornamelijk projecten steunen die door lokale zuidelijke ngo's werden opgesteld. We hebben gezien dat het partnerschap steeds belangrijker wordt.

De begrippen ontwikkeling en onderontwikkeling zijn door 11.11.11. steeds zeer ruim ingevuld. De Koepel ziet 35 jaar lang de invloed van de onderontwikkeling op alle niveaus en op alle aspecten van de samenleving. De oplossingen moeten dan ook op maat worden gesteld. Over de hele lijn wordt er gesproken over de nood aan een menselijke ontwikkeling die rekening houdt met de beperkingen en mogelijkheden van de specifieke maatschappij. Op inhoudelijk vlak is de door 11.11.11. gehanteerde definitie van ontwikkeling, weinig tot niets veranderd in de loop van de onderzochte vijfendertig jaar. Het initiatief voor ontwikkeling dat van onderuit komt, is steeds belangrijk gebleven en ontwikkeling hoort niet opgelegd te worden, maar voort te vloeien uit lokale ideeën en initiatieven.

Uit het onderzoek is duidelijk gebleken dat het discours van 11.11.11. steeds de nadruk heeft gelegd op een sterke politieke rol. Politiek is steeds een belangrijk middel geweest om tot ontwikkeling te komen. De ontwikkelingsstaten moeten een krachtige economische politiek voeren die gericht is op een omvattend sociaal beleid. Sinds de jaren tachtig is politieke actie het geliefkoosde middel van de Koepel om verandering voor het Zuiden af te dwingen. De nadruk werd geleidelijk verlegd van projectenwerking naar de politieke actie. 11.11.11. raakte ervan overtuigd dat voornamelijk in het Noorden veranderingen nodig zijn om de onderontwikkeling op te lossen.

In de jaren tachtig was het discours van het NCOS het strijdvaardigst. De nadruk werd vanaf dan gelegd op tegenmacht en ontvoogding. Onderontwikkeling werd steeds meer gelijkgesteld met onrecht.

De grootste evolutie in het ontwikkelingsdiscours van 11.11.11. is de groeiende belangstelling voor de rol van de vrouw in ontwikkeling. De feminisering van armoede is een nieuw fenomeen in de jaren negentig. Voorheen waren het voornamelijk de arme boeren die als slachtoffer van de onderontwikkeling werden gezien. Voor 11.11.11. is het van groot belang om de vrouw te integreren in het gehele ontwikkelingsproces. Deze integratie zou invloed hebben op de hele samenleving.

Duurzame ontwikkeling is eveneens een recent fenomeen in het ontwikkelingsverhaal. Een fenomeen dat momenteel niet meer uit het discours valt weg te denken.

Uit de vergelijking van het ontwikkelingsverhaal van het NCOS met het armoedebestrijdingsdiscours van de Wereldbank is gebleken dat hoewel beide discours qua vorm- en woordkeuze sterk gelijkaardig zijn, de inhoud en de bedoelingen achter beide verhalen enorm verschillen.

De Wereldbank ziet de economische groei en de integratie in de markt als de oplossing van de armoede en alle eraan verbonden ellende. 11.11.11. ziet de oplossing voornamelijk in 'selfreliance', in het opbouwen van tegenmacht en in het behoud van een sterke staat. De staat moet van de Wereldbank plaats maken voor de markt en de privatisering. Diensten worden door bedrijven of individuen geleverd.

De 'selfreliance' van 11.11.11. maakte in de jaren negentig steeds meer plaats voor 'participatie'. Deze term werd door de instellingen overgenomen en sinds het 'Voices of the poor' rapport uitgehold tot het aanhoren van de problemen van de armen en ervoor zorgen dat ze participeren in de markt en de sociale bescherming. Voor 11.11.11. was participatie een doel, voor de Wereldbank slechts een middel tegen armoedebestrijding.

11.11.11. merkt in zijn discours steeds de sterke interdependentie op tussen de ontwikkelingslanden en de ontwikkelde landen. Hieruit concludeert de Koepel dat er ook in het Noorden nood is aan structurele veranderingen om het Zuiden te helpen op weg naar ontwikkeling. De Wereldbank ziet dezelfde interdependentie en waarschuwt voor het gevaar dat de armoede in het Zuiden kan inhouden voor het Noorden, een andere logica.

De feminisering van de armoede is een idee van de internationale instellingen die ook in het discours van 11.11.11. te vinden is sinds de jaren negentig. Bij de Wereldbank is de vrouw het slachtoffer van het ontwikkelingsproces. Door participatie in de markt zal voor haar, haar familie en de hele gemeenschap, verbetering komen. Bij 11.11.11. is de vrouw het slachtoffer van de mislukte ontwikkelingsinspanningen en van de uitholling van de staat. Ontwikkelingssamenwerking die zich meer toelegt op gender is voor de Koepel de oplossing, samen met de opbouw van een tegenmacht door de vrouwen zelf.

Bij de Wereldbank dient het discours om haar neoliberale gedachtegoed te legitimeren. Het doel van de Wereldbank is niet om de kloof tussen arm en rijk te dichten, maar de internationale markteconomie te laten floreren. Armoedebestrijding wordt gebruikt als

ultieme legitimering van de economische mondialisering. De Wereldbank problematiseert in haar vertoog nooit rijkdom. 11.11.11. meent dat je niet over armoede kunt spreken zonder er rijk erbij te betrekken.

Het ontwikkelingsverhaal van 11.11.11. dient geen verborgen agenda. Het is weinig veranderd sinds de jaren zeventig en heeft nog steeds tot hoofddoel om mensen wakker te schudden voor het Zuiden. Met zijn politieke acties wil de Koepel grote maatschappelijke veranderingen bekomen die het Zuiden kunnen dienen.

Het is duidelijk gebleken dat de armoedebestrijding van de Wereldbank niet de ontwikkeling met zich mee zal brengen die 11.11.11. altijd voor ogen heeft gehad.